

KHAZAR REVIEW

XƏZƏR XƏBƏR

№ 408 İyul 2021

AYLIQ DƏRGI
ISSN 2218-2772
khazar-review.khazar.org

“XƏZƏR”İN TƏLƏBƏSİ ÇİN DİLİ MÜSABİQƏSİNDƏ 2-Cİ YERİ TUTUB

“KHAZAR” STUDENT RANKED SECOND IN THE CHINESE LANGUAGE COMPETITION

2021-ci il iyunun 12-də Çinin Azərbaycandakı səfirliyi və Bakı Dövlət Universiteti nəzdində Konfutsi İnstitutu tərəfindən xarici tələbələr üçün “Çin dili Körpüsü” adlı müsabiqə keçirilmişdir. Xəzər Universitetinin Humanitar, təhsil və sosial elmlər fakültəsinin tərcümə (ingilis dili) ixtisası üzrə ikinci kurs tələbəsi tələbəsi Vüsal Mustafayev Azərbaycandan olan tələbələr arasında “Çin dili körpüsü” final müsabiqəsində 2-ci yerə layiq görülmüşdür.

(Foto jurnalın üz qabığında).

On June 12, 2021 a competition entitled “Chinese as a Bridge” was held for the foreign students by the Embassy of China in Azerbaijan and The Confucius Institute at Baku State University. Among students from Azerbaijan, Mustafayev Vusal, a student of the School of Humanities, Education, and Social Sciences major of translator (English language) second year of Khazar University, was ranked second in the final stage of the competition.

(Photo in Cover page)

Konfutsi İnstitutu "Xəzər"də

Confucius Institute at "Khazar"

İÇİNDƏKİLƏR

CBELT-TKT seminarı	6
Xəzər Universiteti rəhbərliyi ilə "Sumqayıt Kimya Sənaye Parkı"	
MMC rəhbərliyi arasında görüş	10
Təsviri sənət və dizayn departamentində sərqi-baxış imtahanı və	
tələbələrin diplom müdafiəsi	12
Elmi Şuramın iclası	16
Xəzər Universiteti UniRank reytingində	17
Həyat elmləri departamentinin doktorantı ASTA fondunun qalibi	
olmuşdur	17
"Xəzər" ölkə mediasında	18
"Xəzər" in məzunları	20
Universitet xəbərləri	22
"Xəzər" in beynəlxalq əlaqələri	24
Hamlet İ saxanlı. Mənim Qarabağım və ya Qarabağ düyünü	40
"Xəzər" in xarici nəşrləri	56
Əlirza Balayev. Üç şairi qovuşduran müəmma	58
NDU xəbərləri	62
İ saxan İ saxanlı. "Otel quşu" nun etirafı (hekayə)	66
İ saxan İ saxanlı. Naməlum gözəl (hekayə)	70
İ saxan İ saxanlı. Ömürlük nisgil (hekayə)	74

1995-ci ilin
yanvarından nəşr olunur

Təsisçi:
Xəzər Universiteti

Baş redaktor:
Hamlet İ saxanlı

Baş redaktor müavini:
Əlirza Balayev

Foto:
Multimedia Mərkəzi

Ünvan:
Bakı, Məhsətli küçəsi 41

Tel.: (+9912 323 93 13
(+9912 421 10 93
Mob.: (+99450) 321 31 69

E-mail: contact@khazar.org
Tiraj: 3000

Redaksiya heyəti:
İsa Həbibbəyli
Aİla Axımdova
Şahin Fazil
Knyaz Aslan

İngilis dilində
mətlərin redaktoru:
Aidə Əsgərli

Kompüter tərtibatçısı:
Günəl Əkbərova

CONTENTS

CBELT-TKT seminar	6
Meeting Between the Management of Khazar University and Sumgayit Chemical Industria Park LLC	11
Exhibition-Examination and Thesis Defence of Students in the Department of Fine Arts and Design.....	12
Meeting of Scientific Council	16
Khazar University in UniRank rating	17
PhD Student of the Department of Life Sciences, Became the Winner of the Asta Fund	17
“Khazar” in Country’s Media	19
Graduate of Khazar University (in Azerbaijani)	20
University news.	23
“Khazar”s International Relations.....	25
Hamlet Isakhanli. My Karabakh or Karabakh Knot (in Azerbaijani)	40
“Khazar”s Foreign Publications	57
Nakhchivan State University News.....	62
Isaxan Isakhanli. Confession of a “Hotel Bird” (in Azerbaijani)	66
Isaxan Isakhanli. Unknown Beauty (in Azerbaijani)	70
Isaxan Isakhanli. Lifelong Grief (in Azerbaijani)	74

It has been published
since January 1995

Founder:
Khazar University

Editor-in-chief:
Hamlet Isakhanli

Associate editor:
Alirza Balayev

Address:
41 Mahsati str., Baku

Tel.: (+9912 323 93 13
(+9912 421 10 93
Mob.: (+99450) 321 31 69

E-mail: contact@khazar.org
Copies: 3000

Editorial members:

Isa Habibbayli
Alla Akhundova
Shahin Fazil
Knyaz Aslan

Editor of English Texts:

Aida Asgarli
Computer graphics:
Gunel Akbarova
Photo:
Multimedia Centre

CBELT-TKT SEMİNARI CBELT-TKT SEMINAR

İyunun 22-də Xəzər Universitetində universitetlə ABŞ səfirliyi arasındakı tərəfdaşlığa uyğun olaraq CBELT-TKT (İngilis dili Tədrisində Potensialın Artırılması - Tədris Bilik və Bacarıqları üzrə Test) layihəsi çərçivəsində “Dilin kommunikativ tədrisinin kontekstual tələblərə həssaslığı: Azərbaycan nümunəsi” mövzusunda interaktiv seminar keçirildi.

İştirakçılar Bakı, Abşeron, Sumqayıt və Azərbaycanın müxtəlif bölgələrindəki məcburi köçkün məktəblərindən olan İngilis dili müəllimləri idi.

(Ardı səh.8-də)

On June 22, Khazar University hosted an interactive seminar on “Making Communicative Language Teaching Sensitive to Contextual Demands: the case of Azerbaijan”, as part of the CBELT-TKT (Capacity Building English Language Training - The Teaching Knowledge Test) project, in partnership with the US Embassy.

Participants were ESL teachers from IDP schools in Baku, Absheron, Sumgayit and various regions of Azerbaijan.

(To be continued page 8)

Nəzəri hissə ilə başlayan tədbirdə bütün vacib məqamlar məruzəçi - Xəzər Universiteti İngilis dili və ədəbiyyatı departamentinin müəllimi Gülnur Nəbiyeva tərəfindən vurğulandı və sonra interaktiv şəkildə davam etdi. Müəllimlər müzakirə prosesində fəal iştirak edərək, fikir və iradlarını bildirdilər, təcrübələrini həmkarları ilə bölüşdülər.

Sonda CBELT-TKT layihəsi iştirakçılarına tədris prosesində həm fərdi, həm də professional xarakterli problemləri konstruktiv şəkildə həll etmək bacarıqlarına yiyələnmək üçün praktik məsləhətlər verildi.

Tədbir təlim kursunu bitirən müəllimlərə sertifikatların verilməsi ilə yekunlaşdı.

The event started with theoretical part where all the crucial points were emphasized by the speaker Gulnur Nabiyeva, the lecturer at the Department of English and Literature, and then continued interactively. Teachers actively participated in the discussion process, expressed their views and comments, and shared their experiences with colleagues.

At the end, the participants of the CBELT-TKT project were provided with practical advice to master the skills of constructively solving problems of both individual and professional nature in the educational process.

The event was finalized by awarding the certificates for the trainees completed the training course.

XƏZƏR UNIVERSİTETİ RƏHBƏRLİYİ İLƏ "SUMQAYIT KİMYA SƏNAYE PARKI" MMC RƏHBƏRLİYİ ARASINDA GÖRÜŞ

İyulun 1-də Xəzər Universiteti rəhbərliyi ilə "Sumqayıt Kimya Sənaye Parkı" MMC rəhbərliyi arasında görüş keçirildi. Görüşdə Xəzər Universitetindən rektor, dosent İradə Xəlilova, Təbiət elmləri və mühəndislik fakültəsinin dekanı Dr. Fəxrəndə Əlimərdanova, Mexanika mühəndisliyi departamentinin müəllimi Dr. Mehdi Kiasətfar, Kimya və kimya mühəndisliyi departamentinin koordinatoru Dr. Rasoul Moradi və Kompüter elmləri departamentinin müəllimi, doktorant Behnam Kiani, "Sumqayıt Kimya Sənaye Parkı" MMC-dən şirkətin direktoru Elşad Nuriyev, direktor müavini Elxan Şiriyev, Tədqiqat və İnkişaf Mərkəzinin rəhbəri Yadullah Babayev, baş mütəxəssisi Ayaz Allahverdiyev və mütəxəssisi Xanım Rzayeva iştirak edirdilər.

Görüş qonaqların qarşılama ilə başladı, "Sumqayıt Kimya Sənaye Parkı" MMC-nin fəaliyyəti haqqında təqdimatla davam etdi. Tərəflər universitet ilə müəssisə arasında birgə əməkdaşlığa dair müzakirələr apardılar.

Sonra görüş iştirakçıları "Sumqayıt Kimya Sənaye Parkı" MMC-nin rezidentlərindən biri olan Sumqayıt Texnologiyalar Parkı (STP) MMC-yə səfər etdilər. "STP" MMC-nin fəaliyyəti haqqında təqdimatdan sonra onlar Elektrik avadanlıqlarının istehsal sahəsi və Polimer məmulatları zavodu ilə tanış oldular.

Görüşdə Xəzər Universiteti ilə Sumqayıt Texnologiyalar Parkı (STP) MMC arasında əməkdaşlıq haqqında imzalanmış memorandumun yenilənməsinə qərar verildi.

MEETING BETWEEN THE MANAGEMENT OF KHAZAR UNIVERSITY AND SUMGAYIT CHEMICAL INDUSTRIAL PARK LLC

On July 1, a meeting was held between the management of Khazar University and Sumgayit Chemical Industrial Park LLC. Associate Professor Irada Khalilova, Rector of Khazar University, Dr. Fakhranda Alimardanova, Dean of the Faculty of Natural Sciences and Engineering, Dr. Mehdi Kiasatfar, the lecturer of the Department of Mechanical Engineering, Dr. Rasoul Moradi, the coordinator of the Department of Chemistry and Chemical Engineering and Behnam Kiani, the lecturer and doctoral student at the Computer Science Department, Elshad Nuriyev, Director of Sumgayit Chemical Industrial Park LLC, Elkhan Shiriyev, Deputy Director, Yadullah Babayev, Head of Research and Development Center, Ayaz Allahverdiyev, Chief Specialist, and Khanim Rzaeva, Specialist attended the meeting.

The meeting began with welcoming the guests and continued with the presentation of the activities of Sumgayit Chemical Industrial Park LLC. The parties discussed joint cooperation between the university and the institution. Then the meeting participants visited Sumgayit Technology Park (STP) LLC, one of the residents of Sumgayit Chemical Industrial Park LLC. After the presentation on the activities of STP LLC, they got acquainted with the production area of electrical equipment and the plant of polymer products.

It was decided to renew the memorandum of cooperation signed between Khazar University and Sumgayit Technology Park (STP) LLC at the meeting.

TƏSVİRİ SƏNƏT VƏ DİZAYN DEPARTAMENTİNDƏ EXHIBITION-EXAMINATION AND THESIS DEFENCE OF

İyulun 3-də Xəzər Universiteti Təsviri sənət və dizayn departamentində yaz semestrinin yekunu olaraq sərgi-baxış imtahanı, dizayn ixtisası üzrə təhsili bitirən tələbələrə isə diplom layihəsinin təqdimat və müdafiəsi oldu.

Tədbirdə Xəzər Universitetinin təsisçisi, Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının sədri professor Hamlet İsaخانlı, Diplom layihəsinə qiymətləndirmə komissiyasının sədri, Xalq rəssamı Xanlar Əhmədov, komissiyanın üzvləri Afaq Kərimova, Anar Əsədov, Şahin Məlikzadə, Fərəc Rəhmanov, həmçinin Əməkdar rəssam Rafael Əsədov iştirak edirdilər.

Tədbirdə ilk olaraq dizayn ixtisası üzrə təhsili başa vurmuş Şamxal Əhmədiyyəzadə və Aydan Camal öz diplom layihələrini təqdim etdilər. Komissiyanın sədri Xanlar Əhmədov hər iki layihənin mövzularının aktuallığını, peşəkarlıq səviyyəsini qeyd etdi.

(Ardı səh.14-də)

SƏRGI-BAXIŞ İMTAHANI VƏ TƏLƏBƏLƏRİN DİPLOM MÜDAFİƏSİ

STUDENTS IN THE DEPARTMENT OF FINE ARTS AND DESIGN

On July 3, Khazar University's Department of Fine Arts and Design hosted an exhibition-review exam at the end of the spring semester, and the presentation and defense of a diploma project of students graduating in design.

The event was attended by Professor Hamlet Isaxanli, founder of Khazar University, chairman of the Board of Directors and Trustees, Khanlar Ahmadov, chairman of the Diploma Project Evaluation Commission and members of commission - People's Artist Afag Karimova, Anar Asadov, Shahin Malikzade, Faraj Rahmanov, and Honored Artist Rafael Asadov.

First, Shamkhal Ahmadiyazadeh and Aydan Jamal, who graduated with a degree in design, presented their diploma projects at the event. Chairman of the commission Khanlar Ahmadov noted the urgency of the topics of both projects and the level of professionalism.

(To be continued page 15)

Afaq Kərimova diplom işlərində, əsasən, milli ənənəyə söykənən modern quruluşdan uğurla istifadə olunmasından söz açdı. Tələbələrin müəllimi olmuş dizaynerlər – diplom rəhbəri Şahin Məlikzadə və Anar Əsədov onların yaxşı mütəxəssis kimi yetişdiklərini bildirdilər.

Sərgidə birinci-dördüncü kurs tələbələrini işləri nümayiş etdirilirdi. Baxış zamanı birinci və ikinci kurs tələbələrini rəngkarlıq, heykəltəraşlıq və dizayn işləri maraqla qarşılandı. İkinci kurs tələbələrindən Cavid Əliyev, Əmiraslan Əliyev və Bəhram Seyidovum “Macəra” adlı loqoları diqqəti cəlb etdi. Üçüncü kurs tələbələri Xanım Rəhimova, Leyla Səmədova, Əminə İsayeva və Fidan Babayevanın işləri yüksək qiymətləndirildi.

Professor Hamlet İsaخانlı həm diplom müdafiə edən, həm də sərgi iştirakçısı olan tələbələrə işləri barədə suallar verdi, tövsiyələrini bildirdi, müəllim heyətinin uğurlu işini qeyd etdi.

Afag Karimova spoke about the successful use of modern structures based on national traditions in the dissertations. Designers Shahin Malikzadeh and Anar Asadov, who were the students' teachers, said they had grown up to be good specialists.

The exhibition featured works by first-year and fourth-year students. During the review, the painting, sculpture and design works of the first and second year students were met with interest. The logos "Adventure" of second-year students Javid Aliyev, Amiraslan Aliyev and Bahram Seyidov grabbed attention. The work of third-year students Ms. Rahimova, Leyla Samadova, Amina Isayeva and Fidan Babayeva was highly appreciated.

Professor Hamlet Isaxanli asked questions to the students defending their diplomas and participating in the exhibition about their work, made recommendations, and noted the successful work of the teaching staff.

ELMİ ŞURANIN İCLASI

MEETING OF SCIENTIFIC COUNCIL

İyulun 6-da Xəzər Universiteti Elmi şurasının növbəti iclası keçirildi.

İclası universitetin rektoru dosent İradə Xəlilova açaraq, əvvəlcə universitetin Asiya-Sakit okean və Afrika Araşdırmaları İnstitutunun yeni təyin olunmuş direktoru Vlad Vernygora'ı şura üzvlərinə təqdim etdi.

Şuranın sədri sonra gündəlikdəki məsələləri elmi şura üzvlərinin nəzərinə çatdırdı. Gündəlikdəki birinci məsələ ilə bağlı Təbiət elmləri və mühəndislik fakültəsinin dekanı Fəxrəndə Əlimərdanova, İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin dekanı Ceyhun Məmmədov, Humanitar, təhsil və sosial elmlər fakültəsinin dekanı Elza Səmədova və Təbiət elmləri, sənət və texnologiya yüksək təhsil fakültəsinin dekanı Səidə Şərifovanın təqdimatı əsasında universiteti bitirən məzunlar haqqında məlumatlar şura üzvlərinə təqdim edildi.

Gündəlikdəki magistratura tələbələrinin tezis mövzuları və elmi rəhbərlərinin təsdiqi ilə bağlı ikinci məsələ haqqında ətraflı məlumat şura üzvlərinin nəzərinə yüksək təhsil fakültəsinin dekanı tərəfindən çatdırıldı. Mövzular haqqında qısa məlumat verildi və müzakirələr aparıldı.

Doktorant və dissertantların dissertasiya mövzusu və elmi rəhbərlərinin təsdiqi ilə əlaqədar üçüncü məsələ də müzakirəyə yüksək təhsil fakültəsi tərəfindən təqdim edildi.

Daha sonra fəlsəfə doktoru imtahanlarının keçirilməsi üçün müvafiq ixtisaslar üzrə proqramların hazırlandığı və onların təsdiq olunması üçün Ali Attestasiya Komissiyasına göndərilməsi məsələsi müzakirə olundu.

Cari məsələ kimi pandemiya dövründə onlayn tədris zamanı qazanılmış təcrübələri nəzərə alaraq, növbəti semestr üçün onlayn dərslərin təşkili barədə təkliflərin hazırlanması məsələsi müzakirə olundu və departamentlərə müvafiq tapşırıqlar verildi.

Müzakirə olunan məsələlərlə bağlı müvafiq qərarlar qəbul edildi.

On July 6, the next meeting of the Scientific Council of Khazar University was held. The meeting was opened by the Rector of the University, Associate Professor Irada Khalilova, who first introduced the newly appointed director of the Institute of Asia-Pacific and African Studies, Vlad Vernygora, to the board members.

The chairman of the council then brought the issues on the agenda to the attention of the members of the scientific council. On the first issue of the agenda, information about the graduates of the university was presented to the members of the council on the basis of the presentations of the Dean of the Faculty of Engineering and Natural Sciences Fakhra Alimardanova, Dean of the Faculty of Economics and Management Jeyhun Mammadov, Dean of the Faculty of Humanities, Education and Social Sciences Elza Samadova and Dean of the Faculty of Natural Sciences, Arts and Technology Saida Sharifova.

The dean of the faculty of higher education brought to the attention of the members of the council detailed information on the second issue - topics of the thesis of the master's students and the approval of the supervisors. Brief information on the topics was given and discussions were held.

The third issue related to the dissertation topic and approval of the supervisors of doctoral students and dissertators was also submitted for discussion by the faculty of higher education.

Then, the issue of preparing programs for the relevant specialties for conducting PhD examinations and sending them to the Higher Attestation Commission for approval was discussed.

In the current issues, taking into account the experience gained during online teaching during the pandemic, the issue of preparing proposals for the organization of online classes for the next semester was discussed and relevant instructions were given to the departments.

Relevant decisions were made on the issues discussed.

XƏZƏR UNIVERSİTETİ UniRank REYTINGİNDƏ

KHAZAR UNIVERSITY IN UniRank RATING

Dünya universitetlərinin veb-səhifələrinin populyarlığını müəyyən edən UniRank reytinginin 2021-ci il üçün nəticələrinə görə Xəzər Universiteti Azərbaycan universitetləri arasında üçüncü yerdə qərarlaşmışdır. Qeyd edək ki, bu reyting dünya üzrə 12.358 universitet və kolleci əhatə edir.

Azedu.az və digər saytlar bu barədə xəbər yayımlamışlar.

<https://azedu.az/az/news/45636-azerbaycanin-en-populyar-universitetleri-hansilardi-unirank-aciqladi>

According to the results of UniRank for 2021, which determines the popularity of the websites of world universities, Khazar University is ranked third among Azerbaijani universities.

Note that this ranking covers 12.358 universities and colleges around the world.

Azedu.az and other sites published news about it.

HÖYAT ELMLƏRİ DEPARTAMENTİNİN DOKTORANTI ASTA FONDUNUN QALIBI OLMUŞDUR

PHD STUDENT OF THE DEPARTMENT OF LIFE SCIENCES, BECAME THE WINNER OF ASTA FUND

Xəzər Universiteti Höyat elmləri departamentinin doktorantı Moozhan Serpush "Azərbaycan Ağıllı Texnologiya Akademiyası-ASTA" fondu tərəfindən keçirilmiş müsabiqənin qalibi olmuşdur. Cari müsabiqə Türkiyə və Azərbaycandan iştirak edən 38 yaşa qədər təhsil tələbələri arasında aparılmış və Moozhan Serpush "*Fe₃O₄ dəmir oksid nanohissəciklərin buğda və arpa bitkilərinin cücərmə və inkişafına təsirinə tədqiqi*" adlı mövzusu ilə bu fond tərəfindən ən yaxşı tədqiqat ideyası kimi seçilərək, 500 AZN ilə mükafatlandırılmışdır.

Moozhan Serpush, the PhD student in the Department of Life Sciences at Khazar University, won a competition organized by the Azerbaijan Academy of Smart Technology-ASTA Foundation. The current competition was conducted among 38 graduate students from Turkey and Azerbaijan and Moozhan Serpush's research work entitled "*Effect of Iron Oxide Fe₃O₄ Nanoparticles on Wheat and Barley Germination and Growth*" was selected as the best research idea by the foundation and awarded 500 AZN.

PSIXOLOGIYA DEPARTAMENTİNİN KOORDINATORU MEDIATOR HAZIRLIQ KURSUNU BAŞA VURMUŞDUR

Xəzər Universiteti Psixologiya departamentinin koordinatoru Mələk Kərimova Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Ədliyyə Akademiyasının İmtahan Komissiyasının qərarına əsasən 16.04.2021-ci il tarixindən 25.04.2021-ci il tarixində akademiklərdə keçirilmiş 16 saatlıq "Ailə münasibətləri üzrə ixtisaslaşmış mediatorların hazırlıq kursu"nu müvəffəqiyyətlə başa vurmuş və sertifikat almışdır.

COORDINATOR OF THE DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY COMPLETES A COURSE "TRAINING OF MEDIATORS"

Malak Karimova, Coordinator of Department of Psychology at Khazar University, successfully completed a 16-hour course "Training of Specialized Family Mediators" held at the Academy of Justice of the Ministry of Justice of the Republic of Azerbaijan from 16.04.2021 to 25.04.2021 according to the decision of the examination commission of the Academy and was awarded a certificate.

Xəzər Universitetinin doktorantı Mədinə Kərahənn "Əhməd bəy Ağaoğlunun izi ilə... "Qiyamətdən məktublar" əsəri əsasında" adlı məqaləsi "525-ci qəzet" in 28 iyun 2021-ci il tarixli sayında dərc edilmiş və qəzetin internet sahifəsində yerləşdirilmişdir.

Məqalədə müəllif Əhməd bəy Ağaoğlunun yaradıcılığı haqqında oxucuda müəyyən təsəvvür yaratmaq üçün ümumi məlumatlar versə də, araşdırmaya əsasən ədibin "Qiyamətdən məktublar" adlı əsəri cəlb edilmişdir. Müəllif bu nəticəyə gəlir ki, Əhməd bəy Ağaoğlu həyatda qarşılaşdığı ədalətsizliklərin qiyamətdə də mövcud olacağını təsvir etməklə maraqlı bir bədii əsər yaratmağa müvəffəq olmuşdur.

<https://525.az/news/170900-ehmed-bey-agaoglundun-izi-ile-arasdirma>

ÖLKƏ SAYTLARI: DÖVLƏT SİFARIŞI İLƏ ÖZƏL UNİVERSİTETLƏRDƏ MAGİSTRATURA TƏHSİLİ ALMAQ İSTƏYƏN BAKALAVRLARIN YARISI XƏZƏR UNİVERSİTETİNİ SEÇİB

COUNTRY WEBSITES: HALF OF BACHELORS WILLING TO STUDY FOR A MASTER'S DEGREE AT PRIVATE UNIVERSITIES BY STATE ORDER HAVE CHOSEN KHAZAR UNIVERSITY

2021-ci il iyulun 4-5-də *xeberlent.az*, *baki-xeber.com* və digər saytlar dövlət sifarişi ilə tələbə qəbulunda magistratura üzrə nəticələr haqqında təhsil eksperti Kamran Əsədovun şərhinə əsasən analitik məqalələr dərc etmişlər.

Məqalələrdə 2020-ci ildə dövlət ali təhsil müəssisələri arasında dövlət sifarişi ilə tələbə qəbulunda magistratura üzrə ən zəif nəticə göstərən universitetlərin adları sadalanır, qəbul faizinin 20-dən aşağı olduğu qeyd edilir.

Məqalələrdə göstərilir ki, "2020-ci ildə yüksək nəticə göstərən 99 bakalavr müsabiqə nəticəsində öz istəkləri ilə müxtəlif özəl ali təhsil müəssisələrinə qəbul olmuşlar. Bu gənclərin 50 nəfəri (50.51%) təhsilini Xəzər Universitetində davam etdirmək istəyib".

Khazar University doctoral student Madina Kərahənn's article, "In the Footsteps of Ahmad Bey Agaoglu... based on "Letters from Doomsday," was published in the "525th Newspaper" on June 28, 2021, and posted on the newspaper's website.

Although the author of the article provides general information about the work of Ahmad bey Agaoglu to create a certain impression in the reader, mostly the author's work "Letters from Doomsday" is involved in the research. The author concludes that Ahmad bey Agaoglu created an interesting work of art by describing the existence of injustices he faced in life on doomsday.

On July 4-5, 2021, *xeberlent.az*, *baki-xeber.com* and other sites published analytical articles based on the comments of education expert Kamran Asadov on the results of the master's degree in student admission by state order.

The articles list the universities with the lowest results in master's degree enrollment among state higher education institutions in 2020 by state order, noting that the enrollment rate is less than 20 percent.

The articles show that "as a result of the competition, 99 bachelors with high results in 2020 were admitted to various private higher education institutions of their own free will. Fifty of them (50.51%) wanted to continue their education at Khazar University.

http://xeberlent.az/index.php?do=xeber_inner&id=34761

<https://www.baki-xeber.com/sosial/123641.html>

EKOLOQ: "OXÇUÇAY

ARTIQ HEÇ BİR MƏQSƏD

ÜÇÜN YARARLI DEYİL"

2021-ci il iyulun 7-də demokrat.az saytı Xəzər Universitetinin Coğrafiya və ətraf mühit departamentinin müdiri dosent Rövşən Abbasovla geniş müzakirə mövzusu olan Oxçuçayın çirklənməsi ilə əlaqədar müsahibə dərc edib. Müsahibəni oxucularımıza təqdim edirik.

“Oxçuçay Qafan ərazisindən Azərbaycana daxil olur. Oxçuçayın çirklənməsinə səbəb Ermənistan ərazisindəki Qacaran mis-molibden zavodu və Qafan mis filizsəfləşdirmə kombinatının istehsalat tullantılarının təmizlənmədən birbaşa çaya axıdılmasıdır. Oxçuçayın vəziyyəti təxmin edildiyindən də pisdir, çay tamamilə çirklənib. Bu çay artıq heç bir məqsəd üçün yararlı deyil”.

Bu sözləri *Demokrat.az*-a açıqlamasında Xəzər Universitetinin Coğrafiya və ətraf mühit departamentinin müdiri Rövşən Abbasov deyib. Ekoloq çayda vəziyyətin düşürtdüyündən daha pis olduğunu bildirib:

“Daha pis tərəfi odur ki, bu çirklənməni təmizləmək, qarşısını almaq artıq mümkün deyil. Bu, son bir neçə ildə deyil, keçən 100 ildə dəyən ziyanıdır. Qızıl istehsalı ilə məşğul olanlar götürəcəkləri xeyirlə mühitə dəyəcək zərəri müqayisə belə etməyiblər. Belə belli olur ki, şirkətlər öz mənfəətləri üçün işlərini görüb gediblər. Həmin ərazilərdə vəziyyət pisdir. Bu uzun dövr ərzində heç bir lazımı addım atılmayıb. Bunun nəticəsidir ki, Azərbaycan ərazisindən keçən Araz çayının 43 kilometrlik hissəsində mikroflora və mikrofauna məhv edilib və suyun tərkibindəki ağır metalların miqdarı normadan dəfələrlə çoxdur. Araz çayına birbaşa çirkəb axılıb, metal filiz yataqlarının istismarında ekoloji tələbatın gözənilməməsi Sərsəng su anbarında balıqların kütləvi qırğınına səbəb olub”.

Ekoloq ərazidə Almaniya şirkətinin çahşmasına və ekoloji terrora iştirak etməsinə bu cür münasibət bildirib:

“Almaniya şirkəti ərazini 2019-cu ildə tərk edib, amma həmin vaxta qədər bu şirkət orda yerləşən mis kombinatının 60 faiz payına sahib olub. Qızıl istehsalı zamanı ətraf mühitin ağır metallarla çirklənməsi baş verir, bu baxımdan Oxçuçayın çirklənməsi də istisna deyil. Hazırda həmin ərazidə işlər görülür, amma çirklənmə prosesi davam edir. Təkcə 2011-ci ildə ərazidə 8,1 milyon ton filiz işlənib. 2015-ci ildə isə bu rəqəm 15 milyon ton olub. Bu filiz də ancaq tullantılardan ibarətdir. 2012-ci ildə bu şirkət Ermənistan büdcəsinə 60 milyon dollardan çox vergi ödəyib. Bunlar qısa müddətli işlərdir, amma çirklənən ətraf mühiti bərpa etmək asan məsələ deyil. Görürük, bu işlər həyata keçirilərkən ətraf mühitin təhlükəsizliyinə diqqət yetirilməyib. Bu bölgədə ABŞ, Kanada şirkətləri də işləyib.”

Aygül Qarayeva

<https://demokrat.az/az/news/82817/ekoloq-oxcucay-artiq-hec-bir-meqsed-ucun-yararli-deyil>

SEÇİCİLƏRİN MÜRACİƏTLƏRİNƏ HƏSSAS MÜNASİBƏT GÖSTƏRƏN MİLLƏT VƏKİLİ

2021-ci il iyulun 12-də rubrika.az saytında Xəzər Universitetinin məzunu Soltan Məmmədov haqqında məqalə dərc olunmuşdur. Məqaləni oxucularımıza təqdim edirik.

Azərbaycanda gənc və yüksək təhsilli kadrların irəli çəkilməsi icraedici, qanunverici orqanlarda, o cümlədən, idarəçilikdə islahatların daha da sürətlə reallaşmasına xidmət edir. Müasir dünyagörüşünə malik, idarəetmədə yeni yanaşmaların tətbiqinə üstünlük verən belə kadrların önə çəkilmələri, yüksək vəzifələrə təyin olunmaları təbii ki, həm cəmiyyətdən gələn sosial sifariş, həm də ölkə Prezidenti İlham Əliyevin gəncliyə qayğı və həssas münasibətinin ifadəsidir. Dövlət başçısı hələ genişmiqyaslı islahatlar kursuna start verəndə bəyan etmişdi ki, islahatları ləngidən hallar aradan qaldırılmalı, gənclər idarəetmədə geniş təmsil olunmalıdırlar.

Bu gün belə kadrlardan biri, cəmiyyətdə yüksək etimad qazanan, dövlətə və xalqa səmimi şəkildə xidmət edən Milli Məclisin üzvlü Soltan Məmmədovdur. O, 1974-cü il aprelin 1-də Bakı şəhərində anadan olub. 1991-1996-cı illərdə Azərbaycan Dövlət Neft Akademiyasında istehsalat proseslərinin avtomatlaşdırılması üzrə ali təhsil alıb. Daha sonra həmin akademiyanın aspiranturasını bitirib, 2005-ci ildə isə Xəzər Universitetində ictimai səhiyyənin idarəedilməsi üzrə magistr təhsili alıb. S.Məmmədov 1996-1997-ci illərdə Dövlət Neft Şirkətinin Balaxanı Neft İdarəsində operator-nəzarətçi vəzifəsində, 1998-2001-ci illərdə isə Səhiyyə Nazirliyinin Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzində çalışıb.

2003-2005-ci illərdə Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatında inzibati yardımçı, 2000-2015-ci illərdə isə Rostropoviç-Vişnevskaya Fondunun Azər-

baycan nümayəndəliyinin prezidenti olan S. Məmmədov 2015-ci ildən Heydər Əliyev Fondunun Beynəlxalq əlaqələr departamentinin rəisidir. O, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 6 may 2019-cu il tarixli sərəncamı ilə “Tərəqqi” medalı ilə təltif edilib. Soltan Məmmədovun Heydər Əliyev Fondunda rəis təyin olunması Fondun rəhbəri, Birinci Vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın ona verdiyi yüksək etimaddan qaynaqlanıb. O, xeyli vaxtdır ki, bu qurumda səmərəli fəaliyyəti ilə böyük rəğbət qazanıb, özünü bacarıqlı, işgüzar kadr kimi təsdiqləyib. Yeri gəlmişkən, Heydər Əliyev Fondu ötən müddətdə önəmli fəaliyyəti ilə dünyada kifayət qədər yüksək nüfuza malik bir təşkilat kimi tanınıb. Fond indiyədək bir sıra beynəlxalq təşkilatlarla sıx əməkdaşlıq əlaqələri yaradıb. BMT, UNİSEF, Dünya Səhiyyə Təşkilatı və digər nüfuzlu qurumlarla birgə layihələr reallaşdırıb. Səhiyyə, mədəniyyətlərarası dialoq, təhsil sahəsində müxtəlif ölkələrdə bir sıra uğurlu layihələr həyata keçirib. Fondun əməkdaşlıq arenasını ötən illər ərzində kifayət qədər genişləndirib. Bütün bu işlərdə S.Məmmədovun da zəhməti olub və bu, Mehriban xanım Əliyeva tərəfindən yüksək qiymətləndirilib. Məhz bu cür işgüzar fəaliyyətin, reputasiyanın nəticəsində 2020-ci il fevralın 9-da Milli Məclis seçkilərdə 14 saylı Xəzər dairəsindən namizəd olan Soltan Məmmədov 47,20 faiz səsle deputat seçilib. Ötən müddətdə Milli Məclisin Əmək və sosial siyasət və Səhiyyə komitələrinin üzvlü, habelə Azərbaycan-Fransa

parlamentlərarası əlaqələr üzrə işçi qrupunun rəhbəri kimi səmərəli fəaliyyət göstərib.

Bu dövrdə hər iki komitədə fəaliyyəti ilə seçilən, xüsusilə səhiyyə komitəsinin üzvlü kimi dövlətin pandemiya qarşı apardığı mübarizəyə dəstək verən Soltan Məmmədov epidemiyanın arealının geniş yayılmaması üçün bir kadr kimi öz təkliflərini, tövsiyələrini irəli sürüb və bu yöndə hazırda da fəaliyyətini uğurla davam etdirir. Şübhəsiz ki, onun 1998-2001-ci illərdə Səhiyyə Nazirliyinin Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzində çalışması, buna görə də epidemik vəziyyətin nəzarətdə saxlanması, xəstəliyin qarşısının alınması istiqamətində addımlar atılması üçün təcrübəyə malik olması da sözlügedən istiqamətdə fəaliyyətinə müsbət təsir göstərir.

Xatırladım ki, Soltan müəllimin pandemiya dönməndə telekanallarda, müxtəlif KİV-lərdə etdiyi çıxışlar, virusla bağlı önəmli açıqlamaları xüsusi qeyd olunmalıdır. Habelə icbari tibbi sığortanın tətbiqində onun islahatlara dəstəyi də göz önündədir.

İcbari tibbi sığorta sisteminin tətbiqi səhiyyənin yeni maliyyələşmə mexanizmini yaratmaqla yanaşı, tibbi xidmətlərin keyfiyyətinin artırılması, elçatənliyin təmin olunması və əhatə dairəsinin genişlənməsinə stimül verir. Bu, əslində əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsinə xidmət edən strateji əhəmiyyətə malik mühüm prosesdir.

S.Məmmədov Azərbaycan-Fransa parlamentlərarası əlaqələr üzrə işçi qrupunun rəhbəri kimi də səmərəli fəaliyyət göstərir. Qarabağ məsələsində açıq şəkildə ermənipərəst mövqə tutan rəsmi Parisi tənqid edir, Makronun həmsədr ölkənin prezidenti olaraq balans pozduğunu diqqətə çatdırır, dövlətin və xalqın maraqlarını qoruyur.

O, seçiciləri ilə mütəmadi görüşür, onların problemlərini, müraciətlərini araşdırır, narahatlıq doğuran məsələləri hər zaman diqqətdə saxlayır, müvafiq qurumlara yönəldir.

Onun seçicilərlə yanaşı, şəhid və aztəminatlı ailələrə diqqəti, həssas münasibəti də təqdir olunmalıdır. Soltan Məmmədov bir deputat olaraq müraciət edən insanları heç vaxt ümitsiz qoymur.

O, hələ seçkidən qabaq Bina, Zira, Türkan və Şüvəlan qəsəbələrini əhatə edən 14 saylı Xəzər seçki dairəsinə niyə seçdiyinə dair bildirmişdi ki, işi ilə bağlı bu qəsəbələrdə çox olub, insanların

qayğılarını bilir: "Xüsusilə bu 4 qəsəbədə 14 saylı Xəzər seçki dairəsindən 3 dəfə Milli Məclisin deputatı olmuş Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü, diqqəti və himayəsi ilə hansı infrastruktur, abadlıq, təmir-tikinti işlərinin görüldüyünü, sosial aksiyaların keçirildiyini həm izləmişəm, həm də canlı iştirakçısı olmuşam. Ona görə də nələrin edildiyinin və edilməli olduğunun fərqi deyəm".

Soltan Məmmədov o deputatlardan ki, ictimaiyyətə, seçicilərinə aylıq hesabat verir, gördüyü işlərlə bağlı danışır. O, həm sosial, həm səhiyyə xarakterli müraciətləri araşdırır, həllinə çalışır və bununla böyük etimad qazanır. Komitə üzvlü bu qədər yük və qızgın işlə bərabər Heydər Əliyev Fondunda da fəaliyyətini uğurla davam etdirə bilir. Bundan əlavə, onun icbari tibbi sığortanın tətbiqi ilə bağlı verdiyi tövsiyələr, bu yöndə aparılan islahatlar prosesində iştirakı vurğulanmalıdır.

Soltan Məmmədov təmsil etdiyi dairədə içməli su, yol, ictimai nəqliyyat, səhiyyə ilə bağlı müraciətləri hər zaman müvafiq qurumlar qarşısında qaldırır. Bu müraciətlərin bir çoxunu operativ qaydada müvafiq dövlət orqanlarının dəstəyi ilə həll edə bilir. Məsələn, deputatın TƏBİB-ə müraciətləri operativ şəkildə araşdırılıb. Eyni zamanda, Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə çox sayda vətəndaşın səhiyyə ilə bağlı problemləri həll edilib.

Soltan müəllim sosial şəbəkədən aktiv istifadə edən Milli Məclis üzvlərindəndir. Mütəmadi olaraq deputat fəaliyyəti-seçicilərlə görüş, qaldırılan problemlər, o cümlədən, həll olunan məsələlərlə bağlı sosial şəbəkə hesablarında məlumat paylaşır, müraciətləri qəbul edir.

Nəhayət, Soltan Məmmədovun deputatlıq fəaliyyətinin səmərəliliyinin göstəricisi olan bir məsələni də xatırlatmaq istərdim. O, keçirilən sorğularda 2020-ci ilin ən fəal 20 deputatından biri seçilib. Bu, onun Xəzər rayonundakı seçiciləri tərəfindən də təsdiqlənib. Şübhəsiz ki, yuxarıda qeyd olunanlar seçicilər üçün məmnunluq hissi yaratmaqla yanaşı, seçim etdikləri şəxsə sevgilərini qədərbilənliliklə ifadə edirlər.

Emil Nəzirli,

Beynəlxalq Elmlər Akademiyasının Fəxri Akademiki

<http://trublika.az/index.php?newsid=75540>

**DİLLƏR VƏ ƏDƏBİYYATLAR DEPARTAMENTİNDƏ DISSERTASIYA
İŞİNİN İLKİN MÜZAKİRƏSİ****PRELIMINARY DISCUSSION OF THE DISSERTATION IN THE
DEPARTMENT OF LANGUAGES AND LITERATURES**

Mayın 26-da Xəzər Universitetində Dillər və ədəbiyyatlar departamentinin doktorantı Ayna Babazadənin filologiya üzrə fəlsəfə doktorluğu üçün "Əzizə Cəfərzadə nəsrində tarixi və bədii gerçəkliyin inikası" adlı dissertasiya işinin ilkin müzakirəsi keçirildi.

İclası departamentin müdiri dosent Dilbər Zeynalova açaraq, mövcud pandemiya şəraiti ilə əlaqədar olaraq əyani və onlayn şəkildə qoşulan iştirakçıları salamladı, dissertasiya işinin və onun avtoreferatının Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının (AAK) fəlsəfə doktorluğu qarşısında qoyduğu tələblərə tam cavab verdiyini qeyd etdi.

Elmi Şuranın katibi Dr. Reyhan Mədətova doktorant haqqında məlumat verdi. Dissertasiya işinin əsas məzmunu, elmi müddəə və nəticələri haqqında ətraflı məlumat verən doktorant Ayna Babazadə AAK tərəfindən tövsiyə edilən ölkə dövrü elmi nəşrlərində, impakt faktoruna malik istinad indeksli xarici jurnalda dərc olunan məqalələrindən, eləcə də respublika və beynəlxalq səviyyəli konfranslarda etdiyi məruzələrdən bəhs etdi.

Dissertasiya işinin ilkin müzakirəsində iki elmlər doktoru və bir fəlsəfə doktoru rəyçi olaraq çıxışlarında dissertasiya ilə bağlı müsbət rəylərini bildirdilər. Doktorantın elmi rəhbəri - AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun Azərbaycan-Asiya ədəbi əlaqələri şöbəsinin müdiri, filologiya elmləri doktoru, professor Bədirxan Əhmədov, yazıçı Əzizə Cəfərzadənin oğlu Turan İbrahimov və digər iştirakçılar dissertasiya işi haqqında müsbət fikirlərini söyləyərək, bəzi irad və tövsiyələrini bildirdilər.

Yekunda şura üzvləri açıq səsvermə yolu ilə irad və tövsiyələr nəzərə alınmaqla doktorant Ayna Babazadənin "Əzizə Cəfərzadə nəsrində tarixi və bədii gerçəkliyin inikası" mövzusunda 5716.01 - Azərbaycan ədəbiyyatı istiqaməti üzrə filologiya üzrə fəlsəfə doktoru dərəcəsi almaq üçün növbəti mərhələyə buraxılmasına yekdilliklə səs verdilər.

On May 26, Khazar university held a preliminary discussion of doctoral dissertation on "Reflection of historical and artistic reality in the prose of Aziza Jafarzadeh" by doctoral student of Department of Languages and Literatures Ayna Babazadeh for a doctorate in philology.

Opening the meeting, the head of the department, Associate Professor Dilbar Zeynalova greeted the participants joined in person and online due to the current pandemic situation, noting that the dissertation and its abstract fully meet the requirements of the Higher Attestation Commission under President of the Azerbaijan Republic.

Secretary of the Scientific Council Dr. Reyhan Madatova provided the participants with information about the doctoral student. Giving detailed information about the main content, scientific provisions and results of the dissertation, doctoral student Ayna Babazadeh spoke about her articles published in national periodicals recommended by the HAC, foreign journals with impact factor and reference index, as well as her speeches at national and international conferences.

During the preliminary discussion of the dissertation, two doctors of sciences and a doctor of philosophy made positive comments on the dissertation. Scientific adviser of the doctoral student, the head of the Department of Azerbaijan-Asian literary relations of the Institute of Literature named after Nizami Ganjavi of ANAS, doctor of philological sciences, professor Badirkhan Ahmadov, writer Aziza Jafarzade's son Turan Ibrahimov and other participants expressed some remarks and recommendations on dissertation.

In the end, taking into account comments and recommendations the members of the council unanimously voted for the admission of doctoral student Ayna Babazadeh to the next stage for the degree of Doctor of Philosophy in Philology in the field of Azerbaijani literature 5716.01 with dissertation "Reflection of historical and artistic reality in the prose of Aziza Jafarzadeh".

XARİCİ TƏLƏBƏLƏR QARABAĞDA FOREIGN STUDENTS IN KARABAKH

İyunun 2-də Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi və Bakı Şəhər Gənclər və İdman Baş İdarəsinin təşkilatçılığı ilə Azərbaycanda təhsil alan xarici tələbələrə azad edilmiş Cəbrayıl və Füzuli rayonlarına səfəri təşkil olunmuşdur. Səfərdə 16 ali təhsil müəssisəsinin 31 ölkəni təmsil edən 40 tələbəsi iştirak edib. Xəzər Universitetindən də 2 tələbə - doktorantura tələbəsi Predict Mutepfe (Zimbabve) və magistratura tələbəsi Ahmed İmtiaz (Pakistan) bu səfərdə olublar.

Səfər zamanı tələbələr Füzuli rayonunda qədim məscid, köhnə qəbiristanlıq və Cəbrayıl rayonunda Xudafarın körpüsündə olublar, xidmətdə olan əsgər və zabitlərlə görüşüblər, erməni işğalçılarının törətdikləri dağıntıları seyr ediblər. Tələbələr tərəfindən Azərbaycanın böyük ölçüdə dövlət bayrağı açılıb və "Qarabağ Azərbaycandır!" şüarı səsləndirilib. Qarabağın Azərbaycan üçün əhəmiyyətini, bölgənin tarixi və zəngin mədəni irsini dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq məqsədilə "Nargis" jurnalının Qarabağ mədəniyyətinə və tarixinə həsr olunmuş "Karabakh is Azerbaijan" adlı xüsusi buraxılışı cənəbi tələbələrə təqdim edilib.

On June 2, the Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan and the Baku City Youth and Sports Department organized a visit of foreign students studying in Azerbaijan to the liberated Jabrayil and Fizuli districts. The visit was attended by 40 students from 16 universities representing 31 countries. Two students from Khazar University - Predict Mutepfe (Zimbabwe), a doctoral student, and Ahmed Imtiaz (Pakistan), a master's student - were among them.

During the visit, the students visited the ancient mosque and the old cemetery in Fuzuli, and the Khudafar Bridge in Jabrayil, met with soldiers and officers, and saw the destruction caused by the Armenian occupiers.

During the visit, the large state flag of Azerbaijan was unveiled by foreign students, and the slogan "Karabakh is Azerbaijan!" was chanted.

A special issue "Karabakh is Azerbaijan" of "Nargis" magazine dedicated to the culture and history of Karabakh was presented to foreign students in order to make the world community aware of the history and rich cultural heritage of Karabakh and its importance for Azerbaijan.

**ERASMUS+ PICASP LAYİHƏSİ ÇƏRÇİVƏSİNDƏ
AVROPA TƏCRÜBƏSİNİN ÖYRƏNİLMƏSİ
STUDY OF EUROPEAN EXPERIENCE WITHIN THE FRAMEWORK OF
ERASMUS+ PICASP PROJECT**

İyunun 30-da Xəzər Universitetinin tərəfdaş olduğu *Erasmus+ PICASP* layihəsi çərçivəsində tərəfdaş universitetlərin iştirakı ilə virtual görüş keçirildi. Görüş "Ali təhsil müəssisələrində təcrübə müəssisələri kurslarının təşkilində Avropa nümunələri" mövzusunda idi.

Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti tərəfindən təşkil olunmuş görüşü həmin universitetin PICASP layihəsinin koordinatoru Faina Qaçabəyova açaraq qonaqları salamladı və sözlü nətiqlərə verdi.

Layihənin koordinatoru Massimo Bianchi (Chieti Pescara Universiteti, İtaliya) çıxışında belə görüşlərin keçirilməsinin tərəfdaş ölkələrdə yaradılacaq pilot kurslarında iştirak edəcək əməkdaşlar üçün çox faydalı olacağını bildirdi.

Görüşdə, həmçinin, Graz Universiteti (Avstriya), Vilnius Colleei və "Stimulith" Mərkəzinin (Litva) əməkdaşları təqdimatlarla çıxış edərək, həyata keçirdikləri *HEIPNET* layihəsi haqqında məlumat verdilər və öz təcrübələrini bölüşdülər. İştirakçılar təqdimatla çıxış edənlərə müxtəlif suallar ünvanladılar.

Tədbirin sonunda layihə çərçivəsində keçiriləcək növbəti tədbirlər və onların vaxtı haqqında məlumat verildi.

Görüşdə Xəzər Universitetini Ülker Bayramova və Dr. Bahadır Baysal təmsil edirdilər.

On June 30, a virtual meeting was held with the participation of partner universities as part of the *Erasmus+ PICASP* project, which is Khazar University's partner project. The meeting was on "European examples in the organization of internship courses in higher education."

The meeting, organized by the Azerbaijan University of Tourism and Management, was opened by Faina Gachabayova, PICASP project coordinator of the university, who greeted the guests and gave the floor to the speakers.

Project Coordinator Massimo Bianchi (University of Chieti Pescara, Italy) said that such meetings would be very useful for employees who will participate in pilot courses in partner countries.

Employees of the University of Graz (Austria), Vilnius College and the Stimulith Center (Lithuania) also delivered presentations at the meeting, gave information about their *HEIPNET* project and shared their experiences. The participants addressed various questions to the speakers.

At the end of the meeting, information on the next events to be held within the project and their timing was provided. Khazar University was represented by Ulkar Bayramova and Dr. Bahadır Baysal at the meeting.

**CREATIVE COMMISSIONS ÇƏRÇİVƏSİNDƏ
İQLİM DƏYİŞİKLİYİ MÖVZUSUNDA SEMİNAR**

**SEMINAR ON CLIMATE CHANGE
WITHIN CREATIVE COMMISSIONS**

Xəzər Universitetinin arCc (İqlim dəyişikliyi üzrə öhdəliklər ətrafında təmərküzləşən) layihəsi çərçivəsində "İqlim dəyişikliyi şəraitində şəhər və kənd yerlərində sudan istifadə məsələləri" adlı ilk seminar iyunun 7-də Xəzər Universiteti Coğrafiya və ətraf mühit departamentinin müdiri dosent Rövşən Abbasov tərəfindən keçirildi.

Seminarla layihədə 13 ölkəni təmsil edən 14 tərəfdaş nümayəndələri, İngiltərənin Middlesex Universitetinin professoru Dr. George Dafoulas və Xəzər Universiteti İnkişaf departamentinin əməkdaşları iştirak etdilər.

Seminar İnkişaf departamentinin direktoru Raziya İsayevanın layihə haqqında məlumat verməsi ilə başladı. Sonra o, iştirakçılara Rövşən Abbasovu təqdim edərək, sözlü ona verdi. Seminar Rövşən Abbasovun çıxışı ilə davam etdi. Sonda o, iştirakçıların suallarını cavablandırdı.

On July 7th, the first seminar of Khazar University entitled "Issues of water use in urban and rural areas in the context of climate changes within the project – arCc" was held by Dr. Rovshan Abbasov, Associate Professor, Head of the Geography and Environmental Sciences Department.

Representatives of 14 project partners from 13 countries, Dr. George Dafoulas, a professor at the University of Middlesex and Khazar University, Development Department staff participated in the seminar. The seminar began with an introductory speech by the Head of the Development Center, Raziya Isayeva. She informed participants about the project and then introduced the speaker of the seminar, Dr. Rovshan Abbasov. Then, Dr. Rovshan Abbasov made a presentation on "Issues of water use in urban and rural areas in the context of climate changes". After presentation, he answered participants' questions.

XƏZƏR UNIVERSİTETİNİN TƏRƏFDAŞ OLDUĞU PICASP LAYİHƏSİ ÇƏRÇİVƏSİNDƏ GÖRÜŞ

Università degli studi
"G. d'Annunzio"

MEETING WITHIN THE PICASP-KHAZAR UNIVERSITY'S PARTNER PROJECT

İyulun 9-da Xəzər Universitetinin tərəfdaş olduğu PICASP layihəsi çərçivəsində virtual görüş keçirilmişdir. Tədbirə Azərbaycandan Xəzər Universiteti İnkişaf Mərkəzinin, Miras cəmiyyətinin üzvləri, YOCOCU Assosiasiyasının üzvləri və layihənin tərəfdaş ölkələrindən nümayəndələr qoşulmuşdur.

Tədbirin əsas məqsədi "Azərbaycanda mədəni irsin bərpası və qorunması üzrə Avropa təcrübəsi – MİRAS & YOCOCU təcrübəsi" mövzusu ətrafında müzakirə aparmaq idi.

Görüş layihə koordinatoru olan İtaliyanın Ud'A Universitetinin (Università degli Studi G. d'Annunzio di Chieti-Pescara) nümayəndəsinin və Mədəniyyət Nazirliyinin əməkdaşı Məleykə Hüseynovanın çıxışları ilə başladı. Bundan sonra YOCOCU Assosiasiyasının prezidenti Andrea Macchia MİRAS & YOCOCU təcrübəsi barədə danışdı.

Görüşdə Mədəniyyət Nazirliyi yanında Mədəni İrsin Qorunması, İnkişafı və Bərpası Dövlət Xidmətinin nümayəndəsi və Mədəniyyət Nazirliyinin Qoruyucuları da iştirak etdilər.

On July 9, a virtual meeting was held as part of PICASP- Khazar University's partner project. The event was attended by members of the Khazar University Development Center, members of the society Miras and YOCOCU Association from Azerbaijan, and representatives from the project's partner countries.

The main purpose of the event was to discuss "European experience in the restoration and protection of cultural heritage in Azerbaijan - the experience of MIRAS & YOCOCU".

The meeting started with the greeting of the project coordinator, the representative of the University of Ud'A in Italy (Università degli Studi G. d'Annunzio di Chieti-Pescara) and an employee of the Ministry of Culture and Tourism Məleykə Hüseynova. Afterwards, Andrea Macchia, President of the YOCOCU Association, spoke about the MIRAS & YOCOCU experience.

The meeting was also attended by the representative of the State Service of Cultural Heritage Conservation, Development and Rehabilitation under the Ministry of Culture and Tourism and the Reserve Directors of the Ministry of Culture.

ERASMUS+ ECAR LAYİHƏSİ MENECERLƏRİNİN GÖRÜŞÜ

MEETING OF ERASMUS+ ECAR PROJECT MANAGERS

İyulun 13-də Xəzər Universitetinin tərəfdaş olduğu Erasmus+ ECAR layihəsi menecerlərinin Bakı Biznes Universitetində dəyirmi masa arxasında görüşü keçirildi. Bakı Biznes Universitetinin koordinatoru olduğu bu layihənin görüşündə Azərbaycandan 15 tərəfdaş universitetin nümayəndələri iştirak etdilər.

Bakı Biznes Universitetinin rektoru professor İbad Abbasov görüşü açaraq, layihənin ali təhsil müəssisələri üçün çox vacib olduğunu və layihə çərçivəsində yaradılacaq Rektorlar Konfransının ali təhsil müəssisələrinin gələcək fəaliyyətində çox faydalı olacağını qeyd etdi. Rektorun çıxışından sonra layihənin koordinatoru Gülşən Bayramova keçirilmiş sorğular haqqında qısa məlumat verdi və layihə çərçivəsində qarşıda duran məsələlər müzakirə olundu.

Xəzər Universitetini görüşdə Təlim və Tədris Mərkəzinin direktoru Ülkar Bayramova təmsil edirdi.

Qeyd edək ki, üç il davam edəcək layihənin əsas məqsədi Azərbaycan Rektorlar Konfransını yaratmaqla universitetlərin birgə fəaliyyətini daha da gücləndirməkdən ibarətdir.

On July 13, a roundtable meeting of Erasmus+ ECAR project managers, to which Khazar University is a partner, was held at Baku Business University.

The meeting of this project, which is coordinated by Baku Business University, was attended by 15 partner universities from Azerbaijan.

Welcoming the participants, the rector of Baku Business University, Professor İbad Abbasov, emphasized that the project is of great importance for higher education institutions and the Rectors' Conference to be established within the project will be very useful for the future activities of higher education institutions. After the rector's speech, the project coordinator Gulshan Bayramova briefed on the conducted surveys and the issues facing the project were discussed.

Khazar University was represented at the meeting by Ülkar Bayramova, Director of Teaching and Learning Center.

Note that the main purpose of the three-year project is to further strengthen the joint activities of universities by creating the Conference of Rectors of Azerbaijan.

KİM-İN DİREKTOR MÜAVİNİ MEK-DƏ KEÇİRİLMİŞ DƏYİRMİ MASADA

DEPUTY DIRECTOR OF LIC AT A ROUND TABLE AT CLS

İyunun 3-də AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasında (MEK) "Pandemiya şəraitində elmi-tədqiqatların kitabxana-informasiya təminatı" mövzusunda dəyirmi masa keçirilmişdir. Tədbirdə AMEA-nın elmi müəssisə və təşkilatlarının, eləcə də bir sıra ali təhsil müəssisələrinin kitabxana rəhbərləri də iştirak ediblər.

Xəzər Universitetini Kitabxana İnformasiya Mərkəzinin (KİM) direktor müavini Aytaj Misgarli təmsil etmişdir. Aytaj Misgarli çıxışında bildirib ki, pandemiya dövründə universitet kitabxanasının fəaliyyətində bir sıra çətinliklər yaşanmasına baxmayaraq, elektron arxivlərdəki kolleksiyaların sayı artırılıb, bütün tələbə və magistrantlar tərəfindən ünvanlanan suallar cavablandırılıb, sorğuların nəticələrinə əsasən ən çox müraciət olunan kolleksiyalar müəyyənləşdirilib və beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən elektron resurslara giriş imkanı yaradılıb.

Sonda çıxış edən MEK-in baş direktoru Məmməd Əliyev bu kimi dəyirmi masaların davamlı olaraq keçirilməsinin elmi tədqiqatların kitabxana informasiya təminatı ilə bağlı mövcud problemlərin həlli istiqamətində mühüm nəticələrin əldə olunmasına şərait yaradaçağına inamını ifadə edib.

On June 3, round table was held on "Library-information Provision on Scientific Researches during the Pandemic" at the ANAS Central Library of Science (CLS). The event was attended by heads of libraries of scientific institutions and organizations of ANAS, as well as a number of higher education institutions.

At the event, Khazar University was represented by Aytaj Misgarli, Deputy Director of the Library&Information Center (LIC). In her speech, Aytaj Misgarli mentioned that despite some difficulties in the activities of the university library during the pandemic, it was achieved to increase the number of collections in electronic archives, to answer questions from all students and graduates, to identify the most requested collections and get an access to electronic resources that was provided by international organizations.

In the end, Mammad Aliyev, General Director of the CLS, expressed confidence that the continuation of such round tables will pave the way to achieve significant results in solving existing problems related to the library-information provision on scientific research.

KİM-İN DİREKTÖRÜ ONLAYN ELMI SEMINARDA DIRECTOR OF LIC AT AN ONLINE SCIENTIFIC SEMINAR

İnformasiya-kommunikasiya texnologiyalarının inkişafı, milli elm-təhsil sistemlərinin dünya elm-təhsil məkanına inteqrasiyasının təmin edilməsi, bibliometrik metodlardan səmərəli istifadə olunması elmi tədqiqatlarda informasiya-kitabxana təminatının mütəxəssislərə tələb edir.

ADU Elmi Kitabxana və İnformasiya Xidməti Mərkəzinin iyunun 7-də keçirdiyi "Universitet kitabxanalarında bibliometrik və elmmetrik fəaliyyətin istiqamətləri" mövzusunda onlayn elmi seminar bu aktual problemi həsr olunmuşdu.

Seminarda Azərbaycan Dillər Universiteti, Bakı Dövlət Universiteti, ADA Universiteti, Xəzər Universiteti, Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti və digər universitetlərdən nümayəndələr iştirak edirdilər.

Seminarda Xəzər Universiteti Kitabxana-İnformasiya Mərkəzinin (KİM) direktoru Tatyana Zaytseva "Xəzər Universitetinin KİM nümunəsində bibliometrik tədqiqatların əsas istiqamətləri" mövzusunda təqdimatla çıxış etmişdir.

Təqdimatda ölkəmizdə informasiya və kitabxana mütəxəssislərinin hazırlanmasının tədris planlarında bibliometriya məsələlərinə kifayət qədər diqqət verilmədiyini təəssüf hissi ilə vurğulanmışdır. Qeyd edilmişdir ki, informasiya və kitabxana sahəsində bibliometrik tədqiqatların inkişafı üçün ali təhsil sistemində müvafiq tələblərə cavab verən mütəxəssislərin hazırlanması, eyni zamanda tədris-metodik vəsaitin işlənilməsi və hazırlanması vacibdir. Bu prosesdə xüsusi hazırlıq kursları və tədris vəsaitləri mövcud olan xarici universitet və kolleclərin təcrübəsindən yararlanmaq olar.

The development of information and communication technologies, ensuring the integration of national scientific and educational systems into the world scientific and educational space, the effective use of bibliometric methods require the modernization of information and library support in scientific research.

The online scientific seminar on "Directions of bibliometric and elmmetric activity in university libraries" held by Scientific Library and Information Center of AUL on June 7, was dedicated to this pressing issue.

The seminar was attended by representatives from Azerbaijan University of Languages, Baku State University, ADA University, Khazar University, Azerbaijan State Economic University and other universities.

At the seminar, Tatyana Zaytseva, Director of the Khazar University Library and Information Center (LIC), made a presentation on "Main Areas of Bibliometric Research on the Example of Khazar University's LIC".

During the presentation, it was noted with regret that bibliometric methods are not given enough attention in the curricula of the training of information and library specialists in our country. It was mentioned that for the development of bibliometric research in the field of information and library, it is important to train specialists who meet the relevant requirements in the higher education system, as well as to develop teaching aids.

In this process, the experience of foreign universities and colleges, which have special training courses and teaching aids, can be used.

"XƏZƏR"İN PSIXOLOQ MÜTƏXƏSSİSİ QARABAĞA HƏSR OLUNMUŞ KONGRESDDƏ

"KHAZAR" PSYCHOLOGIST AT THE CONGRESS ON KARABAKH

Xəzər Universiteti Psixologiya departamentinin koordinatoru, Xəzər Psixoloji Xidmət Mərkəzinin rəhbəri Mələk Karimova iyunun 17-19-da "Qarabağ beynəlxalq sosial və bəşəri elmlərdə: müasir araşdırmalar" mövzusunda keçirilmiş kongresdə "Covid-19 pandemiyası dövründə universitet tələbələrini psixi sağlamlıqlarının dəyərləndirilməsi" mövzusunda çıxış etmişdir.

Tədqiqat Xəzər Universiteti tələbələri üzərində aparılmış və tələbələrə pandemiya müddətində yalqızlıq duyğularının artdığı, həyat tərzlərinin dəyişdiyi, adaptasiya çətinlikləri, gələcəklə əlaqəli qeyri-müəyyənliklərin və ümidsizliyin artdığı müəyyən edilmişdir. Bununla birlikdə, tələbələrə keçirilən sorğu nəticəsində bir qrup tələbənin isə bu mərhələni daha rahat keçirdiyi, məsələt qiymətləndirdiyi və daxili imkanlarını artdığı, ailəsi ilə daha çox vaxt keçirmək üçün imkan əldə etdiyi məlumdur. Tədqiqat nəticələrinə əsasən tələbələrə psixi sağlamlıqlarının gücləndirilməsi üçün təkliflər verilmişdir.

Malak Karimova, Coordinator of Khazar University's Department of Psychology and Director of the Khazar University Psychological Center, delivered speech on "Consideration of Mental Health of University Students during the Covid-19 Pandemic" at the Karabakh International Congress on modern research in Social and Humanities held on June 17-19.

The study was conducted on Khazar University students, and it was observed that during the pandemic, students' feelings of loneliness, difficulties on adaptation, uncertainties and frustrations about the future have been increased, and their lifestyle has been changed. However, a survey conducted among students found that a group of students enjoyed this stage more, appreciated and increased their inner opportunities, and had the opportunity to spend more time with their families. Based on the results of the research, recommendations were made to strengthen the mental health of students.

TÜRKİYƏNİN MANİSA CELAL BAYAR UNİVERSİTETİNİN BİR QUP NÜMAYƏNDƏLƏRİNİN XƏZƏR UNİVERSİTETİNƏ SƏFƏRİ

VISIT OF A GROUP OF REPRESENTATIVES OF MANISA JALAL BAYAR UNIVERSITY OF TURKEY TO KHAZAR UNIVERSITY

İyunun 13-dən 19-dək Türkiyənin Manisa Celal Bayar Universitetinin bir qrup nümayəndələri Xəzər Universitetində səfərdə olublar. Səfər "Erasmus+ Beynəlxalq Kredit Mobilliyi Proqramı" çərçivəsində baş tutmuşdur.

Qonaqlar - Manisa Celal Bayar Universitetinin Biznesin idarəedilməsi fakültəsinin professoru Deniz Dirik, KA107 Layihə meneceri professor Enis Yakut, İdman idarəedilməsi fakültəsinin professoru Kadir Yıldız ilk öncə Xəzər Universitetinin Beynəlxalq əlaqələr ofisini və kitabxanasını ziyarət ediblər.

Sonra qonaqlar universitetin rektoru dosent İrada Xəlilova, İnkişaf Mərkəzinin direktoru Raziya İsayeva, Keyfiyyət meneceri Lyudmila Sotova, İctimai əlaqələr və media üzrə direktor Ələvsət Əmirbəyli və İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin dekanı Ceyhun Məmmədov ilə görüşüblər. Görüşlər hər gün Xəzər Universitetinin müxtəlif dekanlıq və qurum rəhbərləri ilə keçirilmişdir.

From June 13 to 19, a group of representatives from Manisa Jalal Bayar University of Turkey visited Khazar University. The visit took place within the framework of the Erasmus + International Credit Mobility Program.

The guests, Deniz Dirik, Associate Professor of Business Administration, KA107 Project Manager and Associate Professor Enis Yakut and Kadir Yıldız, Associate Professor of Sports Management faculty, visited Khazar University's International Office and Library.

Afterwards, the guests met with the Rector of the University Dr. İrada Khalilova, Director of the Development Office Raziya Isayeva, Quality Manager Lyudmilla Sotova, Director of the International Relations and Media Department Alovzat Amirbayli and Dean of the Faculty of Economics and Management Jeyhun Mammadov. The meetings with university representatives were organized throughout the week.

XƏZƏR UNIVERSİTETİNİN İŞTIRAKI İLƏ BEYNƏLXALQ SİMPOZİUM INTERNATIONAL SYMPOSIUM WITH PARTICIPATION OF KHAZAR UNIVERSITY

İyunun 21-də Gazi Universitetinin təşkilatçılığı ilə Xəzər Universiteti, Əhməd Yəsevî Türk-Qazax Universiteti və Daşkənd Dövlət Şərəfşünaslıq Universitetinin iştirak etdiyi "Türk Dünyası Universitetləri Lisansüstü Eğitim İşbirliyi Sempozyumu" keçirilmişdir.

Onlayn keçirilən simpozium Xəzər Universiteti Təhsil departamentinin Gazi Universitetinin Təhsil Elmləri İnstitutu ilə əməkdaşlığı çərçivəsində təşkil olunmuşdu. Xəzər Universitetini simpoziumda universitetin Humanitar, təhsil və sosial elmlər fakültəsinin dekanı, Dillər və Ədəbiyyatlar və Təhsil departamentlərinin müəllimi dosent Elza Səmədova, Təhsil departamentinin doktorantları - Raziya İsayeva, Abdul-Rahman Balogun Muhammed - Shittu, Aygün Verdiyeva, Tərhan Orucova və Zərifə Əliyeva təmsil etmişlər.

On June 21, "Turkish World Universities Graduate Education Symposium" was organized by Gazi University with the participation of Khazar University, Ahmed Yesevi Turkish-Kazakh University, and Tashkent State University of Oriental Studies.

The symposium was organized as a part of cooperation of the Department of Education with Gazi University's Institute of Educational Sciences. Khazar University was represented by the following staff members and doctoral students from the Department of Education: Dos. Elza Samadova, Dean of HTSE Faculty, Instructor of Languages and Literature and Education Departments Raziya Isayeva - doctoral student Abdul-Rahman Balogun Muhammed - Shittu - doctoral student Aygun Verdiyeva - doctoral student Tərhan Orucova - doctoral student Zarifa Aliyeva - doctoral student

"XƏZƏR"İN MÜƏLLİMİ "PANDEMİYA DÖVRÜ VƏ SONRASI ARXEOLoji MUZEYLƏRİN EKSPOZİSİYA TEXNOLOGİYASI" ADLI BEYNƏLXALQ KONFRANSDA

FACULTY MEMBER OF KHAZAR UNIVERSITY AT THE INTERNATIONAL CONFERENCE "EXPOSITION TECHNOLOGY OF ARCHEOLOGICAL MUSEUMS DURING AND AFTER THE PANDEMIC"

İyunun 21-də Beynəlxalq Muzeylər Şurasının (*International Council of Museums - ICOM*) dəstəyi ilə "Pandemiya dövrü və sonrası arxeoloji muzeylərin ekspozisiya texnologiyası" adlı konfrans keçirilmişdir. Rusiya Federasiyası, Fransa, Türkiyə və Beynəlxalq Muzeylər Şurasının rəsmi şəxsləri və mütəxəssislərinin iştirakı ilə onlayn formatda keçən konfransda Tarix və arxeologiya departamentinin müəllimi və koordinatoru Orxan Zamanov "Pandemiya və karantin dövründə arxeologiya muzeyinin tədris potensialının təhsildə tətbiqi imkanları və perspektivləri" mövzusunda çıxış etmişdir.

Konfrans iştirakçılarının təqdimatlarında rəqəmsal dünyanın potensialı-məsafədən işin aparılması, video və audiogörüşlər, virtual sərgilər və onlayn fəaliyyətlər geniş müzakirə olunmuşdur.

On June 21, with the support of the International Council of Museums (ICOM), a conference entitled "Exposition Technology of Archaeological Museums during and after the Pandemic" was held. At the online conference attended by the officials and experts from the Russian Federation, France, Turkey and the International Council of Museums, Orkhan Zamanov, the instructor and coordinator of the Department of History and Archeology, delivered a speech on "Application opportunities and prospects of educational potential of the archaeological museum in education during the pandemic and quarantine".

The presentations of the conference participants covered the potential of the digital world – carrying out remote work, video and audio meetings, virtual exhibitions and online activities.

"MƏNİ GÖR" SOSIAL LAYİHƏSİ

Xəzər Universitetinin Psixologiya departamentinin müəllimi və doktorantı Nilufər Əlizadənin təşkilatçılığı ilə "Sağlamlıq psixologiyası" ("Health Psychology") fənninin tədrisi zamanı departamentin ikinci kurs tələbeleri ilə birlikdə "Məni Gör" sosial layihəsi hazırlanmışdır.

Fənnin əsas predmetlərindən olan sosial fərqişlilik/cəmiyyətin psixoloji mövzularda mərifətlənməsi və sağlamlıq layihələrinin təşkil edilməsi kimi mövzuların təkcə nəzəriyyədə öyrənilməsi deyil, həm də biliklərin praktiki olaraq tətbiq edilməsi tələbələrə gələcəkdə faydalı psixoloq kimi yetişmələrini təmin edir və sosial layihələrdə də əksini tapır.

Xəzər Universitetinin əsas məqsədlərini nəzərə alaraq tələbələrə təkcə nəzəri inkişafına deyil, həm psixoloji, həm sosial inkişafına xidmət edən və artıq 2 ildən çoxdur ki, Nilufər Əlizadənin təşkilatçılığı ilə ənənə halını alan bu sosial layihələr tələbələr tərəfindən maraqla qarşılanır.

Qeyd edək ki, "Məni Gör" layihəsinin əsas məqsədi fərdlərin öz psixoloji sağlamlıqları haqqında fərqişliliklərini artırmaq və psixoloji sağlamlıq qayğısına qalmaqda ən böyük maneə olan etiketlənmələrin istifadəsinə "yox" deməkdir.

Layihənin təqdimatına linkə keçid edərək baxmaq olar:

<https://www.youtube.com/watch?v=8DdWmG4tE90&t=168s>

"XƏZƏR"İN MÜƏLLİMİ "HAMIMIZ HAMIMIZ ÜÇÜN" ADLI LAYİHƏDƏ

KHAZAR'S FACULTY MEMBER IN THE PROJECT "ALL FOR ALL OF US"

İyunun 23-də Xəzər Universitetinin Psixologiya departamentinin müəllimi və doktorantı Nilufər Əlizadə ABŞ Təhsilli Azərbaycan Məzunları İctimai Birliyinin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən əlilliyi olan şəxslərə verilən imkanları daha da təkmilləşdirmək, onlara verilən hüquqlar və aktual mövzular barədə onları mərifətləndirmək məqsədilə hazırlanmış "Hamımız hamımız üçün" adlı layihənin iştirakçılarında "Psixoloji sağlamlıq" mövzusu ilə vebinarda çıxış etmişdir.

Vebinarda əlilliyi olan şəxslərin cəmiyyətdə üzvlük biləcəkləri potensial psixoloji baryerlər və onların əhdəsindən düzgün gələn texnikaları haqqında ətraflı məlumat verən Nilufər Əlizadə iştirakçıların suallarını da cavablandırmışdır.

SOCIAL PROJECT "SEE ME"

A social project entitled "See Me" was developed with the coordination of Nilufar Alizadeh, the instructor and PhD student in the Department of Psychology at Khazar University with second-year students of the department during the teaching process of the subject "Health Psychology".

The theoretical study of topics such as social awareness, psychological education and organization of health projects which are among the subjects of this course, as well as the practical application of knowledge ensure the future development of students as useful psychologists and are reflected in social projects.

Taking into consideration the main goals of Khazar University, these social projects, which provide not only the theoretical but also the psychological and social development of students and have been a tradition for more than two years, are welcomed with interest by students.

Note that the main goal of the project "See Me" is to increase the awareness of individuals about their psychological health and to say "no" to the use of labels, which is the biggest obstacle to mental health care.

The presentation of the project is available at the following link:

On June 23, Nilufar Alizadeh, the lecturer and doctoral student in the Department of Psychology at Khazar University, addressed a webinar on "Psychological Health" to the participants of the project "All for all of us" which is run by the US-Educated Azerbaijani Alumni Association to further improve the opportunities provided to persons with disabilities, and to educate them about their rights and current issues.

At the webinar, Nilufar Alizadeh gave detailed information about the potential psychological barriers that people with disabilities may encounter in society and techniques to overcome them and answered the questions of the participants.

“XƏZƏR”İN 4-CÜ KURS İNŞAAT MÜHƏNDİSLİYİ TƏLƏBƏLƏRİ ÜÇÜN “TEKLA STRUCTURES” PROGRAMI ÜZRƏ KURSLAR TƏŞKİL OLUNMUŞDUR

COURSES ON “TEKLA STRUCTURES” PROGRAM ORGANIZED FOR 4TH YEAR STUDENTS OF “KHAZAR” CIVIL ENGINEERING

Xəzər Universitetinin İnşaat mühəndisliyi departamentinin koordinatoru Rəsim Bayramlı ilə AZFEN şirkətinin mütəxəssisləri Nilufər Aliyeva və Sərtac Öztürk arasında əldə olunmuş razılaşmaya görə 4-cü kurs İnşaat mühəndisliyi tələbələri üçün “Tekla Structures” proqramı üzrə 20 iyun tarixindən kurslar təşkil olunmuşdur. Kurslar həftədə 2 dəfə olmaqla 6 həftə davam etmişdir.

“Tekla Structures” inşaat mühəndisləri üçün çəşidli materialları (polad, beton, taxta və s.) özündə birləşdirərək 3D model hazırlanması, hazırlanmış modeldən cizgilərin, reportların avtomatik alınması üçün vasitəçi proqramdır. Bu kursun məqsədi mühəndislik və inşaat sahəsi ilə əlaqədar işlərdə dərəcə artırmaq, ixtisaslaşmaq və yaxud bu sahə üzrə fəaliyyət göstərən yerli və xarici şirkətlərdə karyera qurmaq istəyən mühəndislik sahəsi üzrə təhsil alan tələbələr üçün nəzərdə tutulur.

According to an agreement reached between Rasim Bayramli, the coordinator of the Department of Civil Engineering, Khazar University and Nilufar Aliyeva and Sertaj Ozturk, AZFEN specialists, courses on "Tekla Structures" program was organized for 4th year civil engineering students since June 20. The courses lasted 6 weeks, twice a week.

“Tekla Structures” is an intermediary program for civil engineers to create a 3D model combining a variety of materials (steel, concrete, wood, etc.), and get drawings and reports from the developed model automatically. This course is designed for students majoring in engineering and construction who want to pursue a degree in engineering or construction, specialize, or build careers in local or foreign companies operating in the field

“XƏZƏR”İN ƏMƏKDAŞI BEYNƏLXALQ TƏHSİL KONFRANSINDA

KHAZAR STAFF MEMBER AT INTERNATIONAL EDUCATION CONFERENCE

Xəzər Universiteti Psixologiya departamentinin koordinatoru, Xəzər Psixoloji Xidmət Mərkəzinin rəhbəri Mələk Kərimova iyulun 1-2-də ADA universiteti tərəfindən təşkil edilən 5-ci Beynəlxalq Təhsil Konfransında “Psixoloqların peşə bacarıqlarının formalaşmasında superviziyanın rolu” adlı tədqiqat işi ilə çıxış etmiş və verilən sualları cavablandırmışdır.

Konfransda təhsil sahəsindəki ən son yeniliklər, təhsil sahəsində yaşanan çətinliklər müxtəlif müstəqil tədqiqatçılar tərəfindən müzakirə edilmişdir. Eyni zamanda, Covid-19 dönməndə təhsil sektorundakı ümumi çətinliklərin həlli istiqamətində də fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Malak Karimova, Coordinator of Khazar University's Department of Psychology, Head of the Khazar Psychological Service Center, presented a research paper entitled "The Role of Supervision in the Formation of Professional Skills of Psychologists" at the 5th International Education Conference organized by ADA University on July 1-2, and answered questions.

The latest innovations and difficulties in the field of education were discussed at the conference by various independent researchers. At the same time, there was an exchange of views on solving common problems in the field of education during the Covid-19 pandemic.

TƏHSİL NAZİRLİYİ "ATM SAYTI, MARKETİNG, REYTINGLƏR VƏ SƏRGİ-PORTALLAR" ADLI TƏLİM KEÇİRMİŞDİR

THE MINISTRY OF EDUCATION HELD A TRAINING ON "HEI SITE, MARKETING, RATINGS AND EXHIBITION PORTALS"

İyulun 14-də Xəzər Universiteti Təhsil Nazirliyinin təşəbbüsü ilə keçirilən "ATM saytı, marketing, reytinglər və sərgi-portallar" adlı təlimə ev sahibliyi etmişdir. Təlimdə Təhsil Nazirliyinin Beynəlxalq Əməkdaşlıq Şöbəsinin nümayəndələri Əkbər Əliyev və Həcər Kəlbəyeva, eləcə də 12 ali təhsil müəssisəsinin (ATM) beynəlxalq əlaqələr şöbəsinə olan 18 nümayəndəsi iştirak etmişdir. Təlim nəzəri və praktiki olmaqla iki hissədən ibarət olmuşdur. Təlimdə qarşılıqlı müzakirələr aparılmış və ATM saytına veriləcək töhfələrdən bəhs edilmişdir.

Sonda Təhsil Nazirliyinin əməkdaşları tərəfindən iştirakçılara uğurlar arzu edilmiş və xatirə şəkli çəkilmişdir.

On July 14, Khazar University hosted a training on "HEI Websites, Marketing, Ratings, and Exhibition Portals" initiated by the Ministry of Education. Representatives of the International Cooperation Department of the Ministry of Education Akbar Aliyev and Hajar Kalbiyeva, as well as 18 representatives from the International Relations Department of 12 higher education institutions (HEI) participated in the training. The training consisted of two parts, theoretical and practical. It covered mutual discussions and talks over the contributions to the HEI website.

At the end, the representatives of the Ministry of Education wished success to the participants and a group photo was taken.

XƏZƏR UNIVERSİTETİ RƏHBƏRLİYİNİN STRATEJİ MƏSƏLƏLƏRƏ HƏSR OLUNMUŞ GÖRÜŞÜ

İyulun 15-də Xəzər Universitetinin Buzovna-dakı Konfrans və İstirahət Mərkəzində Xəzər Universitetində strateji inkişaf məsələlərinə həsr olunmuş görüş keçirildi. Görüşdə Xəzər Universitetinin rəhbərliyi və əməkdaşları iştirak edirdilər.

Görüşü Xəzər Universitetinin təsisçisi, Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının sədri professor Hamlet İsaخانlı açaraq, iştirakçıları salamladı, cari məsələlər haqqında danışdı. Direktorlar və Qəyyumlar Şurasının üzvü Aygün Gardiner "Brand Guidelines" mövzusunda, Direktorlar və Qəyyumlar Şurası Sədri'nin maliyyə və mühasibat işləri üzrə müşaviri Ayten İsayeva isə Xəzər Universitetinin Marketing, Maliyyə və Mühasibat Strategiyası mövzusunda çıxış etdilər.

Sonra universitetin Tədris işləri üzrə prorektorunu professor Məhəmməd Nuriyev hal-hazırda universitetdə mövcud olan vakansiyalar haqqında danışdı.

(Arxı səh.36-da)

KHAZAR UNIVERSITY MANAGEMENT MEETING ON STRATEGIC ISSUES

On July 15, a meeting was held at Khazar University's Buzovna Conference and Leisure Center on strategic development issues at Khazar University. The meeting was attended by Khazar University management and staff.

The meeting was opened by Professor Hamlet Isakhanli, Founder of Khazar University and Chairman of the Board of Directors and Trustees, who greeted the participants and spoke about the current issues. Aygun Gardiner, a member of the Board of Directors and Trustees, spoke on "Brand Guidelines," and Ayten Isayeva, Financial and Accounting Advisor to the Chairman of the Board of Directors and Trustees, spoke on Khazar University's Marketing, Finance, and Accounting Strategy.

Then, the Vice-Rector for Academic Affairs, Professor Mahammad Nuriyev spoke about the vacancies currently available at the university.

(To be continued page 37)

Təbiət elmləri, sənət və texnologiya yüksək təhsil fakültəsinin dekanı dosent Səidə Şərifova Xəzər Universitetinin tədqiqat məsələlərindən, magistratura və doktorantura tələbələrindən tədqiqata cəlb olunmasından bəhs etdi.

Universitetin rektoru dosent İradə Xəlilova ikili diplom proqramları ilə əlaqədar görülmüş işlər və Xəzər Universitetinin jurnallarının inkişafı haqqında çıxış etdi. Universitetin Asiya, Sakit okean və Afrika Ölkələri Araşdırmaları İnstitutunun direktoru Vlad Vernygora jurnalların beynəlxalq miqyaslı platformalar ilə əlaqələndirməsinə aid təkliflərlə çıxış etdi.

Görüşdə universitet rəhbərliyi qarşıda duran məsələlərin həlli üçün uyğun işçi qrupların yaradılması və daha geniş müzakirələr əsasında doğru qərarların verilməsini tövsiyə etdi, əməkdaşlara xoş istirahət və yeni tədris ilində uğurlar arzuladı.

Dean of the Faculty of Natural Sciences, Arts, and Technology, Associate Professor Saida Sharifova, spoke about Khazar University's research issues and the involvement of master's and doctoral students in research.

Rector of the University, Associate Professor Irada Khalilova, spoke about the work done in regard to the dual degree programs and the development of Khazar University's journals. Vlad Vernygora, director of the University's Institute for Asian, Pacific and African Studies, made suggestions on how to link journals to international platforms.

At the meeting, the university administration recommended the establishment of appropriate working groups to address the issues ahead and make the right decisions based on broader discussions, wished the staff a good rest and success in the new academic year.

“ƏSAS HƏDƏFİM ÖLKƏMİN İNKİŞAFINA TÖHFƏ VERMƏKDİR”

“Azərbaycan müəllimi” qəzetinin 16 iyul 2021-ci il tarixli sayında Xəzər Universitetinin tövsiyə məktubu əsasında İstanbul Universitetində Molekulyar Biologiya və Genetika bölməsində doktorantura təhsili alan İnci Şıxəliyeva ilə müsahibə dərc etmişdir. Müsahibəni oxucularımıza təqdim edirik.

Məlumdur ki, müasir dövrdə insan kapitalının inkişaf etdirilməsi ali təhsil sistemi qarşısında mühüm vəzifələr qoyur. Ölkə iqtisadiyyatının hərtərəfli inkişafı, güclü kadr potensialının formalaşdırılması baxımından Prezident İlham Əliyevin 16 noyabr 2018-ci il tarixli 711 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq olunmuş “2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliyi artırılması üzrə Dövlət Proqramı”nın da əsas hədəfi elm sahəsindəki qabaqcıl nailiyyətlərdən, innovativ təlim-tədris texnologiyalarından yararlanaraq, ölkəmizdə yeni nəsil mütəxəssislərin yetişdirilməsinə nail olmaqdır. Ölkəmizin gələcək inkişaf prioritetlərini özündə əks etdirən proqram çərçivəsində doktorantura təhsilini müvafiq xarici ali təhsil müəssisələrində davam etdirmək hüququ qazanan gənclərdən biri də İnci Şıxəliyevadır. O, hazırda “2019-2023 Dövlət Proqramı” çərçivəsində Türkiyənin İstanbul Universiteti Molekulyar Biologiya və Genetika bölməsində doktorantura (PhD) təhsili alır.

Təhsil. İnci Şıxəliyeva 1989-cu ildə Göyçay şəhərində anadan olub. 2006-cı ildə Bakıdakı 5 nömrəli tam orta məktəbi bitirib. 2006-2010-cü illərdə Bakı Dövlət Universitetində biologiya fakültəsində bakalavr təhsili alıb. Ekologiya üzrə elmi rəhbəri Firuzə Sultanzadə ilə “Bərk meşət tullantılarının seqreşiyası və utilizasiyası” (İçəri şəhər bölgəsində pilot proyekt) mövzusu üzrə ilk elmi işini həyata keçirib. 2011-2015-ci illərdə isə Türkiyənin Hacettepe Universitetində magistr təhsili alıb. Hacettepe Universiteti Biomühəndislik bölməsi - magistr/dövlət xətti və Türkiyə bursları təqəddüslü olaraq magistratura təhsili ərzində sümük iliyi və yağ toxuması kök hüceyrələri ilə çalışıb və toxuma mühəndisliyi mövzusunda tezis çalışmasını tamamlayıb. Hazırda “2019-2023 Dövlət Proqramı” təqəddüslü İstanbul Universitetinin Molekulyar Biologiya və Genetika bölməsində (PhD) insan yağ toxuması, diş kök hüceyrələri, eyni zamanda filamentli göbüləklər üzərində tədqiqatlar aparır. Bir semestr ərzində ERASMUS təqəddüslü olaraq tədqiqatlarını İtaliyanın Perugia Universitetində (Department of Chemistry, Biology and Biotechnologies Section of Biochemical and Biotechnological Sciences) davam etdirmək üçün bu ölkəyə dəvət olunub.

- Tədqiqatlara nə vaxtdan maraq göstərirsiniz?

- Elmə uşaqlıqdan maraq göstərdim. Nənəm Biko müəllim hər zaman başa düşmədiyim mövzuları çox asan və həyatda, ətrafımızda gündəlik istifadə etdiyimiz situasiyalar ilə başa salırdı. Və ona duyduğum heyranlıq əslində şüuraltı mənə elmi və oxumağı uşaqlıqdan sevdirmişdi. Bakalavr təhsilim zamanı isə təəssüf ki, elmin sadəcə nəzəri istifadəsini gördüyümüz üçün tam qavraya bilmirdik. 3-cü kursda Firuzə Sultanzadə ilə tanış oldum. Ekologiya dərslərimizi verən BDU müəllimimizdən elmin praktik tətbiq sahəsinin də olduğunu öyrənməyə başladım. Tədqiqatlara və elmə marağımı isə anam (ədəbiyyat müəllimi) hər zaman motivasiya edirdi və Türkiyədə təqəddü imkanını elanını görüb qeydiyyatdan keçməyimə səbəb olan da anamdır. Əsl elm və tədqiqatlarla isə Hacettepe Universitetində tanış oldum və məşğul olmaq istədiyim işin bu olduğuna qərar verdim. Öyrətmək və daima yeni bir şeylər öyrənmək mənə mənəvi olaraq daha çox həvəsləndirir.

- “2019-2023 Dövlət Proqramı”nın təhsilinizdə rolu, əhəmiyyətli barədə nə deyə bilərsiniz?

- “2019-2023 Dövlət Proqramı” təqəddü, ilk növbədə, mənə maddi məsələləri düşünmədən sadəcə elmi tədqiqatlarımla məşğul olmaq imkanı verdi. Üstəlik, təhsilimiz davam edərkən artıq bildiklərimizi Azərbaycandakı universitetlərdə paylaşmağa fürsət yaratdı ki, bunlar da bizə motivasiya verən şərtlərdir.

Dövlət Proqramı təqatidistü olduqdan sonra akademik fəaliyyət öhdəliyini nəzərə alaraq həyata keçirdiyim tədqiqatın nəzəri hissəsini necə daha asan və aydın şəkildə çatdırma biləcəyimi düşünürəm. Bəzən hətta dərslər proqramını və “tələbələrə göstərəm” düşüncəsiylə tədqiqatlarımdan kənar müxtəlif mikroskopik görüntülər də əldə edərdim. Yəni, Dövlət Proqramı sadəcə tədqiqatçı olaraq deyil, eyni zamanda müəllim kimi düşünməyə başlamışam da səbəb oldu.

- Doktorant təhsil aldığınız universitet və tədqiqat mövzunuz barədə nə deyə bilərsiniz?

- İstanbul Universiteti Molekulyar Biologiya və Genetika bölümündə təhsilimi davam etdirirəm. İnsan kök hüceyrələri və bitki patojenləri olan “Fusarium” göbəkləri üzərində çalışıram. Müxtəlif qidalar vasitəsilə biz bu göbəklərin ifraz etdiyi mikotoksinlərə məruz qalıyıq. Ancaq bu toksinlərin insan hüceyrələri üzərinə olan təsirləri bilinmir. Mən də hazırda məhz bu təsirləri aydınlaşdırmaq üçün hüceyrə və molekulyar səviyyədə tədqiqatlar aparıram.

- Tədqiqatlarınız təhsil sistemimiz və xüsusən də tərəfdaş ali təhsil müəssisəsi üçün nə dərəcədə əhəmiyyətlidir və hansı töhfələr verə bilər?

- Kök hüceyrələr regenerativ tibbin gələcəyidir və olduqca böyük potensial daşıyan hüceyrələrdir. Dünyanın bir çox yerlərində kök hüceyrələrin klinik istifadəsinə artıq başlanılmışdır və müxtəlif xəstəliklərin terapiyasında çoxsaylı eksperimental klinik çalışmalar da davam etdirilir. Düşünürəm ki, mənim kimi kök hüceyrələri ilə çalışan mütəxəssislərdən ibarət komanda yaradaraq bu sahəni Azərbaycanda inkişaf etdirmək olduqca vacibdir. Tərəfdaş ali təhsil müəssisəsi olan Xəzər Universitetində bu sahədə çalışmaq üçün yeni kadrların yetişdirilməsini hədəfləyirəm.

- Biologiya və genetik tədqiqatlara hazırda bütün dünyada maraq artıb. Bunu nə ilə izah edərdiniz?

- İlk növbədə, bunun səbəbini dəyişən iqlim şəraiti və inkişaf edən texnologiyalar ilə izah edə bilərəm. Təəssüf ki, dünyanın əhalisi artıq yaşadığımız planetə zərərli deyil və hər gün artır və təbii ki, təbiət tərəfindən bütün bunlara bütün bunlara sət reaksiya olur. Son 2 ildə də bu, SARS-CoV2 virusu vasitəsi ilə oldu. Eyni zamanda, Antarktida buzlarının əriməsi ilə də bir sonrakı illərdə donmuş vəziyyətdən “oyanan” müxtəlif viruslarla və onların səbəb olduğu xəstəliklərlə qarşılaşacağımız elm insanları tərəfindən xəbərdarlıq olaraq bildirilir. Bunlarla bağlı hər il çoxsaylı yeni elmi məqalələr dərc olunur. Bütün bu səbəblərə görə biologiya və tibb sahələrinin daha sürətli inkişafına ehtiyac var.

- Pandemiya universitetinizdə tələbə-müəllim münasibətlərinə, tələbələrin fəallığına necə təsir edib?

- Pandemiya, təbii ki, bütün dərslər proqramlarının onlayn davam etdirilməsinə səbəb oldu. Sentyabr ayından etibarən tədrisin əyani başlanması gözlənilir.

Əslində, laboratoriyada səhərdən axşama kimi çalışan bizlər üçün bu, yaxşı bir fürsət oldu. Çünki hazırda sadəcə vacib tədqiqatlar aparən insanlar öz elmi işlərini davam etdirirlər və bu da laboratoriyalara giren insanların sayının 70% azalması deməkdir. Elmi araşdırma aparənlər üçün mövcud şəraitdəki problem həftəsonları universitetə gedə bilmədiyimiz və xaricdən alınan reaktivlərin gec gətirilməsidir. Pandemiya situasiyasının tələbə-müəllim münasibətlərinə bir təsiri olduğunu düşünürəm.

- Doktorantura təhsilinizdən gözləntiləriniz, gələcək hədəfləriniz barədə nə deyə bilərsiniz?

- Doktorantura təhsilimdən ən önəmli gözləntim müstəqil şəkildə elmi tədqiqatlar, təcrübələr aparmaq idi, buna da artıq nail olmuşam. Elmi rəhbərimin, demək olar ki, heç bir müdaxiləsi, iştirakı olmadan təcrübələrimi həyata keçirirəm. Digər gözləntim isə həyata keçirdiyim araşdırmalarımla nüfuzlu elmi jurnallarda çap olunmasıdır (Qeyd edək ki, İnci Şıxəliyevanın Hacettepe Universitetinin professoru Menemşe Güntügdereoğlu'nun rəhbərlik etdiyi tədqiqat qrupunda ərsəyə gətirdiyi bir neçə elmi məqaləsi nüfuzlu elmi jurnalda dərc olunub-müəllif).

Ümid edərdim ki, bu il ərzində bu hədəfime də çatacağam. Əsas hədəflərimə gəldikdə isə, Vətənə qayıdaraq ölkəmizin inkişafına maksimum töhfə verməkdir. Ən vacib hədəflərimdən biri də çalışdığım sahə üzrə xarici ölkədə aldığım bilik və təcrübəni Azərbaycanda tətbiq edə bilməkdir. Buna əlavə olaraq, Azərbaycanda da kök hüceyrə tədqiqatını klinik inkişaf etdirərək, dünya miqyaslı həyata keçirilən eksperimental tədqiqatlarda yer almaq istəyirəm.

Oruc Mustafayev

<https://muallim.edu.az/news.php?id=16771>

MƏNİM QARABAĞIM VƏ YA QARABAĞ DÜYÜNÜ

Hamlet İsaخانlı

*Əvvəlki jurnalın 402-403, 404-405, 406 və 407-ci
(yanvar-fevral, mart-aprel, may, iyun 2021-ci il)
nömrələrində*

Azərbaycanlıların Yerevan səfəri

2001-ci ilin yaz aylarında Acıq Cəmiyyət İnstitutu kimi tanınan Soros fondu'nun Dağlıq Qarabağda müstəqil fond açmaq istəyi haqqında xəbər yayıldı. Dağlıq Qarabağ əhalisinə humanitar yardıma heç kim etiraz etmir, amma, münaqişənin sülh yolu ilə həlli üçün darüşüqlar aparıldığı bir zamanda beynəlxalq aləmdə Azərbaycan ərazisi sayılan həmin ərazidə fond yaradılması siyasi və hüquqi cəhətdən doğru deyildi. Biz bu barədə George Soros'a müraciət imzaladıq. Üstəlik, Azərbaycan Soros fondunda Dağlıq Qarabağ üçün xüsusi proqramın fəaliyyət göstərə bilməsinin mümkünlüyünü bəyan etdik; Dağlıq Qarabağ sakinləri Bakıda yerləşən Soros fondu ofisinə müraciət edə bilərlər.

Soros fondu mərkəzi idarə heyətinin qərarı belə oldu: Dağlıq Qarabağ üçün Soros fondu proqramı Azərbaycandanı, yoxsa Ermənistandanı açılın və ya bəlkə, heç açılmasın - bu imkanları və ümumiyyətlə, regional strategiyayı müzakirə etmək üçün maraqlı tərəflər olan Azərbaycan və Ermənistan, eləcə də Gürcüstan və ABŞ nümayəndələri görüşsünlər və... bu görüş iyun ayında Yerevanda keçirilsin... Bu yanaşma, belə görünür ki, azərbaycanlıların müzakirədə iştirak edə bilməməsi və beləliklə, məsələnin Ermənistan istədiyi şəkildə həll edilməsi meylini əks etdirirdi.

Nə etməli? Xarici işlər naziri professor Vilayət Quliyevlə məsləhətləşdik. Vilayət müəllim Yerevana getməyin mümkün olduğunu söylədi. İki xarici işlər nazirliyi arasında razılaşma əsasında bizim Yerevana getmək məsələmiz müsbət həll olundu. Hərçənd ki, görüş Yerevanda keçiriləcəyi üçün bizim müqavimətin bir fayda verəcəyi şübhə altında idi.

Azərbaycan nümayəndə heyəti tərkibində rusca nəşr olunan "Əxo" qəzetinin redaktoru Rauf Talışinski, tarixçi alim Fərda Əsədov və mən də vardıq. Tbilisiyə getdik və oradan Ermənistan hava yollarının köhnə, əldən düşmüş bir təyyarəsi ilə Yerevana uçduq; *bu təyyarədə qəzaya uğramaqdansa, Yerevanda öldürülmək daha yaxşıdır* deyə zarafatlaşaraq, sağ-salamat Yerevana çatdıq. Mən Ermənistanın şimal hissəsini çox görmüş, gəzmiş, Yerevanda isə olmamışdım.

Yerləşdiyimiz oteldə dəhlizdə qoruma dayanırdı, hər ehtimala qarşı bizi, yəni azərbaycanlıları qoruyurdular.

İlk tanışlıq günü amerikalıların arasında Fiona Hill xanımı gördüm. Onunla tanış idim, mən Tbilisidə fəaliyyət göstərən Qafqaz Avrasiya Fondu idarə heyətinin üzvü, Fiona isə ABŞ-da, Avrasiya Fondu'nda Strateji Planlama üzrə direktor olan zaman görüşmüşdük. Fiona Britaniya'da, kasıb bir ailədə doğulmuş, uşaq vaxtından çətinliklərlə üzləşmiş, istedadı və çalışqanlığı sayəsində Harvard Universitetində Rusiya tarixi üzrə PhD dərəcəsi almış, akademik həyatla yanaşı idarəetmə işi və siyasi fəaliyyətdə də uğur qazanmışdı.

Qeyd. Fiona xanım üç ABŞ Prezidenti – George W. Bush, Barack Obama və Donald Trump yanında kəşfiyyət və milli təhlükəsizlik üzrə məsul işlərdə çalışdı.

Fiona xanımla Dağlıq Qarabağda fond məsələsi barədə ayrıca söhbət etdim, Soros fondunun separatizmi həvəsləndirməsinin ararı daha da qızışdıracağını söylədim. Səmimi söhbətlərimizin nəticəsi olaraq o, məsələnin incəliyini tez anladı və məhz onun məruzəsi əsasında Dağlıq Qarabağda Soros fondu'nun ofis və program açmaması tövsiyə edildi.

Yerevanda bizə kifayət qədər diqqət göstərdilər. Sergey Paracanov'un ev-muzeyinə getdik. Yerevan və ətrafını gəzdirdilər. Ermənilərin birincilik fenomeni barədə də söhbət düşürdü - ilk xristian dövləti, dünyada ilk teatr yaradan xalqlardan biri, Yerevan dünyanın ən qədim şəhərlərindən biri, Ani şəhəri bir zaman dünyanın ən böyük şəhərlərindən biri, Ermənistan əriyinin dünyada ən yaxşı olması, Ermənistanın ən qədim şərabçılıq ölkəsi olması (gürcülər eşidib dəli olacaqlar...) və s. Yerevan ətrafında bir bulaqdan su içəndə amerikalılardan biri *yaşın ki, dünyanın ən qədim bulağından su içirik* dedi və ermənilər daxil olmaqla hamı güldü...

Yan, Yazıq Bala, yan, Yazıq Balayan...

Qarabağ münaqişəsinin, erməni-türk münasibətlərinin körüklənməsində böyük rol oynamış Zori Balayan sakitləşə bilmir, bəlkə Putin'in köməyi ilə öz ifratçı, ekstremist arzularını, heç olmazsa onların bir qismini həyata keçirə biləcəyini düşünürdü. Bunu deməyə əldə əsas var. Balayan'ın 2013-cü ilin payızında Vladimir Putinə göndərdiyi məktubla tanışlıq çox şey deyir (Письмо Владимиру Путину "Нет проблемы Карабах - есть проблема России", Москва, 14 октября 2013). İfrat irqçi, niftət püskürən bu məktubda Balayan bütün dərdlərini açıb tökülür, milyonlarla insanı silib-süpürüb atmaq, onların yerini ermənilərə vermək kimi sərsəm fikir söyləməkdən çəkinmir.

Balayyan Naxçıvanın Ermənistana verilməsini istəyir. Görəsən, Naxçıvan Balayana verilsə, orada yaşayan əhaliyə, nifrət etdiyi azərbaycanlılara nə edərdi? Hamısını qovub yerlərinə ermənilərini gətirəcəkdi? Bütün Azərbaycan Respublikasının tarixi erməni torpaqlarında bərqərar olduğunu deyir. Belədirsə, nə etməli? Yəqin ki, Azərbaycanı Ermənistana birləşdirəcək; ayrı variant yoxdur. Ya bəlkə 10 milyondan artıq Azərbaycan vətəndaşını qovacaq və onları dünya erməniləri ilə əvəz edəcək? Balayan Azərbaycan Respublikasının Türkiyə tərəfindən Moskva və Kars'da yaradıldığını deyir. O, hər halda Moskva müqaviləsinin Rusiya və Türkiyə arasında, Kars müqaviləsinin Türkiyə və üç Cənubi Qafqaz respublikası arasında, Rusiyanın da iştirakı və imzası ilə bağlandığını bilmirmi? Bilirsə, görək Azərbaycanı (eləcə də Ermənistanı) bu imza atanların hamısının birləşib yaratdığını deyəydi.

"İnqilab pərdəsi altında Stalinlə Atatürkün yaratdıqları, mahiyyət etibarilə türk respublikası olan Azərbaycanın, təkrar edirəm, böyük hissəsi Güllüstan və Türkmənçay müqavilələrindən sonra Rusiyanın tərkibinə daxil olmuş tarixi Ermənistan ərazilərində yerləşirdi".

Belə çıxır ki, Azərbaycan xanlıqlarının əksəriyyəti (Bakı, Şəki, Quba, Şirvan, Talış və s.) tarixi Ermənistanda yerləşirmiş...

"...Xəzər dənizi müharibədən əvvəl də Rusiyaya məxsus idi... Hazırda Xəzər dənizi üzərində beş bayraq dalğalanır. ...Xəzər dənizində bayraq qaldırmaq hüququnu əsaslandırmaq, daha doğrusu, qanunlaşdırmaq üçün Azərbaycan intensiv şəkildə öz tarixini uydurmağa və qədimləşdirməyə başlayır".

Oxuculardan əvvəlcədən üzr istəyib Balayanla, sinəsində ağır dərd daşıyan bu şəxslə söhbəti yüngül janrda, lağ-lağla aparmaq istəyirəm. Sən demə, Azərbaycanın uydurma tarix yaratması və onu qədimləşdirməsi Xəzər dənizində bayraq qaldırması üçünmüş, çox qədim olmasa, bayraq qaldıra bilməzmiş. Balayan nədənsə Ermənistanın çox qədim tarixə malik olduğunu bilə-bilə və Azərbaycanın tarixi Ermənistan torpaqlarında yerləşdiyini irəli sürə-sürə Putin'dən Xəzər dənizində Ermənistan bayrağının dalğalanmasına izin istəmir.

"...Bu sualla nə etməli: Azərbaycan hardan ortaya çıxdı? Söhbət konkret olaraq o zaman bu ərazidə yaşamış müxtəlif xalqlar və millətlərdən ibarət əhalidən deyil, süni şəkildə yaradılmış «yeni» xalqdan gedir. Axı, nə Güllüstan müqaviləsinə qədər, nə də ondan sonra nə belə xalq, nə də belə ölkə yox idi".

Dərdi böyükdür Balayan'ın. Yəqin ki, bu süni "yeni" xalq olan Azərbaycan xalqı və Azərbaycan dövləti göydən düşdü. Azərbaycan əhalisinin böyük hissəsi türklərdir, onları digər türklərdən fərqləndirmək üçün hansı adın işlənməsi mühümdürmü? Dövlət və xalq Azərbaycan əvəzinə Şirvan, Türköba, Xəzər adlansaydı nə dəyişərdi? (Xalq və dövlətin adı barədə yuxarıda söhbət edilmişdir...)

"...Yujakovun 16 cildlik ensiklopediyasını (1904) götürərək, "Azərbaycan – İranın şimalında vilayət" termininə baxmaq. Əhali haqqında belə deyilir: "Şimalda türklər və kürdlər" ..., belə ki, bir müddət sonra azərbaycanlı adlandırılan türklər yalnız köçəri həyat təzi sürürdülər".

Balayan özü də fərqi nə varmadan, şimalda, yəni, Qafqazda türklərin və kürdlərin yaşadığını deyir (bir az əvvəl orarı tarixi Ermənistan ərazisi adlandırmışdı)... Onların sonra azərbaycanlı adlandırıldığını da bilirmiş. Sadəcə onlar hamısı köçəri həyat keçirirləmiş, köçəri, vəhşi həyat... Amma, Balayan, öz aramızdır, yayda yaylaqlara çıxmaq, qışda qışlağa qayıtmaq yaxşı şeydir... Digər tərəfdən, göstürür ki, Balayan müəyyən şeyləri nəzərdən qaçırıb, amma daha elmlilə və məlumatlı Marietta Şaqinyan xanım "Sovet Zaqafqaziyası" kitabında (Мариятта Шагинян. Советское Закавказье. 1946) ermənilərin köçəri həyat keçirdiyi barədə yazdığından xəbəri yoxmuş! "Erməni və kürd obaları da köç edir" (s. 53). "Kürdlər və ermənilər köçdə sentyabrın ortasına qədər qalırlar" (s. 54). "Müsəlmanlar (azərbaycanlılar, kürdlər) və dağlı - ermənilər hələ də köçəri tayfa instinktini qoruyub saxlayıblar" (s. 246).

M. Şaqinyan'ın bu gün də maraqla oxunan bu kitabı onun Azərbaycan, Gürcüstan və Ermənistanı gəzib dolaşmış gözü ilə gördükləri əsasında yazılmışdır.

Qayıdıram yenə Balayan'a. "...Nəhəng tarixi erməni əraziləri (Güllüstan diyarı ilə birlikdə bütün Qarabağ xanlığı, Naxçıvan xanlığı, Yelizavetpol quberniyası və digər bölgələr) düz 200 il əvvəl 9 illik savaştan və Güllüstan müqaviləsindən sonra İranın tərkibindən Rusiyanın tərkibinə keçdi. Təbii ki, bu ərazidə başqa xalqlar və tayfalar, o cümlədən türklər də yaşayırdılar. Lenin onları Qafqaz tatarları adlandırırırdı. Elə o zaman Qafqaz müsəlmanlarını Kırım

müsəlmanlarından fərqləndirmək üçün yeni söz birləşməsi meydana çıxdı – “Azərbaycan tatarları”. Bütün bunların baş verdiyi dövr də nəzərə alınmalıdır”.

Tarixə çox istinad edən Balayan burada kiçik tarixi səhv edir, Naxçıvan Gülüstan müqaviləsi ilə deyil, sonrakı Türkmənçay müqaviləsi ilə Rusiyaya birləşdirilib. Bəli, Qafqaz tatarları sözü də olub, Azərbaycan tatarları da, kim kefi nə istəyib, onu deyib. Nə olsun?

“Gürcüstanda faciəvi vəziyyət yarandı (həm SSRİ dağılından sonra, həm də 2008-ci ildən sonra). 1959-cu ildə Gürcüstanda 145 min azərbaycanlı yaşayırdı. 1989-cu ildə (SSRİ-də əhalinin son siyahıya alınması) – 300 min. İndi – yarım milyondan artıq...”. Vay-vay... Balayan Gürcüstanın halına yanır, Gürcüstanda azərbaycanlılar yaşayır, onların sayı artır və bu Gürcüstanın faciəsi imiş... İndi, rəsmi statistikaya görə Gürcüstanda 250 min ətrafında etnik azərbaycanlı yaşayır, yarım milyon deyil.

“...Ermənistan kimi dayağı olan Rusiya sərhədlərini möhkəmləndirdi. İran isə, əslində, çoxəsrlik düşmənlərlə doldurulub tıxanmış ərazilərdən xilas oldu”.

Sən demə, Rusiyanın sərhədləri Ermənistan kimi istinadgaha görə möhkəmlənibmiş. İran isə Qafqazdan, xüsusilə Azərbaycandan, bu əsrlərlə bir yerdə yaşadığı düşməndən canını yamanca qurtarıb, onu rüslərə veribmiş. Ay Balayan, bəs İran daha böyük Azərbaycanı, yəni, İran Azərbaycanını niyə özündə saxlayıb, fürsət düşmüşkən, ondan niyə canını qurtarmayıb, onu niyə Rusiyaya təslim etməyib?

“...Böyük-yaşlı Əliyev azərbaycanlıların soyqırımını haqqında gülünc qanun qəbul etdi (bu, Yeltsin dönəmində 1998-ci ildə, Siz FTB direktoru olarkən baş vermişdi). Hətta xüsusi gün də fikirləşdi – 31 mart... Sənəddə açıq şəkildə yazılıb: Azərbaycanın gəmil hissəsi Rusiya tərəfindən istila edildi (? - Z.B.), cənubu İran dövlətinin hakimiyyəti altında qaldı (? - Z.B.)”. Bu artıq bayağı bir yalan deyil. Bu, tipik türk siyasətidir.

Bir an fikrə getdim, Balayan burada nə demək istəyir V. Putin`ə? Aha, Şimal hissənin Rusiya tərəfindən işğal olunmasına sual işarəsi qoyub; yəni, cənab Putin, sizə işğalçı deyirlər... Cənub isə İranda qalıb, yəni işğal olunmayıb. Balayan, görünür ki, Rusiyanın Qafqazı, Orta Asiyanı və digər yerləri doğrudan da işğal etdiyini bilmir və ya özünü bilməməzliyə vurur...

Balayan sevinə-sevinə urmiyəli deputatın çıxışından alıntı edir: “İrandan Gülüstan və Türkmənçay müqavilələrinin şərtlərinə görə ayrılmış azərbaycanlı sakinlər arasında referendum keçirilərsə, onlar yenidən İranın tərkibinə daxil olmağa səs verərlər. Səbəb isə birdir: “Təki, nəse baş versə, Türkiyənin tərkibində olmamaq üçün”.

Sən demə, Azərbaycan Respublikası vətəndaşları Türkiyə ilə əlaqədən, Türkiyə ilə bir yerdə olmaqdan yaman qorxub çəkinirlərmiş. Xəbərim yoxdur...

“Vladimir Vladimiroviç, çox xahiş edirəm, gəlin, əlimizi ürəyimizin üstünə qoyub səmimi və açıq şəkildə bu dilemma üzərində düşünək – hansı kompromisdən söhbət gedə bilər... Axı, tarixi həqiqət məntiqinə görə, əsl kompromisdən danışarkən konkret bizim halda bütün erməni Naxçıvanı da (bütün muxtar respublika), Şaumyan rayonu, Yelizavetpol quberniyası, erməni marşal və generallarının əfsanəvi Çardaxlı kəndi və bir çox başqa bölgələr də nəzərdə tutulmalıdır”.

Balayan heç bir güzəştə qəbul etmir. Söhbət Dağlıq Qarabağla bağlı güzəştdən getmir, Dağlıq Qarabağ və ətrafındakı 7 Azərbaycan rayonu Böyük Ermənistanın içindədir - bu məsələ Balayan tərəfdən tam həll olunub. Balayan`ın istəyi bütün Naxçıvan muxtar respublikası, keçmiş Şaumyan rayonu, Gəncə və onun böyük ətrafı, yəni, keçmiş Yelizavetpol quberniyası, Çardaxlı və bir çox başqa bölgələrin Ermənistana tam verilməsidir, o, bu böyük ərazilərdən bir kənd belə,

bir tərəf belə güzəştə getmək istəmir. Zalım adamdır bu Balayan, bizə heç yazığı gəlmir...

Mən də Putin`ə müraciət etmək istəyirəm, təbii ki, rusca: Владимир Владимирович, очень прошу Вас, давайте, положив руку на сердце, искренне и открыто задумаемся над тем, как помочь Балаюну? Неужели вы не можете дать этому бедному Балаюну что-то? (Vladimir Vladimiroviç, çox xahiş edirəm, gəlin, əlimizi ürəyimizin üstünə qoyaraq Balayana necə yardımçı olmaq üçün səmimi və açıq şəkildə düşünək. Yəni Siz bu yazıq Balayana nəşə verə bilməzsinizmi?).

2-ci Qarabağ savaşı. Qarabağ-Qordı döyünü

1-ci Qarabağ savaşından sonra keçmiş SSRİ ərazisində ən ağır ərazi münaqişəsi olan Ermənistan-Azərbaycan-Dağlıq Qarabağ probleminin həlli üçün nə işlər görüldü?

Geniş baxanda problemin həllinə çalışan üç tərəf var: erməni tərəf, Azərbaycan tərəf və beynəlxalq aləm. Tərəflərin istəkləri arasında üst-üstə düşənlər də var, fərqli olanlar da, tam bir-birinə zidd olanlar da. Bütün tərəflər problemin sülh yolu ilə, savaşa girmədən həllini istəmişlər; bu, anlaşılındır. Bəs problemi sülh yolu ilə necə həll etməli? Danışıqlar vasitəsilə bütün tərəfləri qane edən bir həllə gəlmək mümkündürmü?

Beynəlxalq aləmi təmsil edən Minsk qrupu *sülh yolu ilə, danışıqlar vasitəsilə həll yeganə yoldur, alternativ yoxdur* dedi - *bizim vasitəçiliyimizlə iki tərəf intensiv danışıq aparın, qarşılıqlı güzəşt nəticəsində həll tapın*. Münaqişədə olan iki tərəflə müzakirələr nəticəsində Minsk qrupu ortaya iki həll prinsipi çıxartdı: paket həll və mərhələli həll. Paket həll *hər şey əvvəlcədən tam qərarlaşdırılsın və sonra sülh müqaviləsi imzalanınsın* deyirdi. Hər şey deyəndə, erməni tərəf əsas Dağlıq Qarabağın statusununun həllini və həll olaraq Dağlıq Qarabağın müstəqil dövlət kimi tanınmasını istəyirdi. Bu prinsip Azərbaycanın əsas tezi olan ərazi bütövlüyünə zidd olduğuna görə uzunömürlü olmadı; elə beynəlxalq siyasət də ərazi bütövlüyünü birinci yerdə görür. Müzakirələr mərhələli həll üzərində cəmləşdi. Mərhələli həll Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ xaricində işğal olunmuş torpaqlarının müəyyən qayda ilə qaytarılması, nəqliyyat dəhlizlərinin açılması, qaçqınların öz yurdlarına qaytarılması, bu dövrdə Dağlıq Qarabağın təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və status, yəni, öz müqəddəratını təyin etmə məsələsinin sonraya saxlanılmasını nəzərdə tuturdu. Erməni tərəf paket həllin içində Dağlıq Qarabağın statusu haqqında müəyyən maddənin daxil edilməsini israr edirdi (paket-mərhələli həll kombinasiyası), buna cavab olaraq Azərbaycan tərəf Dağlıq Qarabağa Azərbaycan Respublikası daxilində mümkün olan ən yüksək muxtariyyət verə biləcəyini irəli sürdü. Diplomatik danışıqlarda, təbii ki, çox xırdalamalar, incəliklər də olmuş deyildi...

Bəs Dağlıq Qarabağ problemi sülh yolu ilə niyə həllini tapmadı?

Cavab: Üç tərəfin məsələyə çox fərqli yanaşma nümayiş etdirdiyinə görə.

Bu nə deməkdir? Azərbaycan tərəf mərhələli həlli qəbul etmiş, erməni tərəf hər vasitə ilə həllə "qəmiş qoymağa", danışıqları uzatmağa, status-kvonu saxlamağa çalışırdı. Ermənistan dövlət siyasəti Qarabağlaşdırıldı, mühüm olan sanki Ermənistan Respublikasının inkişafı deyil, Qarabağ və Böyük Ermənistan ideyasıdır. Erməni tərəfin düşüncəsinə görə, bütün dünya *məsələ ancaq sülh yolu ilə həll olunmalıdır* deyirsə, ABŞ və Rusiya kimi nəhənglər bunu deyirsə, deməli, Qarabağ uğrunda savaş olmayacaq. Savaş olmayacağısa, biz niyə işğal etdiyimiz torpaqları elə-belə, heç nəşə Azərbaycan qaytarmalıyıq? Azərbaycan zəhmət çəkənin Dağlıq Qarabağı dövlət kimi tanıсын, biz də əvəzində savaş nəticəsində qazandığımız torpaqları, bəlkə bir ya iki rayon

istisna olmaqla, geri qaytaraq. Vəssalam. Azərbaycan bunu qəbul etmirsə, özü bilər. Zaman keçdikcə Azərbaycan da, dünya da mövcud vəziyyəti qəbul etməli olacaq... Beləliklə, erməni tərəfin fikri bəlli idi. Bəs Minsk qrupu, böyük dövlətlər məsələnin həlli, yəni, mərhələli həlli üçün Ermənistanı təzyiq edə bilməzdimi? Ermənistan inad etsə, ona sanksiya tətbiq edə bilməzdimi? Mənim cavabım: Yox, Minsk qrupu da, böyük dövlətlər də məsələnin uzanmasından, status-kvonun davam etməsindən çox narahat deyildi. Düşünürəm ki, Ermənistanı ciddi təzyiq göstərmək onların heç ağıllarına da gəlmirdi... Onlar ancaq *danışıqlar davam etsin* deyirdilər, bu iş əslində Ermənistanın dəyirmanına su tökmək idi, onun status-kvonu saxlamaq istəyinə xidmət edirdi...

Erməniləri arxayın edən bir fikir də *Azərbaycan savaşa başlasa belə ciddi heç nə edə bilməz* düşüncəsiydi; iki səbəbə görə - erməni ordusu güclüdür, bunu savaş meydanında sübut edib və Rusiya və ABŞ mümkün savaşın uzanmasına imkan verməzlər, hətta uzansa, onlar erməni tərəfə kömək edərlər. Ermənilər A. Şirvanzadə, Kaçaznuni, Ter-Petrosyan, J. Liparityan və onlar kimi düşünən ayrı-ayrı erməni siyasətçilər və zəka sahiblərinin təhlükə işarələrinə ciddi fikir vermədilər. "Böyük Ermənistan", "Biz güclüyük", "Dünya azərbaycanlıları saymır və bizi sevir" kimi niqlər rəşional düşüncəni üstələmişdi... "Qarabağın tarixi... ermənilərin bu problemə həll tapa bilmədiklərini göstərmişdir" (Libaridian, s. 213). Bunun çox mühüm bir səbəbi erməni əsilli bir ağıllı ziyalının yada saldığı amildir: *Qarabağ həmişə Ermənistandan ayrı olub, heç vaxt Ermənistanın hissəsi olmayıb, hətta ayrı subetnos olub.*

Beləliklə, Minsk qrupunun təmsil etdiyi beynəlxalq aləmin və erməni tərəfin Dağlıq Qarabağ problemının həlli istiqamətində nə düşündüyü bilindi. Bəs tərəflərdən biri, təcavüzə uğramış, torpaqları işğal olunmuş Azərbaycan tərəf nə düşünürdü. Güman edirəm ki, bu barədə nə Minsk qrupu, nə də Erməni tərəf tam xəbərdar idi...

* * *

Azərbaycan öz ərazilərinin işğalı ilə bir an da barışmadı; Azərbaycan deyəndə dövlət başçısından tutmuş ən sadə vətəndaşa qədər hamı - etnik mənşəyi, dini və dilindən asılı olmadan bütün vətəndaşlar nəzərdə tutulur. Danışıqların uzadılması, heç bir nəticə verməməsi cəmiyyəti yormuş, *problemi hərbi yolla həll edə bilmərikmi, necə həll etmək lazımdır* kimi suallar düşüncələrə hakim kəsilmişdi.

Ərazilərinin mühüm bir qismini itirən Azərbaycan yas tutmadı, öz iqtisadiyyatını inkişaf etdirməyə başladı. Təbii neft-qaz zənginliyini və digər gəlirlərini iqtisadiyyata, ölkənin abadlaşdırılmasına, yoxsulluğun böyük dərəcədə azaldılmasına, əhalinin həyat şəraitinin yaxşılaşdırılmasına, qeyri-neft sahələrinin güclənməsinə, mədəniyyətin inkişafına sərf etdi.

Azərbaycan yaxşılaşmağa tərəf çox dəyişdi. Bir dəfə Çində beynəlxalq elmi konfransda iştirak edirdim, hər ölkə təmsilçilərindən biri rəyasət heyətində oturmağa dəvət olunmuşdu, bu sırada mən də vardım. Cənubi Koreya nümayəndəsi bir professor fasilədə mənə yaxınlaşdı, tanış olduq. Azərbaycana, Bakıya səfər etmək istədiklərini bildirdi. Mən onları məmnuniyyətlə dəvət edəcəyimi dedim və Azərbaycana maraqlarının səbəbini soruşdum, axı Koreya və Azərbaycan bir-birindən çox uzaqda yerləşirlər, üstəlik, Azərbaycan diqqəti cəlb edəcək dərəcədə böyük ölkə də deyil. Həmkarım bu professorun izahı maraqlı idi: universitetimizin iqtisadiyyat üzrə mütəxəssisləri dünyanın ən sürətlə dəyişən, inkişaf edən, gözəlləşən şəhərləri barədə araşdırma aparmış və Bakının birinci olduğu qərarına gəlmişlər. Biz də bu şəhəri görmək, universitetləri ilə əlaqə yaratmaq fikrinə düşmüşük...

Tək Bakı deyil, Azərbaycanın bütün bölgələri, kiçik və böyük şəhərləri abadlaşmış, hər yərə, hər

istiqamətdə keyfiyyətli yollar çəkilib. İnzibati və yaşayış binaları, biznes mərkəzləri gözəl və yüksək standartlara uyğun şəkildə inşa edilir. Bəzən gözəlliyə, təmtəraqa niyə bu qədər pul sərf olunur deyə gileylənənlər də var; bəzən haqlıdırlar. Lakin, hər şeyi keyfiyyətli və gözəl etmək artıq ölkədə aparıcı meyldir və bu çox yaxşıdır. Bütün bunlar *Qarabağ problemini də ciddi həll etmək lazımdır, bunu edə bilərik, bunu etməliyik* düşüncəsinə təkan verdi – şüurlu surətdə və ya bilincaltında.

Qarabağ Azərbaycan mədəniyyətində nə yer tutur, nə üçün Qarabağ Azərbaycandır kimi məsələlər barədə dünyada mümkün qədər geniş təsəvvür yaratmaq vacibdir. Erməni diasporası dünyaya, xüsusilə güclü ölkələrə səpələnmiş və orada əsrlərlə özünü tanıtmış, güclü lobbicilik fəaliyyəti ilə məşğul olmuşdur. Azərbaycanlıların dünyaya yayılması isə yeni hadisədir. Qısa vaxtda, doğrudan da, çox iş görülsə də, uzun müddət çox geniş fəaliyyətdə olan erməni lobbisinin işini görməmək olmaz. Bir misal gətirmək istəyirəm. 1993-cü ildə ABŞ-ın məşhur Los-Anjeles Kaliforniya Universiteti (UCLA - University of California, Los Angeles) ilə Xəzər Universitetinin əməkdaşlıq proqramını qurmağa nail olduq. Bizim müəllimlərin Los-Anjeles'ə, onların müəllimlərinin Bakıya işgüzar səfərləri başladı. Los-Anjeles universitet kitabxanası ABŞ-da ən zəngin kitabxanalardan biri sayılır. Orada çalışarkən bir dəfə Azərbaycan haqqında bu kitabxana fondunda görsən nə var deyib, kataloqa üz tutdum. Kitabxanaçı məsləhətçim də vardı. Azərbaycanla bağlı hardasa 250-300 arası kitab vardı, çoxu rus dilində və sovet nəşrləri. Sonra kitabxana fondunda ermənilər haqqında nə olduğu ilə maraqlandım, kitabxanaçı: bu asan məsələdir, axı bizim kitabxanamızın xüsusi ermənişünaslıq şöbəsi var - dedi; bu şöbədə 60 mindən artıq kitab vardı, ingilis, rus, fransız və digər dünya dillərində...

* * *

Azərbaycan mədəniyyətinin, o cümlədən Qarabağ mədəniyyətinin xarici ölkələrdə tanınması və təbliği işində əsas rolu Heydər Əliyev Fondu oynadı. Müxtəlif dillərdə nəşr olunan nəfis kitab və jurnallar, xaricdə və daxildə keçirilən böyük konfranslar, beynəlxalq festivallar, incəsənət sərgiləri, musiqili məclislər, xeyriyyə işləri, mədəniyyət günləri, mədəniyyət cürbəcürlüyü və dini tolerantlığı nümayiş etdirən tədbirlər keçirilməsi, Xocalı soyqırımının tanınması, xaricdə yaşayan azərbaycanlıların fəallaşması işinə kömək və daha neçə-neçə cürbəcür tədbirlər Azərbaycan mədəniyyətini və Qarabağı tanımaq və təbliğ etmək, ümumiyyətlə, Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzunun artması işinə çox yaradı.

Qarabağla bağlı bir kiçik fəaliyyətimizi də Amerika cəmiyyəti ilə birbaşa, mədəni ünsiyyət qurmağa yönəlddik. 2008-ci ildə mən də daxil olmaqla bir neçə şəxs arasında ABŞ-da fəaliyyət göstərməli olan Qarabağ fondu (Karabakh Foundation) adlı qeyri-siyasi bir təşkilat yaratmaq ideyası müzakirə olundu. Əsas məqsədi amerikalıları Qarabağın geniş mənada mədəni irsi ilə tanış etmək olan bu fondu maliyyələşdirmək istəyənlər tapıldı; bu xeyriyyə fondu təşkil olunduqdan sonra əlavə maliyyə qaynaqlarının cəlb ediləcəyinə də ümid vardı. Son nəticədə Həmtəsisçilər və Direktorlar Heyətinin üç nəfərdən ibarət olması barədə razılığa gəldi: Prof. Dr. Hamlet İsxanlı, Dr. Adil Bağirov və Dr. John Vafai. Çalışmalar nəticəsində 2009-cu ildə Washington şəhərində 501(c)(3) statuslu Qarabağ Fondu təsis edildi. Fondun əsas məqsədinə uyğun hər növ fəaliyyətə, o cümlədən, beynəlxalq əməkdaşlıq, elm və təhsil sahəsində mübadilə, maraqlı nəşrlər, sərgilər və musiqi proqramlarına imkan dairəsində rəğbətlə baxılacağı bəyan edildi. Qarabağ Fondu 2015-ci ilə qədər geniş əhatəli proqramlar həyata keçirdi. Sonra Fond maliyyə çətinliyi ilə üzləşdi. Doğrusunu desəm, Fondun ofisi get-gedə mənimlə əlaqəni zəiflətdi (görünür mənə ehtiyac hiss etmədilər), elə mən özüm də Fondla fəal əlaqə saxlamadım.

* * *

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev beynəlxalq və yerli, rəsmi və qeyri-rəsmi görüşlərdə dəfələrlə bəyan edirdi ki, *biz Qarabağ münaqişəsinin sülh yolu ilə həll olunmasını istəyirik, amma, sülh yolu ilə həll olunmazsa, hərbi yolla həll edəcəyik*. O, qətiyyətlə bildirirdi ki, *Azərbaycan torpaqlarında 2-ci Erməni dövlətinin yaranmasına heç vaxt icazə vermərik*, eləcə də *status-koo`nun belə, sonsuzadək davam etməsi mümkün deyil*. Prezidentin sözlərini hərbi ritorika kimi qəbul edir, ona sülh danışıqlarını davam etdirin deyir, ancaq Ermənistanın danışıqlar prosesini mümkün qədər pozmaq və uzatmaq cəhdlərinə qarşı laqeyd qalırdılar. Zənnimcə, Azərbaycan Prezidenti danışıqlardan bir şey çıxmayacağını, hərbi yola əl atmadan məsələnin həll olunmayacağını çoxdan duymuş və Azərbaycanın hərbi qüdrətini maksimum gücləndirmək yolunu seçmişdi. Və bunu gizlətmir, *Azərbaycan ordusunun inkişafına ayrılan pul Ermənistanın dövlət büdcəsindən çoxdur* deyər Ermənistanı xəbərdarlıq edir, onu davasız torpaqları qaytarmağa çağırırdı. 2016-cı il aprel döyüşlərində Azərbaycan ordusunun qələbəsini və müəyyən ərazi azad etməsini, Ermənistan (və bir sıra Rusiya siyasətçiləri) sanki, ciddi bir şey olmamış kimi qələmə verdi, öz xalqını *göürsünüzümü, Azərbaycanı geri oturduq, strateji əhəmiyyəti olmayan bir yer alıblar, Azərbaycanın sürətli və uzun döyüş qabiliyyəti yoxdur* fikri ilə arxayınlaşdırmağa çalışdı. Ermənistan gerçəkliyi, güc dəyişməsini görmədi.

Savaşa girmək və qələbə qazanmaq üçün bir sıra amillərə fikir verilməli, savaş strategiyası hazırlanmalıdır. Hər şeydən əvvəl güclü ordu hazırlamaq, ordunu çağdaş yüksək silah-sursat və hərbi texnologiya ilə təmin etmək, yaxşı məktəb keçmiş zabit korpusuna malik olmaq, ordunun düşmən ordusundan xeyli güclü olmasına əmin olmaq zəruridir. Ölkənin iqtisadi vəziyyəti, beynəlxalq aləmdə təbliğat, güclü müttəfiqin olması və əks tərəfə kömək edə biləcək qüvvələri, dövlətləri neytrallaşdırmağa çalışmaq, savaşöncəsi ciddi, məqsədli hərbi təlimlər keçirmək, ordunun hər cür maddi təchizatını təşkil etmək və hücum üçün uyğun zaman seçmək – bunların hər biri həyati vacib məsələdir. Düşmənin bütövlükdə, xüsusilə onun ordusunun vəziyyətini bilmək, düşmən tərəfdən informasiya ala bilmək barədə düşünmək lazım gəlir.

Şuşa və Şuşaətrafı üçün bilən və bilməyənin dilində səslənən həqiqi erməni torpaqları, qədim erməni şəhəri (истинно армянские земли, древний армянский город) kimi ifadələr azərbaycanlıları yandırır yaxırdı. İşğal olunmuş Azərbaycan rayonlarının və əksər kəndlərin adlarının dəyişdirilməsi də heç bir məntiqə sığmırdı. Son zamanlar Ermənistan baş naziri Paşinyan`ın sülh danışıqlarını mənasız edən söz və hərəkətləri göz qabağında idi. Onun Dağlıq Qarabağın parlamenti adı verilən qurumun Şuşada yerləşəcəyini nümayişkarane bəyan etməsi, Şuşada, Cıdır düzündə rəqs etməsi hər bir azərbaycanlının milli hissəinə toxunmaq, Azərbaycan xalqına meydan oxumaq, onu təhqir etməkdən başqa bir şey deyildi. Onun bu hərəkətləri onsuz da xalqın gərilməmiş simə bənzər əsəbləri ilə oynadı. Azərbaycan xalqı özünü alçaldılmış hiss etdi. Azərbaycan xalqı savaş tələb etdi. Xalqda və orduda birlik və ruh yüksəkliyi həlledici amildir.

Yuxarıda qələbəyə apara biləcək ölkənin və ordunun necə olması barədə söhbət açmışdım. Bu işləri kim görməlidir? Prezident, Ali Baş Komandan və Xalq! Ali Baş Komandan qələbəni şəhidlərin qanı, əsgər və zabitlərimizin qəhrəmanlığı sayəsində əldə etdik - demişdir. Doğru buyurur! Amma, əminəm ki, Ali Baş Komandanın biliyi, mədəniyyəti, gücü, qətiyyəti, hirsli, ehtirası, hərbi və diplomatik qabiliyyəti, nitqi, yumoru, xalq adamı olması da qələbənin əldə edilməsi üçün həlledici amildir. Ölkənin inkişaf strategiyası, çağdaş güclü ordunun qurulması strategiyası ölkə başçısının öhdəsinə düşür. Qərar qəbul etmə ağır və məsuliyyətli işdir, ölkənin taleyi həlledici addımları necə və nə zaman atmaqdan asılı olur.

Zaman kimə işləyirdi? Azlıqda qalan kiçik bir dəstə ağıllı ermənilər istisna olmaqla əksər erməni siyasətçiləri və onların təbliğatına inanmış xalq zamanın Ermənistanın xeyrinə işlədiyini güman edirdilər. Zaman, onların nəzərinə, kifayət qədər dayanıqlı olan status-kvon'u əbədləşdirə bilər. Burada böyük Cəfər Cabbarlı yada düşür:

Axan çaylar, sən kiminsən? – Mənə körpü saların!

Doğan günəş, sən kiminsən? – Məndən işıq aların!

Sonsuz fəza, sən kiminsən? – Məndə qanad çaların!

Həyat, söylə, sən kiminsən? – Mən həyatı öyrənənin, bacaranın, aların!

Qeyd. Bəstəkar Ramiz Miriqli bu sözlərə gözəl musiqi bəstələmiş, Elmira xanım Rəhimova bu mahnı gözəl ifa etmişdi. Gənc xanəndə Kamilə Nəbiyeva da layiqli ifa nümayiş etdirə bildi.

Yəni, axan çaylar, doğan günəş, sonsuz fəza, həyat özü onunla oturub-durarm, onunla uğraşarın, onu qiymətləndirməyi bacaranındır! Zaman onu dəyərləndirə biləndir! Prezident İlham Əliyev Qarabağ problemi ətrafında bir çıxışında və ya bir müsahibəsində sanki sözarası hər şeyin vaxtı var - demişdi. Mən bunun savaşı işarəsi olduğunu duymuşdum. Zamanı yetişəndə savaş başlayacaq. Savaş başladı. Ordumuzun qələbə ordusu olduğu göründü. Həm əsgər və zabitlərimizin, həm müasir silah-sursat və texnologiyarın, həm diplomatik hazırlığın yüksək səviyyədə olduğunu gördük, müttəfiqimizi yanımızda gördük, yüksək döyüş ruhunun şahidi olduq, ölkənin birliyini hiss etdik. Azərbaycan ordusunun Ermənistan ordusuna nisbətə, Azərbaycan Ali Baş Komandanının Ermənistan Ali Baş Komandanına nisbətə əzici üstünlüyə malik olduğunu yəqin etdik.

* * *

Yunanlar arasında yayılmış əfsanəyə görə Friqiya hökmdarı Gordius (və ya Gordios; sadə deyiləndə Qordi) öz adına şəhər salmış (Gordium), onu dövlətin paytaxtı elan etmişdi (indiki Yassihüyük, Ankaranın cənub qərbində 70-80 km-liyində). Əfsanənin canı belədir: hökmdar Qordi öz oxlu arabasını şəhər məbədinə qoymuş və zoğal liflərindən düzəldilmiş bərk kəndirlə arabanın oxunu boyunduruğa bağlamış və boyunduruqda elə mürəkkəb düyün vurmuşdu ki, onu açmaq mümkün deyildi. Bu düyün tarixə *Qordi düyünü* adı ilə daxil olub. Yəni əfsanəyə görə (Плутарх. Избранные жизнеописания. Том второй, Москва, «Правда», 1987; см. Александр и Цезарь, с. 378) Makedoniyalı Aleksandr Gordium şəhərini alanda məbədə getmiş, orada belə bir rəvayət eşitmişdir ki, kim Qordi düyününü açarsa, o, Asiyarı fəth edəcək. Asiyarı almaq iddiasında olan İsgəndər (Aleksandr) əli ilə düyünü açmağa çalışmış, amma açarsa bilməmiş və qılıncını çıxarıb bir zərbə ilə düyünü kəsmiş və *düyünü açdım* demişdir.

Bu rəvayət *Qordi düyününü kəsmək* deyimini doğurmuşdur: çox çətin, həllolunmaz kimi görünən bir məsələni bir şəxs qeyri-adi, bənzərsiz bir yolla həll edibə, o şəxs *Qordi düyününü kəsdi* deyirlər. Uzun illər, on illər *Qarabağ problemini ancaq sülh yolu ilə həll etmək olar*, yəni, *Qarabağ düyününü ancaq əl ilə açmaq olar* dedilər. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev buna çalışdı, Qordi düyününə çevrilmiş Qarabağ düyününü əli ilə açmaq, sülh yolu ilə həll etmək istədi. Sonra bunun mümkün olmadığını görüb, dəmir yumruğunu qaldırdı və bir zərbə ilə, hərbi yolla düyünü darmadağın etdi.

Azərbaycan dilinin frazeoloji lüğətinə "Paşinyan nooldu?!" ifadəsi daxil oldu! Burada sual və nida işarələrinin birlikdə qoyulması doğrudur, çünki, burada həm sual verilir, həm də təntənə var. Şair və yazıçılarımızın əsərlərində rast gəlinən bəzi ifadələr dilimizdə zərbi-məsələ çevrilib:

"Salam verdim, rüşvət deyil deyə almadılar" (M. Füzuli), "Heç hənənin yeridir", "Bəs mənəm bir abbasım", "Bir eybim var, o da eyibsizliyimdir", "Tarixi Nadir'i yarıya qədər oxuyub", "Yox, mən o məcnunlardan deyiləm", "Mənə meymun deməyin bəs deyil", "Babalı Sərvərin boynuna", "Bir nəfər molla, üç manat pul, bir kəllə qənd" (Üzeyir Hacıbəyov), "Öz cəzandır, çək, Balas" (Cəfər Cabbarlı) və s. Prezident İlham Əliyev frazeoloji lüğətimizə, məsəl və deyimlərimizə yeni ifadələr daxil etdi; "Paşinyan nooldu?!" onlardan biridir. Bir şəxs artıq hərəkətlər edəndə, başqasına acıq verəndə, necə deyərlər, yekəxanlıq, saymazlıq edəndə, başından yekə danışanda, amma son nəticədə pis günə düşəndə ona *Paşinyan, nooldu?! demək yerinə düşür.*

Nə etməli? Yolumuz hayandır?

1-ci Qarabağ Savaşı oldu, sonra uzun sülh danışıqları dövrü başlandı. Ermənistan tərəfinin maksimalizmi sülh danışıqlarını heçə çıxartdı. 2-ci Qarabağ Savaşı oldu. Savaşın gedişi Azərbaycan tərəfinin böyük üstünlüyə malik olduğunu göstərdi; Azərbaycan torpaqlarının işğaldan azad olunması başlandı. Amma, Azərbaycan Prezidenti: Ermənistan baş naziri öz ordusunun işğal olunmuş bölgələrdən addım-addım çəkəmə vaxtını bəyan etsə, həmin an Azərbaycan ordusu dayanacaq - dedi. Çünki, məqsəd savaş deyil, savaş vasitədir, məqsəd işğala son verməkdir. Məqsəd Ermənistan ordusunu məhv etmək deyil, məqsəd mümkün qədər az itki verməklə ədalətin bərpasına nail olmaqdır. 2020-ci il 9-10 noyabr günləri Azərbaycan Prezidenti sözünün ağası olduğunu göstərdi, Azərbaycan, Ermənistan və Rusiya dövlət başçıları savaşın dayandırılması və savaş sonrası işlərin tənzimlənməsi barədə üçtərəfli bəyannamə imzaladılar. Azərbaycan qələbə çaldı.

Maksimalistlər: Azərbaycan ordusu gərək sona qədər gedəydi - dedilər. Ancaq, böyük ərazilərin bir güllə atmadan, qan axıdılmadan azad edilməsinə heç bir alternativ qarşı qoymaq olmaz. Maksimalizm Naxçıvanla Azərbaycanı, eləcə də Türkiyə ilə Azərbaycanı birləşdirən nəqliyyat dəhlizinin yaranmasına imkan verməzdi. Maksimalizm minlərlə insan qanı axıtılmasına, dinc əhali arasında itkilərə, döyüş meydanından uzaqdakı şəhər və kəndlərin dağıdılmasına səbəb olardı. Ali Baş Komandanın qətiyyəti və patriotizmi heç kəndə şübhə doğurmur, buna əminəm. Onun çıxış və müsahibələri həmin an dünyada, yaxın və uzaq ölkələrdə şərh olunur, tərcümə olunur, Azərbaycanın nüfuzunu qaldırırdı. Bir şərhçi demişkən, Azərbaycan dünya siyasətinin yüksək liqasına daxil oldu. Ali Baş Komandan bu qərarı qəbul etdi; bu, yəqin ki, mümkün olan qərarlardan ən yaxşısıdır. Maksimalist olmaq çox zaman xeyir vermir, bəzən də fəlakətə gətirib çıxarır. Bir də ki, Birinci şəxsin bildiyi və bizim bilmədiyimiz çox şeylər var, hətta onun yaxınlarının da bilmədiyi bəzi şeylər ola bilər...

Zeynəb Xanlarovanın ifasında səslənən mahnılardan biri "Ananın səsi" adlanır; musiqisi Ələkbər Tağıyev`in, sözləri Novruz Gəncəli`nindir.

Ana qəlbim odlanır söz düşəndə davadan.
Bəs deyilmi, ey insanlar, töküldü qan, axdı qan?
Bəs deyilmi, qara torpaq su içdi göz yaşından.

.....
Mən anayam, bu səsimdə yerin, göyün dərdi var,
Sülhə gəlin, ey insanlar, yoxsa dünya məhv olar.

Ermənilər və azərbaycanlılar! Sülhə gəlmək lazımdır, bəs deyilmi töküldü qan, axdı qan? Bəzi beyinlərdə, ürəklərdə savaş davam edir. Dəyişmək vaxtıdır! İndi kimdir müqəssir sualını da kənara atmağı bacarmaq lazımdır. Birbaşa, vasitəsiz ikitərəfli danışıqlara getmək zamanıdır. Ekstremist millətçilik millətə mif bəxş edir və bədbəxtçilik gətirir. Xəyal qanadlıdır, uçur, gerçəklik isə yerdə, ayaq üstündə yeriməkdir. İnsanın xəyal etməsi yaxşıdır, amma gerçək həyatda insan uçmur, yeriyir. Bu güntü və sabahı düşünək. Emosional şok anlaşılandır. Hər xalqın tarixində faciələr olub. Bu, başqa xalqlara əbədi nifrət etməyə çağırmasın. Nifrət arada divar hörməkdir, bu bizi məhdudlaşdırır, divarın o biri üzünü görməkdən məhrum edir. Bizə körpü salmaq lazımdır, insani münasibətlər, iqtisadi və mədəni əməkdaşlıq körpüsü nifrət divarlarından yaxşıdır. Tarix göstərir ki, zaman keçdikcə xalqlar, dövlətlər arasında baş qaldıran düşmənçilik aradan qabır, çünki düşmənçiliyin əbədi davam etməsinin faydası yoxdur, hər iki tərəfə zərər verir.

* * *

Dünənki düşmənçilikdən sabahkı əməkdaşlığa keçmək asan deyil. Dünən - Yaddaş buna mane olur. Amma, Sabah - Gələcək bunu istəyir. Bizə daha nə mane olur? Din? İslam dini əleyhinə Qərbin yaratdığı bir önyarğı var, guya İslam daha mühafizəkardır, başqa dinlərə qarşı cəbhə açır, terroru qidalandırır və s. Bu, Qərbdə yaranmış önyarğının nəticəsidir. Əslində, İslama qarşı bir cəbhə var. Sizcə, söz azadlığı insanların dərin hisslərini təhqir etməyə əsas verirmi? Məhəmməd Peyğəmbərin karikaturasını çəkmək müsəlman şagirdləri, onların valideynlərini, İslam dünyasını təhqir etmək deyilmi? Terrora gəldikdə, bunun dinlə əlaqəsi yoxdur, dini özünə bayraq edən və ya qalxan edən terrorçu ilə mömin müsəlman və ya ateist arasında heç bir əlaqə yoxdur. Erməni terroru var, Azərbaycan terroru yoxdur. Azərbaycan 1-ci Qarabağ savaşını uduzdu, amma terror ilə məşğul olmaq ağıla belə gəlmədi.

Bir sual verirəm: Azərbaycan, Gürcüstan, ya Ermənistan – hansı daha dinçi xalqdır? ABŞ Gallup sorğusu 2008-ci ildə bu barədə araşdırma aparmışdır (Robia Charles. Religiosity in Armenia, Georgia and Azerbaijan. Caucasus Analytical Digest No. 20, 11 October 2010). Azərbaycan dünyada 12 ən az dinçi ölkə sırasına düşmüşdür! Burada ölçü olaraq dinin insanların gündəlik həyatında nə dərəcədə mühüm rol oynaması, dini ibadətə, praktikanın daha az olması və dini təşkilatlara inam, etibar dərəcəsi götürülmüşdür. Araşdırmanın nəticəsinə görə, hər istiqamətdə Azərbaycanın daha az dinçi, Ermənistanın daha çox, Gürcüstanın ondan da çox dinçi olduğu görünmüşdür. Təqribən 65% şia və 35% sünni ardıcılı olan Azərbaycanda dini qurumlara inam dərəcəsi 63% , Ermənistanda 80% , Gürcüstanda 80% olmuşdur. Azərbaycan ən dünyəvi ölkələrdən biridir. Erməni-Azərbaycan münaqişəsinin dini münaqişə olmadığını ağıllı ermənilər də, azərbaycanlılar da, başqaları da dəfələrlə qeyd etmişlər. Ancaq, bəzən erməni ideoloqları Qərbin rəğbətini qazanmaq, Qərbi və Rusiyanı köməyə çağırmaq üçün xristianları, onların dini abidələrini vəhşi müsəlmanlardan qoruyun - deyə hay-küy salmışlar.

* * *

Bizə daha nə, daha kim mane olur? Rusiya? Son iki əsrdə Rusiya bizim bölgənin aparıcı gücünə çevrilmiş, savaşlar nəticəsində qonşu əraziləri, o cümlədən Qafqazı öz torpaqlarına qatmışdır. O zaman nə gürcülərin, nə ermənilərin, nə də azərbaycanlıların gerçək müstəqil dövlət olmaq imkanları yoxdu. Gürcü knyazlıqları və Azərbaycan xanlıqları Rusiya və İran, bir qədər də Osmanlı dövlətləri arasında qalmışdı. Bu qarşılıqlı Rusiya güclü çıxdı. Rusiyarı qınamaq olar, onun o dövrdəki siyasətində işğalçılıqdan əlavə başqa nöqsanlar da olmuşdur. Amma, Rusiyanın təhlükəsiz, dinc həyatı təmin etməsini, elm, təhsil və mədəniyyət baxımından Qafqaz

xalqların inkişafına töhfə verdiyini də danmaq olmaz, danmaq insafsızlıq olardı. Ermənilərə münasibətdə qısa müddətli haqsızlıqlar olsa da, *Ermənistanı Rusiya yaratdı* demək lazımdır. Məhz Rusiya İrəvan və Naxçıvan xanlıqları ərazilərinə Армянская область, yəni, Erməni vilayəti adı verdi, oranın erməniləşdirilməsi siyasətini yürütdü, sonra İrəvan quberniyası adı verdiyi yer gələcək erməni dövlətçiliyinin, Ermənistan Respublikasının əsasını təşkil etdi. Ermənistanın Türkiyəyə elan etdiyi ağılsız savaşda pis vəziyyətə düşən Ermənistanı sovetləşdirmə yolu ilə bərpa etdi. Rusiya erməniləri ənənəvi olaraq müdafiə edib.

Amma, Rusiya niyə ermənilər üçün o işi, ya bu işi görmədi - deyə Rusiyarı qınamaq səhv anlamaqdan irəli gəlir; birinci, Rusiyanın öz dövlət maraqları var, bəzən bu maraq Ermənistanın istəyi ilə düz gəlməyə bilər, ikincisi, Rusiya heç də həmişə nə istəsə onu edə bilmir, Türkiyə ya İngiltərə ya digər güclərlə hesablaşmalı olur. Qafqazda Rusiya amili həlledicidir. Rusiyada vəziyyət dəyişdikcə erməni-azərbaycanlı münaqişəsi alovlanır. 1905-ci il, 1918-1921-ci illər, 1945-ci il, 1985-ci ildə başlanan Perestroyka Rusiyanın təşəbbüsü ilə SSRİ-nin dağılmasını yada salmaq kifayətdir. Dağlıq Qarabağ problemi ilə bağlı yaradılmış beynəlxalq qurum – Minsk qrupu nə etdi? Demək olar ki, heç nə. 1994-cü il erməni-Azərbaycan atəşkəş müqaviləsi Rusiyanın köməyi ilə baş tutdu, 2016-cı il aprel atəşkəşi onun sayəsində əldə edildi, 2-ci Qarabağ savaşının bitməsi onun birbaşa vasitəçiliyi ilə bağlıdır. Ermənistan Rusiya ilə həmişə yaxşı münasibətdə olubmu? Bilmirəm. Son zamanlar, sanki, Ermənistanın Rusiyadan aralanmaq meyli müşahidə edilirdi. Ermənistan öz müttəfiqi Rusiya'nu Azərbaycan'a silah satmasına görə qınayırdı. Amma, Rusiya Ermənistanı pulsuz və ya çox güzəştli şərtlərlə silah verir, yəni, kömək edirdi, Azərbaycana isə bazar qiymətinə satırdı. Bu səbəbdən, mümkündür ki, Azərbaycan Rusiyadan daha keyfiyyətli, yəni, daha bahalı silah-sursat alırdı.

2-ci Qarabağ savaşından əvvəl bir çox Rusiya siyasətçi və jurnalistləri Azərbaycan işğal olunmuş ərazilərini azad etmək üçün savaş başlasa, Rusiya müdaxilə etməyəcək, Rusiya qarışmayacaq - deyə yazır, çıxış edirdilər. Rusiya, doğrudan da, qarışmadı, çünki Azərbaycan Ermənistanı hücum etməmişdi, beynəlxalq aləmin tanıdığı öz torpağında vuruşurdu, çünki Ermənistanla iqtisadi-hərbi strateji müttəfiq olması ilə yanaşı, Azərbaycanla da yaxın münasibəti vardı. Bir şeyi açıq demək lazımdır. Zənnimcə, Ermənistan ona edilən hücumu görə Rusiyanın müdaxiləsini nəzərdə tutan Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatının (ODKB - Организация Договора о Коллективной Безопасности) üzvü olmasaydı, 2-ci Qarabağ savaşında Azərbaycan tək işğal edilmiş bölgələr istiqamətində deyil, geniş Ermənistan sərhəddi boyu hücumu keçə bilərdi. Buna haqqı da vardı: sən mənim ərazimi işğal etmişən və geti çəkilmirsən, mən də sənə ərazinə müdaxilə edirəm, sən geri çəkilsən, mən də müdaxiləni dayandırım.

* * *

Bizə daha nə, daha kim mane olur? Türkiyə? Türkiyə ilə ermənilərin və Ermənistanın gərgin münasibətdə olması anlaşılandır. Amma, nə etməli? Əbədi düşmənçilik siyasəti Ermənistanı bir fayda verirmi? Osmanlı dövründə faciələr baş verib. Bunu yuxarıda şərh etmişəm. Türklər də ermənilər bizə hücum etdilər, üsyan etdilər, Osmanlı vətəndaşı ola-ola niyə Rusiyaya qoşuldular, vətənə xəyanət etdilər və s. sözlər deyirlər. Hər hansı böyük faciə, böyük qırğın, qınamalıdır - bunu kim edib, bu kimin başına gəlib, bunlardan asılı olmayaraq. Amma, həyat davam edir, indiki həyatda keçmiş zamanla yaşamaq olmur, unutmmaq çətindir. Türkiyədə yaşayan ermənilər öz həyatlarından çox razıdırlar. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, zalım türk obrazını tək ermənilər yaratmayıb, "Missioner quruluşu və Britaniya təbliğatçıları təhlükəli və ya zərərsiz digər miflər

kimi qalıcı bir Dəhşətli Türk Mifi`ni yaratdılar, bu inananların şüurunda elə həkk olundu ki, araşdırma və ya rəşional müzakirəyə ehtiyac duymadan qəbul edildi". Justin McCarthy bu yanlış obrazın yaranması və yaşamasının bir səbəbini də türkləri yaxından tanımaqda görür: "Türklərlə tanış olmamaq, şübhəsiz ki, mifi bəsləyirdi ... Türklərə qarşı önyarğının iyirmi birinci əsrdə, həm populyar mədəniyyətdə, həm də tarixlərdə və dərs kitablarında yaşaması heyretləndiricidir ... Dərsliklər ... eyni nağılı söyləyirlər: xristianlar hər zaman günahsız, müsəlmanlar daima günahkardır. (Justin McCarthy. The Turk in America. The Creation of an Enduring Prejudice. The University of Utah Press, 2010; pp. 287 - 289).

Bu antitürk fikirlərə Rusiyada da rast gəlinir, rus və erməni əsilli şərhçilər rusları türk təhlükəsi ilə, Turanizmlə qorxudurlar. Türklər Qərb və erməni tarixçiliyində onlara qarşı yönəlmiş əsərləri tərcümə edib oxucu və mütəxəssislərə onlarla tanış olmaq imkanı verirlər. Düşünürəm ki, ermənilər və ruslar da türk müəlliflərinin uyğun əsərlərini, eləcə də Qərblı müəlliflərin rəsmi erməni və ya rus mövqeyi ilə düz gəlməyən bir sıra əsərləri rus və ya erməni dilinə tərcümə etsələr, pis olmaz....

* * *

Bizə daha nə, daha kim mane olur bizə, ermənilərə və azərbaycanlılara? Özümüz! Keçmişdəki ağırları unutmaq çətin olsa da, özümüzə, öz içimizə qapanmayaq, zarafat etməyi, özümüzə lağ etməyi bacaraq. Hərbi cinayətləri özümüz araşdıraraq. Azərbaycanlı bir neçə əsgərin erməni əsirlərlə rəftarı barədə Azərbaycanda cinayət işi qaldırılıb.

Ermənilər deyirlər ki, azərbaycanlılarla bir yerdə yaşmaq mümkün deyil. Nə üçün? Azərbaycanlılarla ermənilər əsrlərlə yan-yanışı yaşamayıblarmı?! Mən bu barədə yuxarıda ətraflı söhbət açdım. Nə üçün gürcülərlə azərbaycanlılar, gürcülərlə türklər düşmən deyillər?! Azərbaycan`da Azərbaycan türkləri ilə yanaşı ləzgilər, ruslar, talışlar, avarlar, Mehseti (Axıska) türkləri, tatlar, ermənilər, gürcülər, kürdlər, ukraynalılar, yəhudilər, tatarlar, udilər, saxurlar, rutullar, xınalıq, qız və digər Şahdağ xalqları, qaraçılar, avropalı və amerikalılar, hindli və pakistanlılar... bir yerdə, dostcasına yaşamırlarmı?! Özündən razı bəzi qatı anti-Azərbaycan ruhlu ermənilər ləzgi, talış və kürdləri Azərbaycan Respublikası əleyhinə təşkilatlandırmağa çalışır, onlara qardaşlıq əli uzadacaqlarını, Azərbaycanı işğal edərkən müstəqil Talışistan və Ləzgiistan yaradılması üçün birgə çalışacaqlarını vəd edirdilər. Amma, mən əminəm ki, Azərbaycanda yaşayan bütün xalqlar Azərbaycanı sevir, heç bir tərribata uymurlar. Əlbəttə, hər xalqın içində bəzi separatçı insanlar olur, onları saymıram, onların sayı da çüzdür, gücü də. Mən Azərbaycanda milli azlıq sayılanların hüququna hökumətin daha da həssas yanaşmasını istəyirəm. Onlara öz dillərini, mədəniyyətlərini inkişaf etdirməyə hər cür şərait yaratmaq lazımdır.

Ermənistan Azərbaycanın, Azərbaycan da öz növbəsində Ermənistan Respublikasının ərazi bütövlüyünü tanısin və Azərbaycan Qarabağ ermənilərinin təhlükəsizliyinə və özünüifadə, yerli özünüidarə sisteminə, təhsil və mədəniyyətin inkişafına, mədəni irsin qorunması kimi məsələlərə təminat versin. Azərbaycan heç bir ölkənin kiçik qardaşı və ya peyki, satelliiti deyil. Türkiyə ilə Azərbaycan arasında qardaşlıq var. Azərbaycan öz düşünölmüş siyasəti ilə İran və Türkiyənin, Türkiyə və İsrailin, Türkiyə və Ermənistanın bir-biri ilə münasibətini yaxşılaşdırmağa cəhd edə bilər və cəhd etsə yaxşıdır.

Dağlıq Qarabağ erməniləri Azərbaycan vətəndaşı olmaqla nə qazanır, nə itirirlər? Nə itirəcəklərini bilmirəm. Qazanacaqları aydındır. Öz vətəni saydığı Qarabağda rahat yaşayacaqlar. Sosial təminatları Ermənistandakından daha yaxşı və Azərbaycan`dan ayrılmağa

cəhd edən separatçı təşkilatdan qat-qat daha yaxşı olacaq. Daha asan və daha gəlirli iş tapa biləcəklər; işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpası üçün çox işçiyə ehtiyac olacaq.

Qeyd. İşğaldan azad olunan şəhər və kəndlərin tam dağıdılmış dəhşətli vəziyyəti xalq sarsıtdı. Ağdam şəhərinin qalıqlarını EuroNews televiziya proqramı "Qafqazın Hiroşiması" adlandırdı.

Beynəlxalq təşkilatların verdiyi məlumat əsasında həyat səviyyəsini müəyyən edən bir neçə mühüm göstərici üzrə üç Cənubi Qafqaz respublikasını müqayisə edirəm:

1. Kasıbcılıq. 2018-ci ilə aid məlumata görə kasıblar Azərbaycan əhalisinin 5.1%-ni təşkil edirlər, Gürcüstanda - 20.1%, Ermənistanda - 23.5%.

2. İşsizlik. 2020-ci ilə aid məlumata əsasən Azərbaycan əhalisinin işsiz qalanı 6% -dir, Gürcüstanda - 11.5%, Ermənistanda - 18.9%.

3. Yolların keyfiyyəti (1 bal ən aşağı, 7 bal ən yuxarı olmaqla). 2019-cu ilə aid məlumat belədir: Azərbaycan 5.2 balla dünyada 24-cü yerdədir (İngiltərə, Belçika, İtaliya, Avstraliya, İsrail, Yunanistan, Türkiyə, Rusiya kimi ölkələrdən qabaqda Keçmiş Sovet ölkələri arasında birincil). Gürcüstan 3.8 balla dünyada 117-ci yerdə, Ermənistan 3.6 balla dünyada 92-ci yerdədir.

4. Ümumdaxili məhsul alıcılıq qabiliyyəti pariteti (ÜDM AQP)/Gross Domestic Product Purchasing Power Parity (GDP PPP) – bu vacib iqtisadi göstərici üzrə Azərbaycan Respublikası \$ 147 milyardla dünyada 74-cü, Gürcüstan \$ 56 milyardla 103-cü, Ermənistan isə \$ 41 milyardla 114-cü yerdədir. Göründüyü kimi, Ermənistan ÜDM AQP-i Azərbaycan ÜDM AQP-nin ancaq 28%-ni, Gürcüstan və Ermənistan ÜDM AQP-ləri birlikdə isə Azərbaycan ÜDM AQP-nin ancaq 66%-ni təşkil edir. Bu, Azərbaycanın böyük yatırımlar etməsinə, böyük layihələr üzərində işləməsinə, o cümlədən, işğaldan azad olunmuş torpaqların bərpasına imkan verir. Öz növbəsində, bu ərazilərdə yaşayışın təmin edilməsi ÜDM-un daha da artmasını təmin edəcək.

5. Xoşbəxtlik indeksi. Azərbaycan 89-cu, Gürcüstan 117-ci, Ermənistan 116-cı yerdədir. Zənnimcə, indi Azərbaycanın indeksi yaxşılaşmağa, Ermənistanınki pisliyə doğru dəyişib.

Azərbaycan və erməni xalqları yanaşı, qonşuluqda yaşamağa məhkumdurlar, tarix belə buyurub. Onlara məhkum kimi deyil, gediş-gəlişi olan xoş qonşu kimi yaşamağı arzu edirəm.

(*Son*)

**ERASMUS+ ECAR LAYİHƏSİNİN MƏLUMATLANDIRICI SEMİNARI
INFORMATIVE SEMINAR OF ERASMUS+ ECAR PROJECT**

İyunun 18-də Xəzər Universitetində Erasmus+ ECAR layihəsinin məlumatlandırıcı seminarı keçirildi. Seminarda universitetin rəhbərliyi və idarəetmə heyəti iştirak edirdi.

Universitetin Keyfiyyətin Təminatı Mərkəzinin rəhbəri Lyudmila Sotova görüş iştirakçalarına Erasmus+ ECAR layihəsi, layihənin məqsədi, layihə çərçivəsində həyata keçiriləcək fəaliyyətlər haqqında məlumat verdi. Həmçinin, seminar iştirakçılarının diqqətinə çatdırıldı ki, layihə çərçivəsində Azərbaycan universitetlərində geniş miqyaslı anket sorğularının keçirilməsinə başlanılıb və tərəfdaş universitet olaraq bu sorğuda Xəzər Universitetinin əməkdaşları və tələbələri də iştirak etməlidir. Anket sorğuları əsasən universitet rəhbərliyi (rektorlar, prorektorlar), fakültə və kafedra rəhbərləri, müəllimlər, tələbələr və işə götürənlər arasında keçiriləcəkdir.

Tədbir iştirakçıları layihə haqqında təqdim edilən məlumatları maraqla qarşılamış və təqdimatla bağlı suallar ünvanlamışlar.

Qeyd edək ki, Erasmus+ ECAR layihəsinin əsas məqsədi Azərbaycanda Rektorlar Konfransının yaradılmasıdır.

On June 18, an informative seminar on the Erasmus+ ECAR project was held at the Khazar University. The seminar was attended by the management and administrative staff of the university.

Lyudmila Sotova, Director of Quality Assurance Center of the University, informed the participants about the Erasmus+ ECAR project, its purpose and the activities to be carried out within the project. It was also brought to the attention of the seminar participants that large-scale questionnaires have been launched at Azerbaijani universities as part of the project, and that Khazar University staff and students should also participate in this surveys as a partner university. Questionnaires will be conducted mainly among university administration (rectors, vice-rectors), heads of faculties and departments, teachers, students and employers.

The participants of the event were interested in the information provided about the project and asked questions about the presentation.

Note that the main goal of the Erasmus+ ECAR project is to establish a Rectors' Conference in Azerbaijan.

**ERASMUS+ ECAR LAYİHƏSİNİN NÖVBƏTİ VIRTUAL GÖRÜŞÜ
NEXT VIRTUAL MEETING OF ERASMUS+ ECAR PROJECT**

İyulun 15-də Xəzər Universitetinin tərəfdaşı olduğu Erasmus+ ECAR layihəsinin növbəti virtual görüşü keçirildi. Bakı Biznes Universitetinin koordinatoru olduğu bu layihənin görüşündə Azərbaycandan olan layihə tərəfdaşları ilə yanaşı Avropa universitetlərindən olan tərəfdaşlar da daxil olmaqla 20 nəfərdən çox nümayəndə iştirak edirdi.

Layihənin koordinatoru Gülşən Bayramova gündəlikdə duran məsələləri görüş iştirakçılarının diqqətinə çatdırdı və layihə çərçivəsində keçirilmiş sorğular haqqında qısa məlumat verdi. Bundan sonra Azərbaycanda Rektorlar Konfransının yaradılması üçün sənədlərin hazırlanması, təşkilatın quruluşu və hüquqi bazası haqqında müzakirələr aparıldı.

Müzakirə olunan digər bir məsələ isə layihə çərçivəsində rektorların tərəfdaş olan Avropa təşkilatlarına səfərlərinin planlaşdırılması və həyata keçirilməsi barədə oldu. Qərara alındı ki, sentyabra qədər səfərlərin təşkili ilə bağlı vəziyyət haqqında layihə iştirakçalarına məlumat verilsin.

Xəzər Universitetini görüşdə Təlim və Tədris Mərkəzinin direktoru Ülkar Bayramova və İnkişaf Mərkəzinin layihə meneceri Səbinə Quluyeva təmsil edildilər.

On July 15, the next virtual meeting of the Erasmus+ ECAR project, to which Khazar University is a partner, was held. The meeting of this project, coordinated by Baku Business University, was attended by about 25 representatives, including project partners from Azerbaijan, as well as partners from European universities.

The project coordinator Gulshan Bayramova brought the issues on the agenda to the attention of the meeting participants and briefed on the surveys conducted within the project. After that, discussions were held on the preparation of documents for the establishment of the Rectors' Conference in Azerbaijan, the structure and legal framework of the organization.

Another issue discussed was the planning and implementation of the rectors' visits to partner European organizations within the project. It was decided to inform the project participants about the situation with the organization of visits until September.

Khazar University was represented at the meeting by Ulkar Bayramova, Director of the Teaching and Learning Center, and Sabina Guluyeva, Project Manager of the Development Center.

ERASMUS+ MEDIATS LAYİHƏSİ ÇƏRÇİVƏSİNDƏ TƏDBİR EVENT WITHIN THE FRAMEWORK OF ERASMUS+ MEDIATS PROJECT

İyulun 14-də Erasmus+ MEDIATS layihəsi çərçivəsində tərəfdaşların iştirakı ilə virtual görüş keçirilmişdir. Görüşdə Azərbaycan universitetlərində mediasiya ixtisası üzrə magistr proqramlarının açılması, bu proqramlar üçün tədris proqramının hazırlanması, mediasiya ixtisaslarına qəbul olunmuş tələbələrə Murcia Katolik Universitetində (İspaniya) təlimlərdə iştirakı və layihənin bir illik uzadılması məsələləri müzakirə olunmuşdur.

Görüşdə Xəzər Universitetini İqtisadiyyat və menecment fakültəsinin dekani Dr. Ceyhun Məmmədov və Təlim və Tədris Mərkəzinin direktoru Ülkar Bayramova təmsil etmişlər.

Xəzər Universiteti və Gəncə Dövlət Universitetinin əməkdaşları layihənin həyata keçirilməsi haqqında sualları cavablandırmış və mediasiya ixtisasları haqqında layihə koordinatorlarına məlumat vermişlər.

Dr. Ceyhun Məmmədov mediasiya üzrə MBA proqramına qəbul olmuş tələbələrə sayı, tərtib olunmuş silabus və kreditlər haqqında iştirakçılara ətraflı məlumat vermişdir.

Mediasiya ixtisaslarının Azərbaycanda gec açılması və həmçinin Covid-19 səbəbindən yaranan bəzi problemlərə görə layihədə nəzərdə tutulmuş fəaliyyətlərin həyata keçirilməsinə imkan olmaması üçün layihənin uzadılmasının vacib olduğu qeyd olunmuş və bu məqsədlə EACEA-ya məktub ünvanlanacağı iştirakçıların diqqətinə çatdırılmışdır.

ERASMUS+ ECAR LAYİHƏSİNİN SORĞULARINA AID VIRTUAL GÖRÜŞ VIRTUAL MEETING ON ERASMUS+ ECAR PROJECT SURVES

İyulun 19-da Erasmus+ ECAR layihəsinin növbəti virtual görüşü keçirildi. Xəzər Universitetinin tərəfdaşı və Bakı Biznes Universitetinin koordinatoru olduğu bu layihənin görüşündə Azərbaycandan olan layihə tərəfdaşları ilə yanaşı, Avropa universitetlərindən olan tərəfdaşlar da daxil olmaqla 20 nəfərdən çox nümayəndə iştirak etdi.

Litvanın Mykolas Romeris Universitetinin əməkdaşı Dr. Inga Juknytė-Petrekienė layihə çərçivəsində keçirilmiş sorğuların ilkin nəticələri haqqında qısa məlumat verdi. Yuxarı kurs bakalavr tələbələrindən sorğuya daha çox cəlb olunması üçün tərəfdaş universitetlərə yenidən vaxt verildi.

Litvanın Mykolas Romeris Universitetinin digər əməkdaşı Dr. Regina Valutytė isə Azərbaycanda Rektorlar Konfransının və strukturunun qurulması üçün aparılan tədqiqatın nəticələri təqdim etdi.

Görüşdə, həmçinin, Azərbaycandan olan tərəfdaş universitetlərin rektorları, prorektorları və Azərbaycan Təhsil Nazirliyinin nümayəndələri ilə keçiriləcək müəahibələrin vaxtı və formatı müzakirə edildi. Bundan əlavə, tərcümə qrupunun və məzmunanalizi qrupunun üzvləri müəyyənləşdirildi. Bütün qrupların verilmiş tapşırığı yerinə yetirərək, fəaliyyət qrupunun rəhbərinə və layihə koordinatoruna göndərilməsi tövsiyə edildi.

Xəzər Universitetini görüşdə Təlim və Tədris Mərkəzinin direktoru Ülkar Bayramova təmsil edirdi.

On July 14, a virtual meeting was held within the Erasmus+ MEDIATS project with the participation of partners. The meeting discussed the opening of master's programs in mediation in Azerbaijani universities, the development of a curriculum for these programs, the participation of students admitted to mediation in trainings at the Catholic University of Murcia (Spain) and the one-year extension of the project.

Khazar University was represented at the meeting by Ulkar Bayramova, Director of Teaching and Learning Center and Dr. Jeyhun Mammadov, Dean of School of Economics and Management.

Employees of Khazar University and Ganja State University answered questions about the implementation of the project and informed the project coordinators about mediation specialties.

Dr. Jeyhun Mammadov gave detailed information to the participants about the number of students admitted to the MBA program in mediation, the syllabus and credits.

It was emphasized that the project is to be extended due to some problems caused by the late opening of mediation specialties in Azerbaijan, as well as the failure to carry out all the activities envisaged in the project because of Covid-19 and it was brought to the attention of the participants that a letter will be sent to EACEA for this purpose.

On July 19, the next virtual meeting of the Erasmus+ ECAR project was held. The project, to which Khazar University is a partner, and coordinated by Baku Business University, was attended by more than 20 delegates, including project partners from Azerbaijan and European universities.

Dr. Inga Juknyte-Petrekienė, from Mykolas Romeris University in Lithuania briefed on the preliminary results of the questionnaires conducted within the project. Partner universities were given extra time to attract more senior undergraduate students to the questionnaire.

Another employee of Mykolas Romeris University in Lithuania, Dr. Regina Valutyte presented the results of their research for the establishment of the Rectors' Conference and structure in Azerbaijan.

The meeting also covered the timing and format of interviews with rectors, vice-rectors of partner universities from Azerbaijan and representatives of the Ministry of Education of Azerbaijan.

In addition, members of the translation team and content analysis team were defined. It was recommended that all groups complete the assignment and send it to the activity group leader and project coordinator.

Khazar University was represented at the meeting by Ulkar Bayramova, Director of the Teaching and Learning Center.

RIYAZIYYAT DEPARTAMENTİNİN ƏMƏKDAŞLARININ DAHA 5 MƏQALƏSİ YÜKSƏK İMPAKT FAKTORLU JURNALLARDA ÇAP EDİLİB

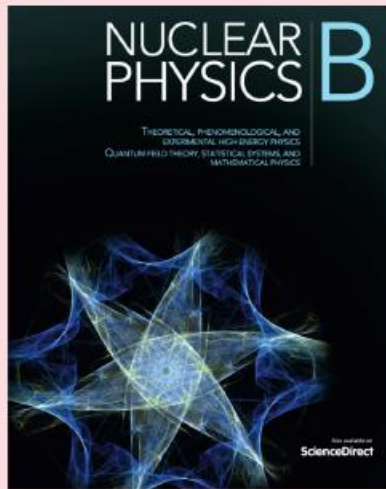
EMPLOYEES OF THE DEPARTMENT OF MATHEMATICS PUBLISHED 5 MORE ARTICLES IN HIGH IMPACT FACTOR JOURNALS

Xəzər Universitetinin Riyaziyyat departamentinin əməkdaşları yüksək impakt faktorlu nüfuzlu riyaziyyat jurnallarında silsilə məqalələr çap etdirməkdə davam edir. Son olaraq daha 5 məqalə bu jurnallarda çap edilib.

Qeyd edək ki, 2020/2021-ci tədris ilində Riyaziyyat Departamentinin əməkdaşlarının ümumilikdə 17 məqaləsi yüksək impakt faktorlu nüfuzlu riyaziyyat jurnallarında çap edilib.

Employees of the Department of Mathematics continue to publish a series of articles in prestigious mathematics journals with high impact factor. Recently, 5 more articles were published in these magazines.

Note that in the 2020/2021 academic year, a total of 17 articles by employees of the Department of Mathematics were published in prestigious mathematics journals with high impact factor.

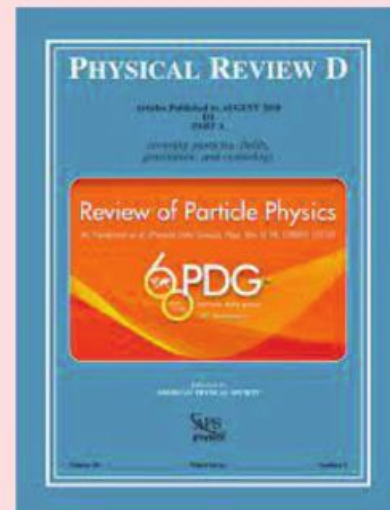

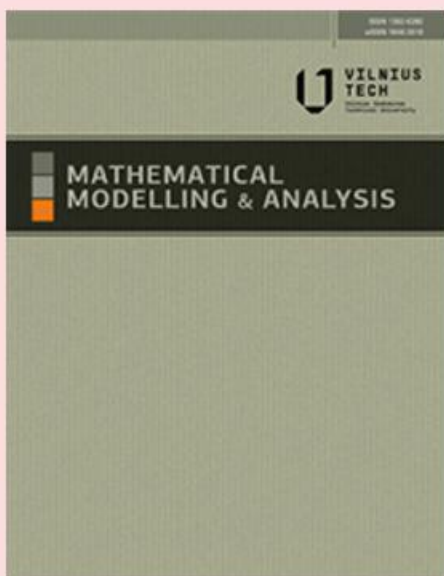
E. Eren, İ. Qəhrəmanov, Ş. Cavadzadə, Gonenc Mogol, Gamma function solutions to the star triangle equation, *Nuclear Physics B*, Volume 963, 2021

Eren, I. Gahramanov, Sh. Javadzadeh, Gonenc Mogol, Gamma function solutions to the star triangle equation, *Nuclear Physics B*, Volume 963, 2021

Deniz N. Bozkurt, İmar Qəhrəmanov və Mustafa Mollahəsənoğlu, Lens partition function, pentagon identity, and star-triangle relation, *Physical Review D*, 103, 126013 – Published 23 June 2021.

Deniz N. Bozkurt, İmar Gahramanov, and Mustafa Mullahasanoglu, Lens partition function, pentagon identity, and star-triangle relation, *Physical Review D*, 103, 126013 – Published 23 June 2021.

M.I.İsmayılov, Direct and Inverse Problems for Thermal Groovingbu Surface Diffusion with time Dependent Mullins Coefficient, *Mathematical Modelling and Analysis*, Vol.26, No.1,2021

M.I.İsmayılov, Direct and Inverse Problems for Thermal Groovingbu Surface Diffusion with time Dependent Mullins Coefficient, *Mathematical Modelling and Analysis*, Vol.26, No.1,2021

Kai Cao, Daniel Lesnic və Mansur İsmayılov, Determination of the time-dependent thermal grooving coefficient, *Journal of Applied Mathematics and Computing*, volume 65, 2021, pp.199–221

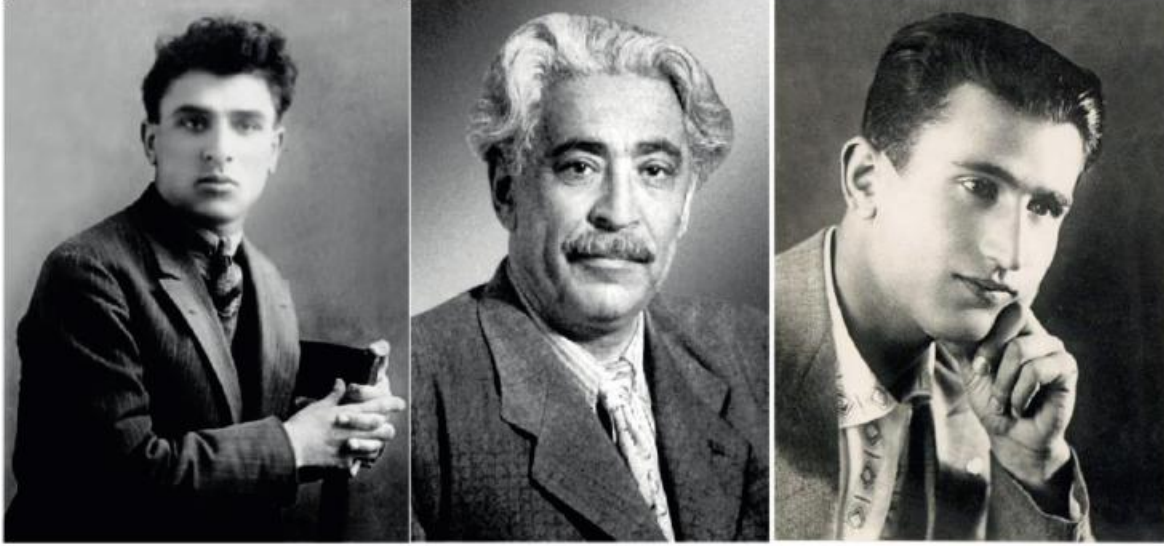
Kai Cao, Daniel Lesnic, and Mansur İsmayılov, Determination of the time-dependent thermal grooving coefficient, *Journal of Applied Mathematics and Computing*, volume 65, 2021, pp.199–221

Bilalov B., Sadıqova S., On the Fredholmness of the Dirichlet problem for a second-order elliptic equation in grand-Sobolev spaces. *Ricerche matematica* (2021). <https://doi.org/10.1007/s11587-021-00599-9>.

Bilalov B., Sadıqova S., On the Fredholmness of the Dirichlet problem for a second-order elliptic equation in grand-Sobolev spaces. *Ricerche matematica* (2021). <https://doi.org/10.1007/s11587-021-00599-9>.

ÜÇ ŞAIRİ QOVUŞDURAN MÜƏMMA

Əlirza Balayev
Əməkdar jurnalist

Mütaliyə alışımsız və əhəmiyyətini dərk edən yaşlı nəslə mənsub adam kimi "Evdə qal" kampaniyasına dəstək çağırışlarından biri olan "Evdə qalaq, bilgi ala!" mənim üçün daha münasib oldu.

Oxumaqlarımdan əlavə, çoxdan oxuduqlarıma da nəzər saldım, bəzilərini yenidən oxudum.

Təsəttüfən də elə oldu ki, Mirzə Fətəli Axundov, Səməd Vurğun və Mikayıl Müşfiqin əsərlərinə ardıcıl nəzər saldım, bəzilərini təkrar oxudum. Mirzə Fətəli Axundovun akademik nəşr olan üçcildliyini (*Mirzə Fətəli Axundov. Əsərləri. 3 cildə, Bakı, "Elm" nəşriyyatı, 1987-1988. Tərtib edənlər: Nadir Məmmədov, Həmid Məmmədov; redaktorlar: H. Məmmədov, Əziz Mirəhmədov*) bütünlüklə təkrar mütaliə etdim. Mikayıl Müşfiqin əsərlərinin son nəşri olan üçcildliyini (*M. Müşfiq. Əsərləri. 3 cildə, Bakı: "Səda" nəşriyyatı, 2004. Tərtib edən və redaktoru Gülhüseyn Hüseynoğlu*) vərəqlədim. Səməd Vurğunun yeddicildlik akademik nəşrinə nəzər saldım, ədəbi-tənqidi və publisist məqalələrinin, məruzə və çıxışlarının toplandığı "Böyük sənət uğrunda" kitabını (*Səməd Vurğun. Böyük sənət uğrunda. Ba-*

kı: "Gənclik" nəşriyyatı, 1970. Tərtib edən Nazim Axundov) oxudum.

Və bu yazıdan məqsəd qarşıma çıxan – üç şairi qovuşduran müəmmamı oxucularla bölüşməkdir.

Ancaq, əvvəlcə, mütaliədən ümumi təəssüratımı qısaca nəzərə çatdırmaq istəyirəm. Təbii ki, bir oxucu kimi. Çünki eyni ədəbiyyatın mütaliəsi yaş fərqinə görə müxtəlif təəssürat doğurur.

"Kəmalüddövlə məktubları"nu nəzərə almasam (bu ayrı və ciddi mövzudur), M. F. Axundovun dahi dramaturq, nasir, ədəbiyyatşünas və əlifba islahatçısı kimi nəhəng şəxsiyyəti bir daha göz önündə canlandı.

"Kəmalüddövlə məktubları"na hələ tələbəlik illərindən münasibətim birmənalı olmayıb. Bu yazı üzərində işləyərkən Anarın "Yaşamaq haqqı" kitabını oxuyurdum. Anarın da belə bir fikri ilə rastlaşdım: "Əlbəttə, obyektivlik naminə "Məktublar"da açıq-aydın ifrat məqamların olduğunu etiraf etməliyik. Dünyanın üç ən nüfuzlu təkəllahlı dinlərindən birinin – İslamın banisi, görkəmli tarixi şəxsiyyət olmuş Məhəmməd Peyğəmbərə qarşı kobud atmacalar heç vaxtla qəbul edilməzdir. Bu dinə hazırda

yer üzünün beş qitəsində yüz milyonlarla məmin tapınmışdır. Bir var ki, hansı din olursa olsun dini ehkəmçiliyə qarşı mübarizə aparasan, onun prinsiplərinin fanatiklər tərəfindən təhrif olunmasına, zamanın ruhuna, cəmiyyətin tarixi tərəqqisiylə uyuşmayan mənfiliklərə qarşı çıxış edəsən, bir də var ki, Allaha qarşı üsyan edəsən, ilahi iradəyə şübhə ilə yanaşasan və təəssüf ki, "Məktublər"ın mətnində bu məqamlar da var." (*Anar. Yaşamaq haqqı. Qənim nəşriyyəti, Bakı: 2020, s. 99*),

M. Müşfiqin "Yenə o bağ olaydı", "Küləklər", "Tar", "Sənin gülüşlərin", "Sənin gözlərin" kimi şeirlərini atıq neçənci dəfə oxudum; kövrək, zərif lirikasına bir daha heyran oldum:

*Qara qış üstümə tökər qarını,
Nərgiz gözlərindən məni ayırsan.
Mənim ümidimin qapılarını
Neçin gah açırsan, gah qapayırsan?*

"Böyük sənət uğrunda" kitabında toplanmış məqalə, məruzə və çıxışların əksəriyyəti S. Vurğun dilhasının digər təzahürləridir. Və onların arasında, heç şübhəsiz, ən mühümlü şairin Sovet Yazıçılarının İkinci Ümumittifaq Qurultayında poeziya haqqındakı məruzəsidir. Bu məruzə mənbələrdə əlavə məruzə adlanır və kitabın tərtibatçısı N. Axundov da onu elə bu cür təqdim edir. Belə çıxır ki, sovet poeziyası haqqında bir əsas məruzə olmuş, əlavə məruzə ilə də Səməd Vurğun çıxış etmişdir. Lakin bu, həqiqətə uyğun deyildir.

Məsələ bundadır ki, həmin qurultayda A. Surkov "Sovet ədəbiyyatının vəziyyəti və vəzifələri haqqında" ümumi məruzə etmiş, sahələr üzrə məruzələr isə - K. Simonovun "Sovet bədii nəsi", S. Vurğunun "Sovet poeziyası", A. Korneycukun "Sovet dramaturgiyası", S. Gerasimovun "Sovet kinodramaturgiyası", B. Polevoyun "Uşaq və yeniyetmələr üçün sovet ədəbiyyatı" haqqında məruzələri, nədənsə, əlavə məruzələr adlandırılmışdır.

Məruzənin S. Vurğuna tapşırılması təkcə şair üçün yox, Azərbaycan ədəbiyyatı üçün, hətta, Azərbaycan cəmiyyəti üçün bir şərəf idi (həmin dövrdə cəmiyyət ədəbiyyatla yaşayırdı, ədəbiyyata indiki kimi laqəyd deyildi) və bu gün də unudulmamalı bir şərəfdir.

Məruzə şairin yüksək bədii təfəkkürlü və

tənqidi düşüncəsini nümayiş etdirməklə yanaşı, siyasi dünyagörüşünün də cəsarətli nümayişi idi:

"Ədəbiyyatımızın partiya prinsiplərini təsdiq edərkən, eyni zamanda bədii düşüncənin başəriyyət tarixində misli görünməmiş demokratizmini də təsdiq edən Lenin estetikası müstəqil yaradıcılıq üçün, bədii yaradıcılığın fəallığı üçün, üslub və cərəyanların, fərdiyyət və meyillərin son dərəcədə müxtəlifliyi üçün geniş meydan açmışdır.

Lenin yazmışdır: "Söz yox ki, ədəbi iş mexaniki olaraq bərabərləşdirilməyə, tarazlaşdırılmağa, çoxluğun azlıq üzərində hökmranlığına hamudan az uygundur. Söz yox ki, bu işdə şəxsi təşəbbüs, fərdi meyillər üçün, fikir və xəyal, forma və məzmun üçün şübhəsiz, daha geniş meydan təmin etmək lazımdır. Bunların hamısı şübhəsizdir, lakin bunların hamısı ancaq onu sübut edir ki, proletariyatın partiya işinin ədəbi hissəsi proletariyatın partiya işinin başqa hissələri ilə mexaniki surətdə eyniləşdirilə bilməz. (*V. İ. Lenin. Əsərləri, dördüncü nəşri, 10-cu cild, s.33*)."

Sonra şair Leninin sitatından çıxardığı nəticəni cəsarətlə nəzərə çatdırır:

"Gördüyümüz kimi, partiyalılığın Lenin anlayışı hər hansı bir yaradıcılıq cərəyanını mexaniki surətdə ədəbiyyata bağlamaqdan yerlə göy qədər uzaqdır. Əksinə, partiyalılıq onu əsl, Lenin kimi başa düşmək mənasında, yazıçını yaradıcılığa qanadlandırır..." (*Səməd Vurğun. Böyük sənət uğrunda, s. 7-8*).

S. Vurğun ölkənin ən yüksək xitabət kürsülərinin birindən ən nüfuzlu auditoriyaya (Sovet İttifaqının ən seçmə ədiblərinin, xarici ölkələrdən olan yazıçı və şairlərin, yüksək rütbəli partiya işçilərinin iştirak etdiyi auditoriya) bu sözlərlə müraciət edəndə, "Xruşşov mifləmləşməsi"nə yol açacaq Sov.İKP XX qurultayının keçirilməsinə hələ bir ildən artıq müddət qalırdı. Görünür, S. Vurğun özünün dahiyənə fəhmi ilə ölkənin siyasi gələcəyini duyurmuş...

Yaxud, şairin ədəbi mərdənəliyinə bariz bir nümunə: "Yazıçılarımız müasir həyatı yaxşı öyrənmedikləri kimi, tarixi şəxsiyyətləri və hadisələri də öyrənməyə bəzən məsuliyyətsiz yanaşırlar. Ona görə də bir çox hallarda bu və ya digər tarixi səhvlərə, bəzən də açıq-aydın təhriklərə yol veririk. Mən çox sevdiyim "Vəqif"

əsrinin gələcək taleyini düşündüyüm zaman, orada yol verdim bir çox təhriflər, xüsusən İbrahim xan surətinin təhrifi məni çox yandırır, lakin əsər elə bir vəhdət təşkil edir ki, mən hələ də bu təhrifi, əsrin bədii təsirini azaltmaq şərti ilə düzəltməyə çox çətinlik çəkirəm. Məncə, tənqidimiz bizim tarixi romanlarımızı, dastanlarımızı və dram əsərlərimizi bir daha elmi nəzərdən keçirməli, ədəbiyyatın oxuculara və tamaşaçılara vermiş olduğu bir çox yanlış təsəvvürləri izah və təshih etməlidir". (*Səməd Vurğun. Böyük sənət uğrunda*, s. 83). Sitatın izahı ehtiyacı yoxdur. Sitat S. Vurğunun 1948-ci ildə "Ədəbiyyat qəzeti"nin 31 may tarixli (№ 15) nömrəsində dərc olunan "Böyük sənət əsərləri uğrunda" adlı məqaləsindəndir.

Nəhayət, mütəmma haqqında: "İnqilab və mədəniyyət" jurnalının 1949-cu il 8-ci nömrəsində (s.82-89) Səməd Vurğun "Rus şeirinin günəşi (*Puşkinin anadan olmasının 150 illiyi münasibəti ilə*)" adlı məqaləsində M. Müşfiqin "A. S. Puşkinin ölümünə Şərq poeması"nın tərcüməsindən iqtibaslar vermişdir. Məhumdur ki, ötən əsrin 30-cu illərində repressiyaya məruz qalan sənətkarların əsərləri onlar haqqında məhkəmənin ölüm, ya həbs cəzası hökmündən əvvəl (Sovet İttifaqında "günahsızlıq prezumpsiyası"na əməl ediləcəkdi?), elə həbs olunan gündən yasaq edilir, kitabxanalardan yığışdırılır, yandırılır, qəzet və jurnallarda adları, şəkilləri tuşla qaralanırdı. S. Vurğun bunu bilmirdimi? S. Vurğun məqaləsində, təbii ki, mütərcim kimi Müşfiqin adını göstərməmişdir. (Ümumiyyətlə, mütərciminin özü olduğu "Yevgeni Onegin"dən başqa Puşkinin şeirlərindən gətirdiyi misallarda da tərcüməçilərin adı verilməmişdir). Jurnalın məsul redaktoru (o zaman redaktor vəzifəsi belə adlanırdı) H. Mehdi (Mehdi Hüseyn) mütərcimin kim olduğunu bilməmişdimi?

Qeyd edirəm ki, Puşkinin yubileyinə həsr olunmuş irihəcmli məqalədə Axundovun "Şərq poeması"ndan bəhs etmək və tərcüməsindən nümunələr vermək zəruri idi. S. Vurğun, hətta, Aşıq Hüseynin Puşkinə həsr etdiyi yeddi bəndli şeirini də tam şəkildə məqaləsinə daxil etmişdi.

S. Vurğun nəyə görə Böyükağa Qasımsadənin həmin dövrdə, elə indi də ədəbi ictimaiyyət tərəfindən qəbul edilən tərcüməsindən istifadə etməyərək, həm özünü, həm də jurnalın

redaktorunu təhlükəyə məruz qoymuşdu?

"A. S. Puşkinin ölümünə Şərq poeması"nın farsca orijinalı 1936-cı ilədək ədəbi ictimaiyyətə məlum olmamışdır. Onun əlyazmasını həmin il görkəmli ədəbiyyatşünas Əziz Şərif meydana çıxarmış və bu haqda "Ədəbiyyat" qəzetində (1936, №33) məlumat vermişdir. Əsər Mikayıl Müşfiq, sonra isə Böyükağa Qasımsadə, Cəfər Xəndan və Maarif Soltan tərəfindən ana dilimizə tərcümə edilmişdir." (*Axundovun üç-cildliyi, 1-ci cild, s. 302*). Qeyd edirəm ki, üç-cildlikdə M. Müşfiqin tərcüməsi verilmişdir (*1-ci cild, s. 238*).

Görkəmli tənqidçi və ədəbiyyatşünas Vaqif Yusifi "Əbədi şair ömrü: Böyükağa Qasımsadə (*görkəmli ədəbimizin 100 illiyinə*)" adlı məqaləsində yazır: "1937-ci ildə böyük rus şairi A.S.Puşkinin vəfatının 100 illiyi ilə əlaqədar olaraq M.F.Axundovun "Şərq poeması"nın tərcüməsi ilə bağlı ədəbi müsabiqədə B.Qasımsadə ikinci yeri tutdu (birinci yer kimsəyə verilmədi). O zaman Neft və Kimya İnstitutunun bir tələbəsinin belə bir ciddi yarışda uğur qazanması bəlkə də çoxlarında təəcüb doğurmuşdu. Qeyd edək ki, M.F.Axundovun "A.S.Puşkinin ölümünə Şərq poeması" daha bir neçə şair-mütərcim tərəfindən dilimizə çevrilib. Mikayıl Müşfiqin tərcüməsində orijinala yaxınlıq daha çox diqqəti cəlb edir. Mərhum ədəbiyyatşünas, Azərbaycan-rus ədəbi əlaqələrinin tanınmış mütəxəssislərindən olan Şıxəli Qurbanovun qeyd etdiyinə görə, Müşfiq burada 50 beytin hamısını saxlamış, mümkün qədər formalizmə uymamış, oxucular tərəfindən asanlıqla anlaşıla biləcək orijinaldakı qafiyələri də saxlamağa müvəffəq olmuşdur. Ancaq əruz vəznində olan poemanı Müşfiq heca vəznində (*yənlişdir, tərcümə əruz vəznindədir* – Ə.B.) tərcümə etmişdir. Cəfər Xəndanın tərcüməsi də oynaqdır, ritmlidir, ancaq diqqətlə nəzərdən keçirdikdə burada izafilik - söz artıqlığı diqqətdən yayınmır. B.Qasımsadənin tərcüməsi isə həm orijinala yaxınlığı, həm də musiqiliyi ilə uğurludur." ("*525-ci qəzet*", 18 mart 2016-cı il).

B. Qasımsadənin tərcüməsi ilə əlaqədar tələblik illərimin yaddaşına həkk olunmuş xatirəm də var. Həmin dövrdə yalnız bu tərcümə mövcud idi və həm Axundovun kitablarında, həm də ədəbiyyat dərslilərində yer alırdı. Univer-

sitetin filologiya faktültəsində XIX əsr Azərbaycan ədəbiyyatından dəyərli müəllimimiz Kamil Mirbağrova imtahan verərkən, suallarından biri M. F. Axundovun "Şərqi poeması" idi. Şeiri şərh edərkən farsca və tərcüməsindən bəzi parçaları əzbər söyləmişdim.

*Gözlərimdən yuxunu qovaraq için-için,
Qaranlıqlı bir gecə qəlbimdən
surdum neçin
Gülşəninin bülbülü unudu nəğməsini,
Bələğət tutin kəsdi inca, dilbər səsini?
...Ey dünyadan bixabər,
söylə görüm, nəgər sən
Bir şey eşitməmişən
Şairlər məclisinin o böyük başçısından?
O Puşkin ki, şeirdə nəqşlər vuran zaman
Aferin olsun!-deyə
Ellərin can evində bəslənər, oxunardı,
Bu böyük sənətkara olmaq üçün hədiyyə
Könüllər bağçasında
min çələng toxunardı.
...Budur, Rusiya torpağı
matəm içində ağlar,
Bu amansız qatildən ürəyində növhə var.
...Qoca, ağ saçlı Qafqaz
Gözləri yaşlı Qafqaz
Bu xəbərlə ağlayır,
Sənə matəm saxlayır,
Səbuhinin şeiriylə!*

Bir faktı da qeyd edim ki, S. Vurğun 1948-ci ildə Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının sədri olduqda, B. Qasımlı həmin il və sonrakı ildə "Ədəbiyyat qəzeti"nin İncəsənət şöbəsinin müdiri idi.

Nəyə görə S. Vurğun B. Qasımlının tərcüməsindən imtina etmişdi?

Müəmmmanın davamı da var: S. Vurğun nəyə görə M. Müşfiqin tərcüməsində düzəlişlər etmişdir, bəzində də, oxucu kimi qənaətimə görə, bədiiliyə xələl yetirməklə?

Müşfiqin tərcüməsi:

*Xəyalı tovuz kimi bərli-bəzakli,
Sözəndən qərib naxışlar eylərdi izhar.
Nəzm evini süsləyən Lomonosovdu,
Orda Puşkin xəyalı oldu bərqərar.*

*Derjavin tutmuşdusa sözün mülkünü,
Yerində Puşkin oldu nəzmilə muxtar.
Cama bilik meyini tökdü Karamzin,
Puşkinə qismət oldu o cami-gülzar...
...Rus torpağı yas tutub fəğan qılır ki,
Ey qatillər əlilə ölən namdar.
Qurtulmadın zamanın qanlı şərinəndən,
Tilsimin də olmadı sənə havadar...
...Tutulub bu xəbərdən ağ saçlı Qafqaz,
Səbuhinin şeiriylə yasını saxlar.*

(*Müşfiqin üçcildliyi, s.173-177*)

Müşfiqin tərcüməsi Vurğunun məqaləsində:

*Xəyalı tovuz kimi bərli-bəzakli,
Sözəndən gözəl naxışlar eylərdi izhar.
Lomonosov bəzədi şeirin evini,
Puşkin xəyalı orda oldu bərqərar.
Derjavin tutdu isə şeirin mülkünü,
Şeiriylə Puşkin oldu o yerdə muxtar.
Karamzin tökdü cama bilik şərabı,
Oldu Puşkinə qismət o cami-gülzar...
...Rus torpağı yas tutub fəğan edir ki,
Ey qatillər əlində ölən namdar,
Qurtarmadın zamanın qanlı şərinəndən,
Tilsimin də olmadı sənə havadar...
...Tutulub bu xəbərdən ağ saçlı Qafqaz,
Səbuhinin şeiriylə yasını saxlar.*

(*Səməd Vurğun. Böyük sənət uğrunda. s.185*)

Sonda onu da qeyd edim ki, Müşfiqin üçcildliyində "Şərqi poeması"nda mənə təhriflərinə gətirib çıxaran orfoqrafik xətalər var:

Çevrilmiş çayır, çəmənlə bənövşəliklə ("bənövşəlik" olmalıdır); Bəstəkəmərlər buludlar sular gülşəni ("bəstəkəmərlər" olmalıdır); Söz ordusu başçısı Puşkindən əxvar ("əxbar" olmalıdır); O Puşkin ki, kağızda qaralanırdı ("kağızda" olmalıdır). Yəni, bu mətn təkrar nəşr üçün əsas götürülə bilməz.

Bu yazıda qoyduğum sualların heç birinə mənə cavabım, izahım yoxdur. Ona görə də, "Müəmma"dır.

UNİVERSİTETİN TƏLƏBƏLƏRİ REYNTBOL ÜZRƏ MUXTAR RESPUBLİKA BİRİNCİSİ OLUB

Naxçıvan Muxtar Respublikası Gənclər və İdman Nazirliyi ilə Atıcılıq Federasiyasının birgə təşkil etdiyi peyntbol üzrə yarışda NDU-nun komandası qalib olub. Atıcılıq Mərkəzinin peyntbol arenasında keçirilən yarışda ali və orta ixtisas təhsili müəssisələrinin oğlanlardan ibarət komandaları iştirak edib.

Final qarşılaşmasında NDU və Naxçıvan Universiteti qarşı-qarşıya gəliblər. Həlledici oyunun qalibi NDU-nun peyntbol komandası olub. Naxçıvan Universiteti və Naxçıvan Tibb Kollecinə təmsil edən komandalar II və III yerləri tutublar.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Gənclər və İdman

Nazirliyinin şöbə müdiri Taleh İbrahimov və Federasiyanın sədr müavini Vasib Abdullayev mükafatlandırma mərasimində çıxış edib, komandaları təbrik ediblər.

Sonda hər üç komandaya diplom, kubok və peyntbol mərmiləri təqdim edilib.

Qeyd edək ki, keçirilən yarışların məqsədi atıcılıq idman növləri üzrə kütləvilik artırılması, perspektivli idmançıların müəyyən olub seçilərək yarışlara hazırlanması, gənclərdə hərbi vətənpərvərlik hisslərinin gücləndirilməsinə xidmət edir.

KOREYA MƏRKƏZİNDƏ TƏHSİL ALAN TƏLƏBƏLƏRİN MƏZUN GÜNÜ KEÇİRİLİB

Ali təhsil ocağında Cənubi Koreya Mərkəzinin tələbələri üçün məzun günü təşkil edilib. Tədbirin əvvəlində Azərbaycan və Cənubi Koreyanın Dövlət Himnləri səsləndirilib. Sonra qabiliyyət yarışması keçirilib. Yarış qərarlaşdırılaraq rəqs etmək, mahnı oxumaq, Koreya dilində nitq söyləmək, şeir oxumaq və müxtəlif nömrələr təqdim edilib.

Yarışın sonunda tədbir iştirakçılarının səsverməsi nəticəsində qaliblər müəyyən olub. Qaliblər mükafat

təqdim edilib və sertifikatlarla mükafatlandırılıblar. Tədbirdə eyni zamanda kursu müvəffəqiyyətlə bitirənlər sertifikatla təltif ediliblər.

Qeyd edək ki, 2011-ci ildə istifadəyə verilən Cənubi Koreya Mərkəzinə yalnız universitet tələbələri deyil, Naxçıvanın istənilən bölgələrindən olan şəxslər də Koreya dilini öyrənmək üçün müraciət edə bilərlər. Mərkəzdə 1 il olmaqla Koreya dili dərsləri və Koreya mədəniyyəti dərsləri keçirilir.

NAXÇIVAN DÖVLƏT UNIVERSİTETİNİN ƏCNƏBİ TƏLƏBƏLƏRİ "QARABAĞ AZƏRBAYCANDIR" ADLI KONSERT TƏŞKİL EDİBLƏR

Universitetdə 28 May Respublika günü ilə əlaqədar olaraq "Qarabağ Azərbaycandır" adlı konsert təşkil edilib. Konsert xarici tələbələrlə iş üzrə dekanlığın hazırlıq kursu tələbələrinin iştirakı ilə keçirilib. Türkiyəli tələbələr türk xalq mahnıları ilə yanaşı, Azərbaycan xalq mahnıları da ifa ediblər. Nigeriyalı tələbə Joseph Okpamenin Azərbaycan xalq mahnısı "Sarı gəlin" i ifa etməsi tamaşaçılara xoş ovqat bəxş edib.

Tələbələr konsertin sonunda "Qarabağ Azərbaycandır" şüarı ilə mahnı ifa ediblər. Sonra konsert haqda yekun söz deyən universitetin rektoru Elbrus İsayev əcnəbi tələbələrin gözəl təşəbbüsünü təqdir edib.

Bildirilib ki, muxtar respublikada təhsil alan tələbələr yüksək dövlət qayğısı ilə əhatə olunmaqla bərabər, həmçinin universitetin ictimai-mədəni işlərində də fəallıq nümayiş etdirirlər. Rektor artıq bir neçə tədbirlərdə fəal mövqeləri ilə çıxış edən hər bir tələbəni təbrik edib, onlara uğurlar arzulayıb. Sonda hər bir tələbəyə universitetin sertifikatı təqdim olunub.

Qeyd edək ki, konsertin bədii rəhbərləri İncəsənət fakültəsi müəllimləri olub.

TƏLƏBƏ ELMİ CƏMIYYƏTİNİN XƏTTİ İLƏ YERİNƏ YETİRİLMİŞ ELMİ-TƏDQIQAT İŞLƏRİNDƏ FƏRQLƏNƏN TƏLƏBƏLƏR MÜKAFATLANDIRILIB

Naxçıvan Dövlət Universitetində 2020-2021-ci tədris ilində Tələbə Elmi Cəmiyyətinin xətti ilə yerinə yetirilmiş elmi-tədqiqat işlərinin yekun konfransı keçirilib. Tədbirdə TEC-in fəaliyyətini özündə əks etdirən videoçarx nümayiş olunub. Tədbiri giriş sözü ilə açan universitetin rektoru Elbrus İsayev qeyd edib ki, TEC-in əsas məqsədi ali təhsilli mütəxəssislərin hazırlanması keyfiyyətinin yüksəldilməsinə yönəldilmiş elmi-təşkilati tədbirlərin həyata keçirilməsi, tələbələrin elmi-texniki potensialının inkişaf etdirilməsi, magistr və bakalavr tələbələrin elmi tədqiqat fəaliyyətini müasir şəraitə uyğun təşkil etməkdir.

2020-2021-ci tədris ilində Tələbə Elmi Cəmiyyəti xətti ilə yerinə yetirilmiş elmi-tədqiqat işlərinin yekunları barədə Tələbə Elmi Cəmiyyətinin sədri Təbrizə Bağrova bildirib ki, TEC-in başlıca vəzifəsi tələbələrdə elmə olan marağı və münasibəti müsbət istiqamətə yönləndirməkdən ibarətdir. Vurğulanıb ki, hər tədris ilində olduğu kimi, cari tədris ilində də təşkilatın iş planının tərtib olunması və tələbələrlə əlaqələrin gücləndirilməsi kimi məsələlərin həllinə baxılıb, fakültələr üzrə cəmiyyətin sədrləri tələbələrlə xüsusi iş aparıb. Qeyd edilib ki, bu tədris ilində 437 müəllim elmi-tədqiqat işlərinə rəhbərlik edib, 571 tələbə 570 mövzu üzrə məşğul olub.

Tədbirdə TEC xətti ilə ən yaxşı elmi-tədqiqat işləri yerinə yetirən kafedralar kimi qeyd olunan Biologiya kafedrasının müdiri, biologiya üzrə elmlər doktoru, dosent Daşqın Qənberov, Ümumi təbabət və kliniki fənlər kafedrasının müdiri, tibb üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Gültəkin Əliyeva kafedralarında yerinə yetirilən elmi-tədqiqat işləri barədə məlumat veriblər.

Universitet üzrə TEC xətti ilə ən yaxşı elmi-tədqiqat işini yerinə yetirən Mülaliçə işi ixtisası üzrə IV kurs tələbəsi Çınarə Orucova I yeri layiq görülüb. Marketing ixtisası üzrə I kurs tələbəsi Elsun Cəfərov, Fortepiano ifaçılığı ixtisası üzrə IV kurs tələbəsi Xanum Əsgərova II, Stomatologiya ixtisası üzrə IV kurs tələbəsi Fərid Cəfərli, Biologiya müəllimliyi ixtisası üzrə II kurs tələbəsi Arzu Sultanova isə III yeri bölüşüblər.

Sonra Tələbə Elmi Cəmiyyəti xətti ilə yerinə yetirilmiş elmi-tədqiqat işlərində universitet üzrə seçilən tələbələrə plaket, fakültələr üzrə fərqlənən tələbələrə diplom, TEC-in ümumi işində seçilən tələbələrə isə təşəkkürnamə təqdim edilib.

ANKARA ÜNİVERSİTETİ İLƏ NDU ARASINDA AKADEMİK ƏMƏKDAŞLIQ MÜQAVİLƏSİ İMZALANIB

Türkiyə Cümhuriyyətinin Ankara şəhərində Ankara Universiteti ilə NDU arasında akademik sahədə əməkdaşlıq protokolu imzalanıb. Ankara universitetinin rektoru professor Necdet Ünüvar və NDU-nun rektoru Elbrus İsayevin qatıldığı görüşdə hər iki ölkə arasında qardaşlıq münasibətlərinə toxunulub. Təhsil sahəsində əməkdaşlığın perspektivlərinə diqqəti çəkən rektorlar birgə protokolum əhəmiyyətindən danışılıb.

Professor Necdet Ünüvar dünya universitetləri ilə əməkdaşlıqlarında Azərbaycan universitetlərinin xüsusi payı olduğunu diqqətə çəkib. NDU ilə əməkdaşlığın tədqiqat fəaliyyətlərinə töhfə verəcək bir addım olacağına inandığını söyləyən rektor tədqiqat fəaliyyətləri olmadan təhsilin inkişafının mümkün olmadığını qeyd edib. Magistr və doktorantura proqramları sahəsində də əməkdaşlığın perspektivləri haqda danışan professor Necdet Ünüvar gələcəkdə ikili diplom layihələrinin həyata keçirilməsinin də mümkün olacağını bildirib.

Rektor Elbrus İsayev qeyd edib ki, rəhbərlik etdiyi ali təhsil ocağı dünyanın 130-dan çox ölkəsi ilə beynəlxalq əməkdaşlığa malikdir. Rektor bildirib ki, əməkdaşlıq etdikləri Türkiyənin 80-dən çox ali təhsil ocağı sırasında Ankara Universitetinin xüsusi yeri vardır. Elbrus İsayev akademik və tələbə mübadiləsi proqramları ilə bu əlaqələrin daha da genişləndiriləcəyinə inandığını dilə gətirib.

Çıxışlardan sonra Ankara Universiteti ilə NDU arasında akademik sahədə əməkdaşlıq protokolu rektorların imzaları ilə təsdiqlənib.

Qeyd edək ki, protokolda tərəflərin qarşılıqlı olaraq maraqlarına uyğun akademik və elmi mövzulardakı fəaliyyətlərində bir-birinin imkan və təcrübələrindən faydalanacağı, elmi məqsədlər daxilində professor-müəllim mübadiləsi, tədris və tədqiqat məqsədilə hər növdən kitab, elmi nəşrlər və oxşar materialların qarşılıqlı mübadiləsi, birgə tədqiqat layihələrinin icrası və elmi yığıncaqlar keçirilməsi öz əksini tapıb.

“OTEL QUŞU”NUN ETİRAFI

(Hekayə)

İsxan İsxanlı

Telefonum zəng çaldı. Moskvalı bir rus dostum idi:

Tbilisiyə üç günlüyə konfransa gəlmişəm. Bu gün son günümüdür. Çoxdandır, Bakıda olmamışam, deyirlər, Bakı çox gözəlləşib. İstəyirəm, gəlib bir-iki gün orda qalım, sonra da Moskvaya. Etiraz etmirsən ki?

Səni görməyimə çox şad olaram, dostum. Yəqin ki, İrina da sənirlədir. Otağınızı hazırlayıram.

– Yox, yox, tək gəlmişəm. Bilirsən, dostum, səninlə görüşmədiyimiz müddətdə başıma çox şeylər gəlib, İrina ilə ayrılmışam.

– Sən nə danışırsan, Viktor?

– Hə, dostum, hə. Gələndə hamıyı danışıram. Sabah səhər 11:50-də reys var, bilet alıram.

– Gözləyirəm. Qarşılayacam.

– Sağ ol, dostum. Hələlik.

Viktorla Ryazanda bir elmi konfransda tanış olmuşduq. Özü Moskvada yaşayırdı, Moskva Dövlət Universitetinin Dünya ədəbiyyatı kafedrasının professoru idi. Məndən 20 yaş cavan olmasına baxmayaraq, elə ilk gündən aramızda səmimi dostluq münasibətləri yaranmışdı. Beş-altı il olardı ki, evlənmişdi. Orenburqdan olan arvadı İrina həddindən artıq gözəl, xoşsifət, səmimi bir xanım idi. Viktorun 10 yaş cavan idi. İki il əvvəl mən Moskvada olanda evlərinə dəvət etmişdilər. Biz həmişə qonaqpərvərliyimizlə fəxr edirik, həqiqəti deyim ki, Viktor və İrina qonaqpərvərlikdə bizdən qəti geridə qalmırdılar. Məni o qədər səmimiyyətlə qarşılayıb yola salmışdılar ki, bu günə kimi özümü onlara borclu hesab edirəm. Bir neçə dəfə Bakıya dəvət etsəm də, gələ bilməmişdilər. İndi onlarla görüşmək imkanı yaranmışdı. Amma İrinanın olmayacağı məni əməlli-başlı kədərləndirdi. Beynimdən çıxarda bilmirdim, necə oldu ki, ayrıldılar, axı bir-birlərini çox sevirdilər. Məni evlərində qonaq etdikləri gün İrinanın dediyi bir tost heç vaxt yadımdan çıxmaz: “Dünya çox qərribə yerdir. Uşaqlıqdan bir yerdə olduğun, hər xasiyyətinə bələd olduğun, sonradan da səni dəlicəsinə sevən birinə, heç “uf” demədən, “yox” deyirsən, lakin ilk dəfə gördüyün, heç əməlli-başlı tanımadığın, üstəlik, xüsusi zahiri görkəmi ilə də seçilməyən birinin (o, Viktora baxıb gülümsündü) yanına düşüb Orenburqdan Moskvaya gəlsən, ona qulluq etməyi özünə borc bilirsən, onun üçün gülürsən, onun üçün ağlayırsan – bir sözlə, onun üçün yaşayırsan. Qərribə deyilmi? Ya, bəlkə, o heç Orenburqa

gəlməsəydi? Sən ona rast gəlməsəydin, onda nə olardı, nə baş verərdi? Yox, yox, görünür, taleyin qədəri belə imiş – o, mütləq Orenburqa gəlməliydi, mən də mütləq onu görməliydim. Viktor, mən səni sevirəm. Bax, bakılı dostumuzun yanında söz verirəm, mənə səndən yalnız ölüm ayıra bilər”.

Viktor ayağa qalxıb ona yaxınlaşdı: “Bağışla, mənim cənnət quşum, həyatımda ilk dəfə sərinlə razılaşmayacam. Bizi ölüm də ayıra bilməz, çünki mən sənsiz yaşaya bilmərəm, yaqın ki, sən də mənətsiz. Ölsək də, bir yerdə ölək. Bu, taleyin bizə ən yaxşı hədiyyəsi olar”. Hamı əl çaldı, “Qorka, qorka” – deyə qışqırdı. Sevgililər bir-birinə sarıldılar.

Oxucum! Səni çox intizarda saxlamamaq üçün sözlü verirəm Viktora:

“Yağışlı bir gün idi. Kabinetimdə oturmuşdum. Qapı açıldı. İçəri girən İrina idi – gözlərimə inanmadım, İrina birinci dəfə idi, mənim iş yerimə gəlirdi. Üstəlik, son bir neçə gün biz küsüldü idik. Əslində, heç bir günahı olmadan İrinanın xətrinə dəymişdim, ancaq özümdə iradə tapıb ondan üzr istəyə bilmirdim, düzü, üzr istəməyi qüruruma sığışdırmırdım. Amma qadın ürəyi başqa dünyadır, üstəlik, səni sevən bir qadın ürəyi, o dözə bilməmişdi. İrinanın gəlişindən çox sevinmişdim. Son bir iki gündə onu haqsız yerə incitdiyimi qəbul etmişdim və həmin gün ondan üzr istəməyə hazırlaşmışdım. Ayağa qalxdım, onu qucaqlayıb bağrıma basdım, həyəcədən gözlərim yaşarmışdı, sakit səsle: Məni bağışla – dedim. İrina da: Sən də məni bağışla, qoy bu bizim son küsülmüçümüz olsun, – deyə başını sinəmə qoydu. Bir anın içində hər şey unuduldu.

Birdən İrina: Məni bir romantik yerə dəvət et, – deyib, düz gözlərimin içinə baxdı. İrinanın gəlişi məni elə sevindirmişdi ki, onun xahişinə biganə qala bilməzdim: İstəyirsən, səni şəhərin ən yaxşı otellərindən birinə aparım – dedim. İrina: Mən hələ heç vaxt Moskva otellərində olmamışam, sən bilirsən, hara istəyirsən, ora da gedək – dedi. Biz Olimpik Moskva Azimut Otelə gəldik, otelin ən yuxarı mərtəbələrindən birində restoranda yeyib-ıçdıq, kefirmiz yerində idi. İrina: Bəlkə, evə getməyə, bu gecə burda qalaq – deyə gözlərini mənə dikdi. Bu təklif ürəyimdən olmasa da, İrinanın xətrinə dəymək istəmədim. Otelə şahənə bir gecə keçirdik. Sonralar biz bir neçə dəfə yenə həmin otelə gedib, orda gecələdik. Nə oldusa, elə bundan sonra oldu...

Vaqavaya biraylıq ezamiyyətə getmişdim. Qayıdandan sonra hiss edirdim ki, İrina dəyişib; səksəkəli olmuşdu, mənimlə söhbət edərkən belə gözləri yol çəkirdi. Şübhələr içimi didirdi, onu izləməyə başladım. Gördüklərimin şokundan hələ də ayılmamışam. İrina bizim getdiyimiz həmin oteldə... o, həmin oteldə fahişəlik edirdi. Mənim cənnət quşum indi bir otel quşuna çevrilmişdi. O gün onu otelə aparmaqla, mən özüm öz həyatımı məhv etmişdim. Deyirlər, qadın quş kimidir – ovucunda möhkəm sıxsan, boğulub ölər, ovucunu bir az boş tutsan, uçub gedər. Uçub getdi mənim cənnət quşum, qoruya bilmədim mən səadətini.

– Axı bu necə ola bilərdi, Viktor? İrina necə o yola düşə bilərdi?

– Açıq, bu haqda heç maraqlanmadım da. Artıq nə mənası var idi ki, baş verənlər baş vermişdi.

– Bəs sonra?

– Sonra da... sonra da ayrıldıq. Bir ildir ki boşanmışıq.

Viktor özünü tox tutmağa çalışsa da, hiss edirdim ki, o, mənəvi əziyyət çəkir. Ona ürək-dirək vermək üçün əlimi kürəyinə vurdum. Buna bənd imiş kimi, doluxsundu, nə qədər çalışsa da, göz yaşlarına hakim ola bilmədi, hönkürərək yenə pıçıldadı: “Uçub getdi mənim cənnət quşum, qoruya bilmədim mən səadətini”.

Gecədən xeyli keçmişdi. Biz yatmağa getdik. Viktor iki gün Bakıda qaldıqdan sonra onu Moskvaya yola saldım.

Bu hadisədən üç il keçmişdi. Moskvaya konfransa dəvət olunmuşdum. Həmin vaxt xarici səfərdə olduğu üçün Viktorla görüşə bilmədim. Ürəyimdə bir nisgil qalmaqda idi – axı Viktoru bu qədər sev-

diyi halda, İrina necə bu yola düşə bilərdi? Onu görmək üçün həmin otele getdim. Xeyli soraqlaşsam da, tapa bilmədim. Bu hadisə məni o qədər tutmuşdu ki, İrina ilə görüşmədən Bakaya qayıtmaq niyyətim yox idi. Qərara gəldim ki, axşam gələsən, daha münasib olar.

Otelin restoranında bir stolda, yaşlı bir nəfərlə (yəqin ki, yeni müştərisi idi), üzü qapıya tərəf oturmuşdu. Məni görəndə kimi tanıdı. Mənə elə gəldi ki, əvvəlcə özünü tanımaqla vurmaq istədi, lakin nə düşündü, nə düşünmədi, həmsöhbətinə nə isə dedi, qabıb birbaşa mənə tərəf gəldi. Səməmi görüşdük, bir tərəfdə oturduq. Ancaq orda oturub sakit söhbət etmək mümkün olmadı, canlı musiqi, səs-küy, gedib-gələnlər, tez-tez bizim stola yaxınlaşdı İrina ilə görüşənlər buna imkan vermirdi. Mənim narahat olduğumu hiss edən İrina qarsonu çağıraraq qulağına nəşə dedi və çox keçmədi, bizi ayrıca kabinetə ötürdülər. Bir müddət heç kim heç nə demədi, mən hardan, nədən başlayacağımı bilmirdim, yəqin ki, o da eyni hisslər içindəydi, siqareti odu-oduna yandırırdı.

Nəhayət, İrina ağır-ağır dilləndi: "Yəqin ki, hər şeyi bilirsən. O gün Viktorla toy günümüz idi. Fikirləşdim ki, aramızdakı küsülməyə son vermək üçün yaxşı fürsətdir. Səhər həmişəkindən tez qalxmağı planlaşdırmışdım ki, qabıb onu özüm işə yola salım və bununla da, günlərdir, bizə rahatlıq verməyən o küsülmə unudulsun. Axşamkı yorğunluq canımdan çıxmamışdı, elə möhkəm yatmışdım ki, səhər Viktorun çıxıb getməsindən xəbərim olmamışdı. Qərara gəldim ki, Viktora bir sürpriz edim. Qardero-bu açdım, Viktorun son dəfə xaricdən gətirdiyi sarı rəngli köynəyimi geyinib gəldim düz onun iş yerinə. Gəlişimdən çox sevinmişdi. Elə ordaca bir-birimizdən üzr istədik və hər şey unuduldu. Bir neçə saathına da olsa, özümü sərbəst, hər cür qayğıdan azad hiss etmək istəyirdim, məni romantik bir yerə götürməsinə xahiş etdim – bax, gördüyün bu otele gəldik. Restoranda şənləndik, yeyib-içdik və gecəni oteldə qaldıq. Viktor şəhərə gözəl mənzərəsi olan bir nömrə sifariş etmişdi. Biz yenidən otağa keçmişdik ki, 20-21 yaşında sarışın, cavan bir qarson bir dəstə gül buketi gətirib, stolun üstünə qoydu: Oteldən sizə hədiyyədir – dedi və çıxarkən gizlicə mənə göz vurdu. Qarsonun bu hərəkəti mənə əvvəlcə pis təsir etdi, sonradan düşündüm ki, o, yəqin ki, məni otelin foyesində dayanıb zəngin müştəriləri ovlayan qızlardan hesab etmişdi. Oteldə maraqlı, hər cür qayğıdan uzaq bir gecə keçirdik. Hər şey yoluna düşmüşdü, Viktorla aramızda olan küsümdən əsər-ələmət qalmamışdı. Sonra da bir neçə dəfə buraya gəldik. Hər dəfə də bizə həmin sarışın qarson xidmət göstərirdi. Mən artıq onun gözvurmalarına öyrəşmişdim, nədənsə, indi o göz vurduqca hirsələnir, əksinə, içimdə qərribə bir maraqlı oyanırdı və ona təbəssümlə cavab verirdim.

Viktor ezamiyyətə getmişdi. Rəfiqələrimlə bir kafedə toplaşdı, vaxt öldürürdük. Şirin söhbətə başımız o qədər qarışmışdı ki, hərəyə bir şampan şərabı içdiyimizdən belə xəbərimiz olmamışdı. Qabxanda hiss etdim ki, şampanın təsirindən başım fırlanır. Qızlardan ayrıldıqdan sonra birdən-birə o sarışın qarsonun surəti canlandı xəyalımda, mənə yenə göz vururdu. Nə qədər müqavimət göstərməyə çalışsam da, hisslərimlə bacara bilmədim, bir taksiyə oturub, evə yox, otele gəldim. Qəbul guşəsində həmin oğlan məni görüb çox sevindi: Sevgiliniz hardadır – deyə soruşdu. "Tək gəlmişəm, bir az tək qalmaq istəyirəm, mənə bir otaq verin" – dedim. O, cəld bir açar götürdü, məni otağa qədər yola saldı – bu mənim Viktorla ilk dəfə gecələdiyim otaq idi. Şampan şərabının təsiri başımı elə dumanlaşdırmışdı ki, özünü pəncərənin şüşəsinə çırpan quşcuğaz kimi, otaqda ora-bura dəyirdim. Necə baş verdi bilmirəm, özümü o sarışın qarsonla birlikdə yataqda hiss etdim. O qədər məst olmuşdum ki, gecəni onunla keçirdim. Qabxanda başımın üstündə yenə o dayanmışdı – mənim dünyamı dəyişən o sarışın qarson. Mən artıq ona elə öyrəşmişdim ki, əlimə imkan düşsən kimi otele onun yanına gəlirdim. Bir dəfə yenə onun yanına gəlmişdim, otaqda onu gözləyirdim. O gəldi, lakin tək deyildi, yanında yekəpər bir nəfər vardı. Məni bir tərəfə çəkib: O, iki saata 300 dollar verir, onu yola sal, – dedi. Başımdan elə bil qaynar su tökdülər. Onu döyəcləməyə başladım, çıxıb getmək istədim. O isə sakit səsle: Özün bilirsən, amma unutma ki, sənin sevgilini tanıyıram – dedi. Bu sözlər qol-qanadımı sındırdı. Viktorun hər şeyi biləcəyini düşündükcə başımdan tüstü çıxdı. Nə qədər yal-

vardımsa, olmadı. Axırda ələcsiz qalıb, o yekəpər müştərini yola salmalı oldum. Beləcə, o qarson mənim qədərini cızınışdı – mən tez-tez bu otelə gəlir, müştərilərlə vaxt keçirməli olurdum. Çox keçmədi ki, Viktor baş verənlərdən xəbərdar oldu və onun israrı ilə boğandıq. Bir gün eşitdim ki, o sarışın yaramazı bu əməllərinin üstündə öldürüblər, amma nə fayda – mən artıq bir “otel quşu”na çevrilmişdim”.

– Viktor mənə deyəndə qulaqlarıma inanmadım, axı bu necə ola bilərdi, İrina?

– Viktor necədir, yaxşıdır mı?

– Yaxşıdır desəm, səni aldatmış olaram. Məncə, o, halə də özünə gələ bilməyib.

– Yazıq Viktor. Bəlkə də, həyatında belə bir zərbə almamışdı. O bunu haqq etmirdi.

– Əgər bunu belə düşünürsənsə, onda nə üçün, İrina?..

– Bimirəm, bilmirəm, artıq bu haqda danışmaq gecdir.

– Sən yalnız Viktoru deyil, özünü də məhv edirsən, başa düşürsən?

– Mən daha özümü heç düşünmürəm, amma Viktoru düşündükcə... Deyirsən, Viktor məni bağışlayar?

– Bilmirəm, buna cəhd etməyə sənə nə mane olur axı?

Bu məqamda İrina dərin fikrə getdi. Ona mane olmamaq üçün mən də səsimi çıxartmırdım. Xeyli düşündükdən sonra İrina qapının yanındakı zəngi basdı, gələn qarsondan xahiş etdi ki, bir qutu siqaret, iki bakal da qırmızı şərab gətirsin. O, stolun üstündəki qutudakı son siqaretini yandırdı, dərinəndən bir-iki qullab vurduqdan sonra söhbətinə davam etdi: “Bilirsən, burda məni hər gün, özü də bir dəfə yox, bir neçə dəfə təhqir edirlər. Müştərilərin baxışları, gülüzləri, hətta incə təbəssümləri belə məni təhqir edir. Viktora dönmək, yalvarıb üzr istəməyi o qədər istəyirəm ki! Amma bacarmıram. Viktorun da bütün bu olanlardan sonra bu insanlar kimi, məni təhqir edib qovacağını düşündükcə (onun buna haqqı da var), çox qorxuram. Ona qarşı olan sevgimin yox olacağından qorxuram. Qoy mən lap məhv olum, qoy insanlar məni təhqir etsinlər, lakin Viktora olan məhəbbətim yox olmasın. O sevgindir mənə bütün təhqirlərə dözmək gücü verən, o məhəbbətimdir məni yaşadan. O hissimi itirsəm, içim boşalar, həyatım bitər. Yaxşısı budur ki, qoy o sevgi həmişəlik ürəyimdə qalsın. Mən bunun üçün, bundan sonra da mənim üçün heç bir şey kəsb etməyən bu insanların təhqirlərinə dözməyə razıyam, tək Viktora olan məhəbbətim sönməsin, ölməsin”.

İrinanın bu səmimi, həzin bir kövrəkliklə dediyi sözləri məni öz dünyamdan qoparmışdı. Heç nə deyəmmədim. O, saatına baxdı: Bağışla, mən getməliyəm – deyib, ayağa durdu. Gözlərinin düz içinə baxdım. Yooox! Qarşında gözüyumulu qınana biləcək adı bir “otel quşu” deyil, öz ərini ən ali hisslərlə sevən, həyatda düşünülməmiş bir addımın qurbarı olan, həssas qəlbli, bədbəxt bir xanım surəti dayanmışdı. Özümdən asılı olmayaraq, əyilib onun kəskin siqaret qoxusu verən nazik barmaqlarından öpdüm.

Məni otelin həyatına qədər yola saldı. Sağollaşub ayrıldıq. Bir-iki addım atmışdı ki, dönüb geriye baxdı: “Səndən xahiş edirəm, mənimlə görüşdiyünü Viktora demə”. Gözlərində yaş gilələnmişdi.

Ah! Qadımlar, qadımlar... Bugünə qədər sizdən kim baş çıxartdı ki...

*İyul 2020-ci il
Buzovna*

NAMƏLUM GÖZƏL

(Hekayə)

İsaxan İsaxanlı

Azərbaycan Ali Rəssamlıq Məktəbinin sonuncu kurs tələbəsi, gənc rəssam Moskvada keçirilən tələbə rəssamların ümumittifaq sərgisindən qayıdırdı. Hava limanında qeydiyyatın başlanmasına yarım saat qalmış təyyarənin gecikdiyini və dəqiq məlumatın bir saat sonra veriləcəyini elan etdilər. Həmin gün bir çox uçuşlar, kəskin hava şəraiti ilə əlaqədar, təxirə salınmışdı, bu səbəbdən də, gözləmə zalında iynə atsan, yerə düşməzdi. Gənc rəssam bir tərəfdə durub gözləməyə başladı, boğluqdan hər tərəfə göz gəzdirir, gedib-gələnləri süzürdü.

Məlumat bürosundan bir qədər aralıda tək-cə dayanmış gözəl bir xanım gənc rəssamın diqqətini çəkdi. Təxminən 30-35 yaş olardı. O, diqqətçəkici xarici görünüşü ilə ətrafdakı qadınlardan kəskin fərqlənirdi – nazik, uzun bədəni, başındakı yasəmən rəngli şlyapası, əlində tutduğu əl boyda çantası, əynindəki bədəninin bütün gözəlliklərini açıq-aydın sezdirən portağal rəngli nazik sarafanı, ürkək, bir az da ədalət baxışları – bir sözlə, bu xanımda gördüyü hər şey gənc rəssama fərqli və cəzbedici görünürdü. Havanın soyuq olmasına baxmayaraq, sarafanın üstündən yaxasiaçıq, yüngülcə bir pəncək geyinmişdi. Xanım elə bil ki hava limanına yox, kiminləsə görüşə gəlmişdi. Gənc rəssam, şikarını izləyən aslan kimi, gözlərini ondan çəkmir və baxışları ilə sanki xanımın rəsmini çəkirdi. Amma onun özündən xeyli yaşlı olduğunu hiss edir və bu səbəbdən də yaxınlaşmağa cürət etmirdi. Üstəlik, gənc rəssamın bir az utancaq təbiəti də ona mane olurdu. Xanım da yaraşığı bir gəncin ona baxışlarından elə bil ləzzət alır, hərdən ona naz satan kimi, şlyapasını düzəldir və canalan bir əda ilə baxıb gülümsəyirdi.

Nəhayət, gənc rəssam özündə güc tapıb, ona yaxınlaşdı: “Üzr istəyirəm, sizin də reysiniz gecikir?” Xanım xoş bir təbəssümlə ona baxdı, lakin cavab vermədi. Bu zaman diktorun səsi eşidildi: “Moskvadan Parisə uçan AF-1455 sayılı reys sabah saat 8-ə qədər təxirə salınır”. Bu eları eşidəndə xanım məlumat bürosuna yaxınlaşdı, nəsə soruşduqdan sonra yenə qayıdıb yerinə gəldi. Gənc rəssama baxaraq, rus dilində açıq bir aksentlə: Hə, indi mənim də reysim gecikir – dedi və incə bir təbəssümlə, əlini uzadaraq özünü təqdim etdi: – Meri.

Tanış oldular. Bakı reysinin gecikdiyi elan olunanda xeyli pərt olan gənc rəssam indi, əksinə, sevinir, bu fransız gözəli ilə tanış olduğu üçün özünü şanslı hesab edir və ürəyində təyyarənin ən az sabaha qədər təxirə salınması üçün dua edirdi. Elə bu zaman Bakı reysinin sabah səhər saat 11-ə qədər təxirə salınması haqqında elan verildi. Gənc rəssamın sevinci üzündən aydınca hiss edilirdi, mənalı baxışlarla Meriyə sarı döndü, o da reysin gecikməsindən, deyərsən, çox da rahatsız kimi görünmürdü.

Saat 11 olurdu. Tam bir gün boş vaxtları vardı. Bir qədər söhbət etdikdən sonra, Merinin təklifi ilə, şəhərə qayıtdular və Fransa səfirliyinin yaxınlığında bir mehmanxanada hər biri üçün ayrıca bir nömrə götürdülər. Bütün günü şəhərdə dolaşdılar. Bir neçə gün idi ki, Moskvada olmasına baxmayaraq, gənc rəssamın şəhərdə gəzmək üçün kifayət qədər vaxtı olmamışdı. Digər tərəfdən də, onun gəzib dolaşdığı yerlər də, yanındakı fransız gözəlinin təsiriylə indi ona tamamilə başqa cür

görünür, gənc rəssam bu yerlərin gözəlliklərini sanki indi-indi hiss edirdi. Axşam yaxın mehmanxanaya döndülər. Restoranda romantik bir şam yeməyi yedikdən sonra hərə öz otağına getdi.

Gənc rəssamın gözüne yuxu getmir, Meri ilə keçirdiyi saatların təsirindən çıxıb bilmirdi. Qızıl meydanı o am yadına saldı – Meri, ətrafda heç kimə məhəl qoymadan, bir-birinə sarılıb öpüşən gənc bir qızla bir oğlanı göstərərək dedi: “İndi onlar dünyanın ən bəxtəvər insanlarıdır. Eşqdən, sevgidən müqəddəs nə ola bilər ki?” Meri bu sözləri ehtə bir həzinliklə dedi ki, o gənclik öpüşlərinin həsrətini çəkirdi sanki... Gənc rəssam özünü saxlayamırdı, yanağından öpmək üçün ona tərəf əyildi. Bilərəkdənmi, yoxsa təsadüfənmi Merinin dodaqlarını öz dodaqlarında hiss etdi. Gənc rəssam həyatında ilk dəfə idi ki, özündən xeyli yaşlı bir qadınla öpüşürdü və o, tamamilə başqa duyğular içində idi. İndi mehmanxana otağında əllərini başının altına qoyub uzanmış gənc rəssam yenə də xəyalən o yaqut dodaqların əsirinə çevrilmişdi. O sanki divardan o biri otağı görür, Merinin də o öpüşlərin təsiri altında olduğunu xəyal edirdi.

O biri otaqda da eyni ab-hava hökm sürürdü. Meri ərindən ayrıldıqdan sonra birinci dəfə idi ki, belə acgözlüklə onun dodaqlarından yapışmış bir kişiylə rast gəlmişdi. Bəlkə də, açıq havada olmasaydılar, həmin an Meri öz hərəkətlərinə cavabdeh ola bilməyəcəkdi. Gənc rəssamın zəli kimi onun dodaqlarına çökünəsi, sonra da etdiyi hərəkətə görə qız kimi utanaraq üzr istəməsi Meriyə xüsusi zövq verirdi. Otağında həyəcədən özünə yer tapamıyan bu fransız gözəli hiss edirdi ki, ixtiyarı özündə deyil, indi hansısa bir qüvvə onu təcrübəsiz, utancaq, eyni zamanda dəli ehtirasla dolu o gənc rəssamın yanına çəkirdi.

Hər iki otağın qapıları eyni anda açıldı və onlar, illərdir görüşməmiş aşıqlar kimi bir-birinə sarıldılar.

Xariqə bir gecə keçirdilər birlikdə. Səhər tezdən hava limanına gəldilər. Nəhayət, təyyarəyə minik başladı və Meri nəmli gözlərində minbir sual yavaş addımlarla uzaqlaşdı. Gənc rəssam Meridən ayrıldığı üçün üzünə kədər çökdü, bir az nəfəsini dərmək üçün çəkilib bir tərəfdə oturdu. Keçirdiyi şahən gecənin təsirindən ayrılıb bilmirdi. Merinin qışın ilk qarını kimi bəmbəyaz bədəni gözlərinin önünə gətirdikcə, gecə olduğu kimi yenə həyəcədən titrəyirdi; qızın dərilməmiş bir cüt şaftalıya bənzər məmələrinin arasındakı iki kiçik qara xal gənc rəssamı məftun etmişdi. Nədənə, bir çox qadınlarda olan sadə bir xal bu gənc rəssamın xəyalında heç kimdə olmayan xüsusi bir gözəllik nişanəsi kimi canlanırdı.

Gənc rəssam Bakıya qayıtdı. Adı tələbə həyatı yenidən başladı. Amma o sanki əvvəlki adam deyildi, tələbə yoldaşları ilə münasibətlərində, hətta danışıqında, gülüşündə belə dəyişmişdi. Gözləri həmişə yol çəkirdi. O, Merinin surətini heç cür xəyalından çıxara bilmirdi.

Bir dəfə yenidən dərindən gəlmişdi. Yorğun olduğu üçün bir az yatıb dincini almaq istədi, mümkün olmadı. Qəlbini ovsunlamış Merini heç cür unuda bilmir, onun surəti gözlərinin önündən getmirdi. Gənc rəssam yenə fikrə daldı, xəyalən Merinin bir cüt qu quşu kimi boynuna sarılmış əllərini əlinə aldı, incə, uzun barmaqlarından öpdü. Birdən gənc rəssam sərsəm kimi yerindən dik atıldı. Ürəyində bir arzu qanad açmışdı – Merinin surətini yaratmaq.

Gənc rəssam içində günəş kimi doğan bu arzusunu reallaşdırmaq üçün böyük həvəslə işə başladı. O, həmin günü, o gecənin hər anını gözləri önündə canlandırır, bir məqamı belə buraxmaq istəmirdi sanki. Gənc rəssam əsər üzərində düz beş ay işlədi. Nəhayət, əsər hazır oldu. Gənc rəssam Merinin başsız, çıpaq bədəni yağlı boya ilə çəkmişdi. O bu əsərində yalnız Merinin bədən cizgilərini deyil, bir gecəlik tarıya bildiyi daxili dünyasını da əks etdirməyə çalışmışdı. Uzun müddət gözlərini əsərindən – “Naməlum gözəl”dən ayıra bilmədi eşq girdabına düşmüş bu gənc rəssam.

Tədris ili başa çatmaqda idi, sonuncu kurs tələbələri diplom müdafiəsinə hazırlanırdılar. Diplom işi olaraq, canlı natura – çıpaq qadın fiquru çəkilməsi müəyyənləşdirilmişdi. Gənc rəssam “Naməlum

gözəl" əsərini təqdim etdi. Müdafiə şurasının üzvü bir qocaman rəssamın dediklərindən: "Bu əsər insanın ən çox canlılığı ilə ovşunlayır, məftun edir. Burada xüsusi bir ruh, xüsusi bir sevgi var. Müəllif adı bir qızın deyil, sevgilisinin naturasını yaradıb sanki... Məncə, bu əsər bir diplom işi müdafiə etmək üçün həddindən artıq böyük əsərdir. Hesab edirəm ki, "Naməlum gözəl" bu gənc rəssamın böyük uğurlarının başlanğıcıdır. Buna qətiyyənlə şübhə etməyərəm".

İllər keçmiş, gənc rəssam yaşa dolmuşdu. Ölkədə böyük nüfuz qazanmış, bir sıra əsərləri yalnız SSRİ-rin deyil, müxtəlif xarici ölkələrin sərgilərində də nümayiş etdirilmişdi. O, 60 illik yubileyi ərəfəsində SSRİ Xalq rəssamı kimi böyük ada layiq görülmüşdü.

Elə bu ərəfədə rəssam Fransa İnstitutunun tərkibindəki beş akademiya olan İncəsənət Akademiyasının (Académie des Beaux-Arts) təşəbbüsü ilə məşhur Luvr muzeyində (Musée du Louvre) təşkil ediləcək beynəlxalq bir sərgiyə dəvət almışdı. Sərgidə nümayiş etdirilməsi məqsədilə ondan xahiş etmişdilər ki, özünün ən yaxşı hesab etdiyi beş əsərini sərgiyə təqdim etsin. Rəssam, biri "Naməlum gözəl" olmaqla, beş əsərini təqdim etdi və 1975-ci ilin gözəl bir yaz günü sərgidə iştirak etmək üçün Bakı-Moskva-Paris reysi ilə Fransaya uçdu.

Həmin il Luvr muzeyi sərgidə nümayiş edilən əsərlərin satılması ilə bağlı bir neçə yenilik etmişdi. Bunlardan biri də satışın hərərac yolu ilə aparılmaması idi – hər müəllif sərgiyə təqdim etdiyi əsəri üçün istədiyi qiyməti qoya bilərdi (sərgiyə təqdim edilən əsər üçün satış qiymətinin qoyulması mütləq şərt idi) və hər hansı bir alıcı həmin qiyməti ödəməklə o əsəri ala bilərdi. Son zamanlarda maddi sıxıntılarla üzləşən rəssam üçün bu, nadir fürsət idi. Sərgidə əsərlərin bərabər rəqabət şəraitində satılması üçün əsərin müəllifinin kimliyi gizli saxlanılırdı və yalnız hər hansı bir əsər satıldıqdan üç gün sonra əsərin müəllifi haqqında alıcıya rəsmi məlumat veriliridi.

Rəssam əsərlərinin dördünə, çətinlik çəkmədən satış qiyməti qoydu (əsərlərin satılması üçün qiyməti yüksək qoymamışdı). Amma o, sevimli əsərini – "Naməlum gözəl"i satmaq istəmirdi. Ona görə də, o illərdə fantastik görünən bir rəqəm qoydu ki, əsər satılmasın. Qaydalara görə, sərgi beş gün davam etməli idi və əsərlər yalnız son iki gündə satıla bilərdi.

Sərginin son 5-ci günü başa çatmaqda idi. Rəssamın heç bir əsəri satılmamışdı. O, artıq ümitsiz halda başqa müəlliflərin əsərlərini seyr edir, sərginin bitmə vaxtını gözləyirdi. Sərginin sona çatmasına cəmi bir neçə saat qalmışdı ki, təşkilat komitəsindən bir nəfər rəssama yaxınlaşdı: "Müsyö, sizin "Naməlum gözəl" əsəriniz satıldı. Zəhmət olmasa, buyurun satış komitəsinə". Rəssam çaşqınlıqla və bir az da əsəbi halda dedi: "Necə yəni satıldı? Bu ola bilməz, o əsər satıla bilməz". Sonra yadına saldı ki, əsərin satılması üçün özü, fantastik də olsa, bir qiymət qoymuşdu. Əslində, bir əsərinin o qiymətə satılmasını eşidən bir müəllif sevinməli və hətta sevindiyyindən qanad açıb uçmalı idi. Rəssam isə sanki qəm dəryasına batmışdı. Bir qədər sakitləşdikdən sonra kədərli səsle: Kim aldı "Naməlum gözəl"i? – deyə komitə sədrindən soruşdu. "Bir neçə onu deyə bilərik ki, alıcı məşhur bir kolleksiyacıdır. Başqa məlumat verməyə ixtiyarımız yoxdur. Bu, alıcının tələbidir" – komitə sədri cavab verdi.

Sərgi başa çatdı. Rəssam çox böyük xəyal qırıqlığı ilə Parisdən ayrıldı. Onun satılmasını arzu etdiyi dörd əsərindən heç biri satılmamış, qətiyyənlə satmaq istəmədiyi, 40 il göz bəbəyi kimi qoruduğu ən sevimli əsəri, qəlbində yaşayan ən şirin xatirələrinin aynası – "Naməlum gözəl" isə artıq yox idi. İndi o öz şedevr əsərini görmək üçün işdən evə tələsməyəcək, gecələr yatmadan əvvəl divara yaxınlaşıb nazik, uzun barmaqları ilə o qoşa xallara toxuna bilməyəcək, əlini o marmər sinə, o qoşa şamama, o nazik bel, o gümsad bədən üzərində gəzdirə bilməyəcəkdi...

"Naməlum gözəl"i alan madam Marşan Parisdə məşhur bir kolleksiya evinin sahibi idi. Sərgi başa çatdıqdan üç gün sonra sərginin təşkilat komitəsindən rəsmi bir məktub aldı. Məktubda əsərin müəlli-

finin kimliyi bildirilirdi. Müəllifin adını oxuyan madam Marşan dərin fikrə getdi – bu ad ona tanış gəlirdi. Madam Marşan sevdiyi “Montecristo” siqaretindən birini yandırdı, dərindən bir neçə qullab vurdu. Xəyalı onu uzaq keçmişə – həyatında birçə dəfə olduğu Moskvaya apardı. Parisə dönərkən hava limarında acgöz, amma uşaq kimi qayğısız, səmimi bəbəqləri ilə onu yoldan çıxardan gənc bakılı rəssamı xatırladı, onun surətini xəyalında canlandırmağa çalışdı.

Birdən madam Marşan yerindən dik atıldı. Cəld addımlarla üç gün əvvəl əldə etdiyi o rəsma yaxınlaşdı, acgözlüklə şəkli süzməyə başladı. O sanki bu şəkli hardasa görmüşdü. Qızın döşlərinin arasındakı əvvəlcə ona adi bir gözəllik nişanəsi kimi görünən o qoşa qara xallar indi ona nəşə pıçıldayırdı. Özlündən asılı olmayaraq, madam Marşan boy güzgüsünə yaxınlaşdı, qəfəsədeki quş kimi çırpman sinəsini araladı. Madam Marşan az qaldı ki, hüsunu itirsin. İlahi! Bu nə möcizədir?!

Madam Marşan qarışıq hisslər içində idi: sevinc, kədər, xatirələr, arzular – bir anda hamısı birbirinə qarışmışdı, həyəcədən gözləri yaşardı. Bir qədər sakitləşdikdən sonra madam Marşan telefona yaxınlaşdı. Lıvr muzeyinə zəng etdi, sərginin təşkilat komitəsinin sədrindən əsərin müəllifi haqqında ətraflı məlumat aldı. Oturub bir məktub yazmaq istədi, amma bacarmadı. O, ən azı, indi psixoloji olaraq, o məktubu yazmağa hazır deyildi.

Bu hadisədən altı ay keçmişdi. Madam Marşan 70 illik yubileyi münasibətilə özünün kolleksiya evində Parisin tanınmış incəsənət adamları və yaxın dostlarının iştirakı ilə bir ziyafət təşkil etmişdi. Ziyafət kolleksiya evinin böyük sərgi salonunda keçirilirdi. Salonu madam Marşanın uzun illər boyu gəncliyindən bəri əldə etdiyi çoxsaylı əsərlər bəzəyirdi. Burada bütün iştirakçıların diqqətini cəlb edən əsərlərdən biri də “Naməlum gözəl” idi. Hamı “Naməlum gözəl”in gözəlliyinə valeh olmuşdu, yüksək sənətkarlıqla çəkilmiş bu əsərin müəllifinə təriflər yağdırırdılar.

Nəhayət, ziyafət qurtardı, hamı çəkildi, madam Marşan tək qaldı. “Naməlum gözəl”in qarşısında uzun müddət durub tamaşa elədi. Sonra boy güzgüsünün qabağına keçdi, “Naməlum gözəl”i güzgülü ilə yanaşı qoydu. Madam Marşan içdiyi şərəbin bihüşədicə təsiri və daldığı gənclik xatirələrinin həzin musiqisi altında anadangəlmə soyundu. İndi iki gözəllik yan-yanə dayanmışdı – vaxtilə çoxlarının yuxusuna haram qatmış gənclik gözəlliyi və 40 illik bir zamanı yola salsa da, hələ də tərəvətini tam itirməmiş, bu yaşa dolmuş, qocalmış gözəllik. Bu anda madam Marşan özünü ilk dəfə içdiyi şampan şərəbinin təsirindən başı fırlanan gənc qızlar kimi hiss etdi və keçirdiyi təsvirəgəlməz hisslərin təsiri altında onun yubileyinə ən qiymətli hədiyyənin müəllifinə bir məktub yazmaq üçün kağız-qələm götürdü.

Səhəri gün madam Marşan Fransanın Moskvadakı səfirliyində işləyən bir dostu ilə telefonla danışırdı, məktubu ünvanına çatdırmaq üçün diplomatik poçt vasitəsilə Moskvaya yola saldı.

Rəssam artıq bu dözülməz ayrılığa dözə bilmirdi. Xəstələnib yatağa düşdü. İndi “Naməlum gözəl”in satılması bir yana, ona ən çox əziyyət verən əsərin naməlum şəxsə satılması idi. Son nəfəsində birçə dəfə “Naməlum gözəl”ə nəzər sala bilsəydi...

Dost-tanıqlar, yaxın qohum-əqrəbaları rəssama baş çəkir, təsəlli verməyə çalışırdılar. O isə heç kimi görmür, heç nə eşitmirdi – onun xəyalı “Naməlum gözəl”in sorağında idi...

*İyul 2020-ci il
Buzovna*

ÖMÜRLÜK NİSGİL

(Hekayə)

İsaxan İsaxanlı

İnsanın yanında saxlamaq istədiyi, unuda bilmədiyi tanışlıqlar, əsasən, ona zövq verən tanışlıqlar olur. Mən isə, oxucum, heç unuda bilmədiyim, amma mənə zövq deyil, indiyə qədər mənəvi əziyyət verən bir tanışlıq haqqında danışmaq istəyirəm.

Gənc yaşlarım idi. Rusiyanın Ulyanovsk şəhərində elmi-tədqiqat institutunda işləyirdim. Səhhətimdə müəyyən problemlər yaranmışdı. Bir qədər xəstəxanada müalicə aldıqdan sonra həkimin göstərişi ilə həm müalicəmi davam etmək, həm də bir az dincəlmək məqsədilə noyabrın ortalarında Tatarıstana, Brejnev şəhəri yaxınlığında yerləşən Tarlovka sanatoriyasına getdim. Sanatoriya gözəl bir məkanda – Kama çayının sahilində yerləşirdi. Qış vaxtı 30-35 dərəcə şaxta olur, yollar buz bağlayırdı. Bizim sanatoriya şəhərdən bir qədər aralıda yerləşirdi və qışda ora gediş-gəliş tamamilə iflic vəziyyətə düşürdü. Odur ki, sanatoriya ilə şəhər arasındakı əlaqə yalnız donub buz bağlamış Kama çayı üzərindən mümkün olurdu. Sanatoriya ilə şəhər arasında olan təxminən 25-30 dəqiqəlik avtomobil yolu indi Kama çayı üzərindən piyada 15-20 dəqiqəyə qət edilirdi. Burada işləyən həkimlər və digər işçilərin əksəriyyəti elə sanatoriya şəhərciyində yaşayırdı. Sanatoriyada dincələnlər tez-tez şəhərə getməyə üstünlük verirdilər. Çox vaxt elə olurdu ki, gecənin qaranlığında tək qayıtmalı olurduq. Şaxtalı havada, qaranlıqda, buz bağlamış çayın üstündə, ətrafda heç ənni-cinri olmadığı bir vaxtda insanın ağına hər şey gəlirdi. Düşünürsən ki, bir yerdə buz qırılsa, dadına çatan kimsə olmaz, beləcə, uzaq, qərrib bir diyarda itib-batarsan və cəsədin belə ələ gəlməz. Bax, bu qorxulu hisslərlə mən, demək olar ki, həftədə 2-3 dəfə həmin yolu gedib-gəlirdim.

Şaxtalı dekabr axşamlarından biri idi. Saat 10 olardı, şəhərdən sanatoriyaya qayıdırdım. Elə oldu ki, buz üzərində salınmış, hamunun gedib-gəldiyi mövcud cığırı itirdim və böyük qorxu içində heç insan ayağı dəyməmiş bir yerdən çayın üzərinə çıxmalı oldum. O anlarda keçirdiyim hissləri təsəvvür etmək mümkün deyil. Ayağım balaca bir boşluğa düşəndə az qahrıldı ki, qorxudan ürəyim yatsın. Bu təsvirəgəlməz qorxu içində, təxminən 300-400 metr getdikdən sonra uzaqda bir qaraltı gördüm, başa düşdüm ki, o qaraltı olan yer hamunun gedib-gəldiyi cığırdır. Kəsə yolla həmin tərəfə getməyə başladım və özümdən asılı olmayaraq, ucadan qışqırıb məni gözləməsini xahiş etdim. O qaraltı səsimə hay verməyə də, yerində dayandı. Sürətimi bir az da artırdım. Yaxınlaşanda onun

təxminən 27-28 yaşda bir xanım olduğunu gördüm. Göyün üzü bəyaz gecələrdə olduğu kimi açıq olsa da, gecənin vəsvəsesi öz sözünü deyirdi. Deyəsən, o da qorxmışdu və mənim səsimi eşidəndə bir qədər tərəddüd etsə də, gözləmək qərarı almışdı. O gecədə hər ikimiz təklidən qorxduğumuz üçün təəllini təsadüfi tanışlıqda axtarmışdıq. Tanış olduq.

Milliyyətçə tatar olan Qalina ingilis dili müəlliməsi idi və iki ilə yaxındır ki, sanatoriyadakı orta məktəbdə işləyirdi.

- Belə gecə vaxtı bu uzun yolu tək getməkdən qorxmursunuz?
- Açığını deyim ki, artıq mən bu qorxuya, bir növ, öyrəşmişəm.
- Qəribə, ancaq gözəl səslənir. Qorxuya öyrəşmək!
- Bilirsiniz, qorxsam da, təklidən aldığım zövq bu qorxunu üstələyir.
- Deməli, təkliyi sevirsiniz.

- Təklilər müxtəlif olur. Təklilə sakitlik kimi səslənsə də, əslində, mənim üçün insan qəlbinin ən haylı-küylü, ən təlatümlü halıdır. Təklidə düşünməyi, gəzib-dolaşmağı sevirəm. Xüsusən də, isti vaxtlarda gecələr ay işığında gəzməkdən böyük zövq alıram.

Bu sözlərinin ardınca Qalina Tatar poeziyasının klassiklərindən hesab olunan Zərif Başirinin (1888-1962) "Ay işığında" şeirini tatar dilində dedi. İncə və həssas duyğulara malik Qalınanın bu poetik hücumunun təsiri altında, sanki onun lirik halını pozmamaya üçün yavaşcadan pıçıldadım:

- Belə ayılı gecələrdə yanınızda olmaq istərdim.
- Ayılı gecələrə hələ çox var. Bu qorxulu qış gecəsində yanınızda olduğunuz üçün təşəkkür edirəm.

Qalina mənalı baxışlarla mənə baxdı. Onun bu baxışlarından bir az cürətlənərək, bir az da söhbətimizə nəşə qatmaq arzusu ilə məni müalicə edən xanım həkimdən (o həm də sanatoriyanın baş həkimi idi) eşitdiyim lətifəsayağı bir söhbəti danışdım: "Burada – mənim yanınızda bir tibb bacısı işləyirdi. Özü şəhərdə yaşadığından hər gün şəhərdən bura gəlir, axşam işdən sonra da şəhərə qayırdı. Qış vaxtları yollar bağlı olduğu üçün o, Kama üzərindən gedib-gəlməli olurdu. Hər dəfə də axşamlar şəhərə qayıdanda çoxlu həyəcan və qorxu hissələri keçirdiyini deyirdi. O təxminən 40 yaşında olsa da, hələ ərə getməmişdi. Bir dəfə dedim ki, bəs sən qorxmursan ki, gecə vaxtı yaramazın birinə rast gələrsən, başına oyun açar? Tibb bacısının cavabı məni çox nəşələndirdi: "Mən bu qorxulara, həyəcanlara elə ona görə dözüürəm ki, bəlkə, sən dediyin o yaramaza rast gələm. Amma mənə hardadır o bəxt, on ilə yaxındır ki, o yaramazı gözləyirəm".

Qalınanın bu dəfə bir az soyuq baxışları diqqətimdən qaçmadı. Deyəsən, bu zarafat onun xoşuna gəlməmişdi. Heç bir şey demədən, xala xətrin qalmasını, azca qırmışdı. Əslində mən özüm də bu şit zarafatın belə bir lirik məqama heç uyğun gəlmədiyini dərhal anladım, amma artıq gec idi. Günah işlətməmiş adamlar kimi, bir müddət dillənmədim və nəhayət: "Bağışlayın, əslində mən özüm də belə zarafatları heç sevmirəm. Bu cür zarafatlar sizin bəhs etdiyiniz o təkliyin müqəddəsliyinə kölgə salır". Üzr istəməyim və sözlərim, deyəsən, Qalınanın xoşuna gəldi və heç nə olmamış kimi, şirin-şirin söhbət eləyə-eləyə sanatoriyaya çatdıq.

Qalina ərindən boşanmışdı və üç yaşında bir oğlu var idi. Sanatoriyada, həkim və müəllimlər üçün ayrılmış qonaq evində qalırdı. O, burada özünün yüksək mədəniyyəti, aristokrat təbiəti ilə hamunun hörmətini qazanmışdı. Mən onun haqqında bir adamdan da, kiçik də olsa, bir narazılıq, bir mənfi fikir eşitmədim. Əksinə, hamı onun əxlaqından, mədəniyyətindən ürəkdolusu danışırdı. Hətta onun bir gün mənimlə bərabər diskotekaya gəlməsi çoxlarının marağına səbəb olmuşdu. Axı indiyə qədər heç kim onu – bu xanım-xatın ingilis dili müəlliməsini diskotekada görməmişdi. Sanatoriyada, həkimlərin arasında xoşməramlı söz-söhbət gəzməyə başlamışdı, axır ki, Qalina müəllimə də ürəyinə yatan bir oğlanla tanış oldu. Qalina haqqında ətrafdakılardan duyduqlarım, eşitdiklərim ona münasibətlərimdə öz sözünü deyir, ona olan hörmətimi birə-beş artırır. Etiraf edirəm ki, onunla tanışlığım bir az da fəxr etməyə başlamışdım.

Qalina ilə tanış olduğumuz o gecə keçirdiyim qorxu və həyəcan hissləri artıq geridə qalmışdı. İndi qış gecələrində Kama çayı üzərindən gediş-gəlişlərimizin sayı daha da artmış və belə gecələr bizə qorxu deyil, əvəzolunmaz rahatlıq və zövq verirdi.

Sanatoriyada heç vaxt unuda bilməyəcəyim günlər, aylar keçirdim. Müalicəm başa çatdı və mən Ulyanovska qayıtdım. Qalina ilə tez-tez məktublaşırıdım.

Təxminən 6-7 ay keçmişdi. Məktubunda yanıma gəlmək istədiyini yazmışdı. Mən o vaxtlar yeni tanış olduğum bir qızla görüşürdüm və açığı, həmin vaxt Qalınanın yanıma gəlməsini istəməirdim. Buna baxmayaraq, razılığımı bildirdim. Gəldi. Dostlarımızın köməyi ilə, bir otaq boşaltdıq və o, iki-üç gün yataqxanada qaldı. Mən o biri qızla münasibətlərim səbəbindən özümü tam sərbəst apara bilmir və Qalinaya onun layiq olduğu diqqəti göstərəmmirdim. Ağıllı, səmimi, həssas qəlbli Qalina bunu hiss etmişdi.

İşdən qayıtmışdım. Stolun üstündə bir kitab gördüm – Aleksey Konstantinoviç Tolstoyun şeirləri. Kitabı əlimə aldım, içində bir məktub vardı: “Əzizim Orxan! Ümid edirəm ki, “əzizim” sözünə görə mənə qınamazsan. Gənclik dövrü keçmiş, isti ailə ocağı olmayan bir qadın bəzən atdığı addımlarını düzgün hesablaya bilmir. Gəlişimlə səni narahat etdiyim üçün mənə bağışlamağın rica edirəm. Xəbərsiz getdiyim üçün də mənə bağışla. Bunun hər ikimiz üçün xeyirli olacağını düşündüm. Poeziya vurğunu olduğunu bilirəm. Bu kitabı sənə gözəl, romantik bir gecədə bağışlamaq arzusu ilə gətirmişdim. Qismət deyilmiş. Hər halda, bu hədiyyəni məndən qəbul et. Sənə bütün qəlbimlə xoşbəxtlik arzu edirəm.

Əlvida! Məni bir daha axtarma!”

Yer-göy bir anda başıma fırlandı, Qalinaya qarşı nə qədər haqsız və nəzakətsiz davrandığımı indi anladım. Elə bil yatmışdım, yuxudan ayıldım. Həyatımın ən kritik dövründə, təxminən yarımillik çətin günlərimdə mənə mənəvi dayaq olan, öz varlığı ilə o günləri ömrümün yaddaqalan bir dövrünə çevirən açıq ürəkli, kövrək qəlbli, bütün varlığı ilə mənə inanan alicənab bir qadına qarşı təbiətimə qəti uyğun gəlməyən, bu qədər laqeyd, hətta insafsız münasibətimə görə özümü qınamağa başladım. Bəlkə (yəqin ki!) Qalınanın yerinə başqa bir qadın olsaydı, ona qarşı etdiklərimin müqabilində, mənə ağır

sözlər deyər, təhqir edər, ürəyini boşaldar və sonra gedərdi. Amma Qalınanın səmimi bir məktub yazıb, buludların dalında gizlənən nazlı ay kimi, səssizcə gedişi yandırıb-yaxırdı məni. Özümü danlaya-danlaya yola çıxıb bir taksiyə oturdum, onu tapıb qaytarmaq, ən azı, ondan üzr istəyə bilmək arzusu ilə hava limanına getdim. Lakin Qalina yox idi!

Qalina gedəndən sonra mənim o qızla da münasibətlərim pozuldu. O qədər acı çəkirdim ki, məndən inciyəcəyini bilə-bilə hər şeyi açıb ona danışdım. Ayrıldıq və paradoksal görünsə də, elə rahatlaşdım ki! Sanki özümdən Qalinaya qarşı etdiyim haqsızlıqların əvəzini çıxmışdım. Bir müddət fikirli, qəm içində gəzib dolaşdım. Lakin belə yaşamaq mümkün deyildi, öz hesabıma məzuniyyət götürüb həmin sanatoriyaya – Tarlovka sanatoriyasına getdim. Üzüntüm birə-on artdı – Qalina artıq məktəbdə işləmirdi, sanatoriyadan da köçüb getmişdi. Hara getdiyini isə heç kim bilmirdi. Sanatoriyada işləyən bir tibb bacısı Qalınanın əri ilə barışdığını və onunla getdiyini söylədi. Az da olsa, rahatlaşdım, onun əri ilə barışması köhnə – yeni həyatına başlaması demək idi. Bəlkə də, prosesin belə gedişində mənim Qalinaya qarşı etdiklərimin də bir müsbət təsiri olmuşdu və yaqın ki, o xoşbəxt idi – mənə təsəlli verən də yalnız özümün özüm üçün quraşdırdığım bu fikirlər idi.

Amma bu fikirlər məni cəmi bir neçə saathığına ovundura bildi. Ünvanımı bilməsəm də, görməyə dərin mənəvi və psixoloji ehtiyac duyduğum qadını axtarmaq qərarına gəldim. Qalınanın Orenburq şəhərindən olduğunu bilirdim və heç bir şey düşünmədən onu tapmaq ümidiylə qatarla Orenburqa getdim. Məqsədım mümkün olan bütün məktəbləri axtarmaq və bəlkə bu yolla Qalınanı tapmaq idi. İndi bircə arzum var idi: nəyin bahasına olursa olsun, Qalinaya qovuşmaq. Lakin şəhər böyük, məktəblər çox! Üçgünlük axtarırlarım heç bir nəticə vermədi və mən dərin üzüntü içində geri qayıtdım.

... O vaxtdan bir daha Qalınanı görmədim və ondan heç bir xəbər almadım. Kitabxanamdakı ən əziz kitablardan biri olan o kitabı hər dəfə vərəqləyəndə ay işığı kimi qızılı, bir az da qıvrıcaq saçlarını, nədənsə, mənə həmişə qəmli görünən, maviyəçalan gözlərini, həm nazlı, həm də həyalı baxışlarını unuda bilmədiyim və unutmaq istəmədiyim tatar qızının surəti canlanır gözlərimin önündə.

Bircə dəfə onu görə bilsəydim! Ondan üzr istəyib bağışlanmaq, bu nisgildən qurtarmaq üçün nələri fəda etməzdim?!

*İyul-avqust 2020-ci il
Buzovna*

DÜNYANIN ƏN GÖZƏL KİTABXANALARI

TUT.BY xəbər portalı memarlıq nöqtəylə nəzərdən dünyanın 28 ən gözəl və qeyri-adi kitabxanasını təqdim etmişdir. Oxucularımızı onlarla tanış edirik.

ALMANIYA

ŞTUTQART ŞƏHƏR KİTABXANASI

2011-ci ildə Koreya memarı In Youn Yi tərəfindən inşa edilmişdir. 11 mərtəbəli kitabxananın hər mərtəbəsi bir mövzuya aiddir (musiqi, uşaq ədəbiyyatı və s.). Kitabxanada 460 mln adda kitab, kompakt-disk, DVD və digər informasiya daşıyıcıları saxlanılır.

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN!

Xəzər Universitetinin kollektivi universitetin əməkdaşı Səhifə Mürşüdoğaya həyat yoldaşı

Teyfur Mürşüdoğun

vəfatından kədərləndiyini bildirir və dərin hüznü başsağlığı verir.
Allah rəhmət eləsin!

QƏBUL QAYDALARI

DÜNYA MƏKTƏBİ

Məktəbə qəbul müsabiqə yolu ilə həyata keçirilir. Müsabiqədə iştirak etmək üçün məktəbə gəlməkdə, bizə zəng etməklə və ya online qeydiyyatdan keçə bilərsiniz.

<http://e.dunyaschool.az/sagirdqəbul/>

Müsabiqədə şagirdlərin təhsil aldıkları sinfə uyğun bilik səviyyəsi, sağlamlığı, maraq dairəsi əsas götürülür. Hər bir şagirdin fərdi xüsusiyyətlərini öyrənmək üçün valideynlərlə söhbətlər aparılır.

Qəbul imtahanında ən yüksək nəticə göstərən VIII-XI sinif şagirdləri təqaüd imkanı qazanırlar.

İngilis bölməsində tədris Beynəlxalq Bakalavr Təşkilatının (IB) ibtidai (PYP), orta məktəb (MYP) və Diplom proqramları (DP) əsasında qurulur. Diplom proqramında təhsil müddəti iki ildir (X,XI siniflər).

Azərbaycan və rus bölmələrində ingilis dili ikinci dil kimi beynəlxalq standartlara uyğun tədris olunur. Şagirdlərin seçimi ilə fransız, alman və ya çin dili də öyrədilir.

Dünya məktəbində fikirləşməyi öyrətmək prinsipi əsas götürülür və tədris prosesinin təşkili bu yönümdə qurulur.

Siniflərdə şagird sayının az olması hər bir şagirdə fərdi yanaşmağa imkan yaradır.

Sağlam əsaslar üzərində qurulmuş ciddi nizam-intizam tərbiyə prosesinin yüksək səviyyədə təşkilinə kömək edir.

DÜNYA ANA MƏKTƏBİ

Ana Məktəbinə qəbul zamanı hər bir uşağın fərdi xüsusiyyətlərini öyrənmək üçün məktəbin psixoloqu valideynlərlə fərdi söhbətlər aparır. Uşaqlar psixoloji müayinədən və həkim müayinəsindən keçirilir. Uşaqların sağlamlığı, normal qavrama qabiliyyəti, səsli nitqi və maraq dairəsi əsas götürülür. Məktəbə qəbul ediləcək şagirdlər "Şagird qəbulu üzrə məktəbdaxili komissiya"nın rəyi əsasında müəyyən edilir və məktəb rəhbərinin əmri ilə rəsmiləşdirilir.

Qəbul üçün tələb olunan sənədlər:

- Ərizə
- 4 ədəd fotosəkil (3x4, rəngli)
- Doğum haqqında şəhadətnamənin surəti
- Tibbi arayış
- Yaşayış yeri haqqında arayış
- Valideynin iş yeri haqqında arayış

ÜNVAN

Əcəmi Naxçıvani 9

TELEFONLAR

+994 12 563 59 40/47/48

+994 55 632 95 28

XƏZƏR UNIVERSİTETİ

HƏR GÜN, HƏR SAAT MÜKƏMMƏLLİYƏ DOĞRU!

NİYƏ XƏZƏR UNIVERSİTETİ?

- Diplomların bütün xarici ölkələrdə tanınması
- Dövlət sifarişi əsasında təhsil almaq imkanı
- Eyni vaxtda 2 ixtisas üzrə təhsil almaq imkanı
- Təhsil haqqının Azərbaycan Respublikasının Dövlət İmtahan Mərkəzinin (keçmiş TQDK) imtahanlarında yığılan ballara uyğun olaraq ödənilməsi
- Təhsil haqqının hissə-hissə ödənilməsi
- Zəngin kitabxana, innovativ laboratoriyalar, müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyaları infrastrukturunun varlığı
- Dövlət sifarişi və ya ödənişli təhsil almalarından asılı olmayaraq, təhsildə göstərdikləri nailiyyətlərə görə təqaüd almaq imkanı
- Əlavə ödəniş etmədən təhsilinin bir hissəsini Amerika, Avropa və Asiyanın tanınmış ali məktəblərində davam etdirmə imkanı
- Keyfiyyətli və əhatəli tələbə xidmət sistemi (həkim, psixoloji mərkəz, karyera-işə düzəlmə mərkəzi və s.)
- Yüksək standartlara cavab verən müasir yataqxana

TƏHSİL HAQQININ ÖDƏNİLMƏSİNDƏ GÜZƏŞTLƏR

- 650-700 bal - təhsil haqqından tam azad edilir
- 600-649 bal - təhsil haqqının ödənilməsində 50% güzəşt edilir
- 550-599 bal - təhsil haqqının ödənilməsində 40% güzəşt edilir
- 500-549 bal - təhsil haqqının ödənilməsində 25% güzəşt edilir
- 450-499 bal - təhsil haqqının ödənilməsində 20% güzəşt edilir
- 400-449 bal - təhsil haqqının ödənilməsində 15% güzəşt edilir
- 350-399 bal - təhsil haqqının ödənilməsində 10% güzəşt edilir

Uğurlu karyera qurmaq,
təhsildən zövq almaq və
yadda qalan tələbə
həyatı yaşamaq istəyirsən?
**Xəzər Universitetini
seç!**

BAKALAVR SƏVIYYƏSİNDƏ İXTİSASLARIMIZ

- * Kompüter elmləri
- * Kompüter mühəndisliyi
- * Neft-qaz mühəndisliyi
- * İnşaat mühəndisliyi
- * Radiotexnika və telekommunikasiya mühəndisliyi
- * Elektrik və elektronika mühəndisliyi
- * Kimya mühəndisliyi
- * Mexanika mühəndisliyi
- * Riyaziyyat və informasiya müəllimliyi
- * Fizika müəllimliyi

**1
QRUP**

**2
QRUP**

- * Mühasibat
- * Maliyyə
- * İqtisadiyyat
- * Menecment
- * Marketing
- * Biznesin idarə edilməsi
- * Turizm işinin təşkili
- * Regionşünaslıq (Avropa)
- * Beynəlxalq münasibətlər
- * Coğrafiya müəllimliyi

- * İngilis dili və ədəbiyyatı
- * Azərbaycan dili və ədəbiyyatı
- * Tərcümə (ingilis dili)
- * Politologiya
- * İngilis dili müəllimliyi
- * Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimliyi
- * İbtidai sinif müəllimliyi
- * Tarix müəllimliyi
- * Tarix və coğrafiya müəllimliyi

**3
QRUP**

**4
QRUP**

- * Kimya müəllimliyi
- * Biologiya müəllimliyi
- * Kimya və biologiya müəllimliyi
- * Psixologiya
- * Baytarlıq təbabəti

**5
QRUP**

- * Dizayn
- * Təsviri incəsənət müəllimliyi